

Aureliu Busuioc

Singur ÎN FAȚA DRAGOSTEI

CUPRINS:

Tabel cronologic.3

UNCHIUL DIN PARIS.6

SINGUR ÎN FAȚA DRAGOSTEI.171

Aprecieri.290

ÎN LOC DE PROLOG.

L-am întâlnit, recunosc, într-un restaurant. De fapt, n-are importanță unde l-am întâlnit, pentru că l-aș fi întâlnit neapărat, îl căutam, iar locul n-are nici o semnificație.

Stătea la singura masă liberă, avea în față un coniac și o cafea abia începută, și după felul cum mi-a permis să ocup locul și apoi și-a întors, prefăcut distrat, privirile spre intrare, am înțeles că așteaptă pe cineva și că nu mă puteam considera decât un intrus.

Cum însă foamea îmi dicta alte reguli decât cele impuse de bună-cuviință, am preferat să rămân anume la masa aceasta.

Ați ghicit, desigur, că el avea să fie eroul a cele ce urmează și țin să vă confirm imediat presupunerea. Da, el avea să fie eroul celor ce vor urma. Atunci însă nu știam lucrul acesta nici eu, și cu atât mai puțin îl putea bănui el.

Era un client vechi al acestui așezământ, am notat amănuntul din gestul gratuit al chelnerului de a-i scutura niște firimituri imagine de pe fața de masă în timp ce asculta, absent, comanda mea.

Când cele câteva slabe încercări de a lega o discuție se izbiră de zidul impenetrabil al unor „da” și „nu” seci, mă limitai să-l examinez pe furiș: un prost, dar util obicei profesional, care mi-a cauzat destule neplăceri în viață, dar mi-a oferit și numeroase satisfacții în scris.

Era un bărbat sub treizeci de ani, probabil înalt (mai târziu m-am convins de justetea presupunerii), de o frumusețe rară. Una din acele frumuseți, pe lângă care treci fără s-o observi imediat, dar de care nu te poți rupe, odată observând-o.

Trăsături precise (și totuși mai mult schițate!), viguroase și aproape clasice dădeau feței lui o expresivitate uluitoare. Negru, aproape un mulatru, cu buze senzuale și nas roman, cu ochii negri, dar fără să pară mici, subliniați de niște cearcăne bine întunecate și ele, cu ovalul feței alcătuit parcă din

numeroase linii frânte și totuși neașteptat de perfect, tânărul acesta nu putea să nu atragă atenția.

Nu m-aș teme să afirm, chiar cu riscul de a mă contrazice, că ar fi putut servi model anume prin faptul că toate amănuntele feței lui erau în fină discordanță cu ceea ce ne-am obișnuit să numim model. Dar numai aparte luate! În ansamblu alcătuiau un tot armonios, așa zice etalonar, de frumusețe virilă.

Își cunoștea, probabil, calitățile, pentru că mă lăsa să-l examinez, fără să-mi dea de înțeles că am depășit orice limite, chiar ale unei banale curiozități.

Contrar aparențelor, era foarte agitat. Dar cu prefăcută indiferență își pironise privirile pe intrare, de parcă din clipă în clipă ar fi trebuit să apară îngerul să tulbure apele numai unuia lui știute. Era în starea aceea de nervi pe care o încercăm nu înaintea orei fixate pentru întâlnire, ci după ea, când am epuizat toate mijloacele din arsenalul de semne ce le posedăm toți: încă zece minute, încă trei minute; dacă trece chelnerul până număr la douăzeci - vine! Și așa mai departe. Le știți prea bine!

Apoi am prins să observ crescând pe fața lui resemnarea. Resemnarea aceea ce ne cuprinde, când am mizat totul pe o carte și a jucat alta, și ne dăm seama de acest lucru abia când se împart iar cărțile.

Cât de ușor se puteau citi acestea toate pe fața lui! Acum le reconstitui din fragmente, se-nțelege! Dar cât așa fi dat să știu atunci că voi avea nevoie de fiecă amănunt, de fiecă nuanță în acea gamă de expresii ce se succedau pe fața lui ca imaginile pe un ecran!

Atunci voiam să plec, și numai olimpica lipsă de grabă a chelnerului mă mai reținea.

Când, după plată, am observat că pierdusem două ore pentru o cină de unul singur, prinsei să-mi beau în grabă cafeaua ca să mă ridic.

— Plecați? Mă întrebă pe neașteptate.

— Da, zisei, trebuie să plec.

— Păcat. Eu vă cunosc.

— Nu mă miră, zâmbii. Am obiceiul să particip la multe șezători și alte sindrofii literare.

— V-am ascultat odată, întâmplător. Nu v-am citit.

— Mă bucură sinceritatea!

De fapt, nu mă prea bucura, dar înțelegeam că majoritatea oamenilor vor să pară altfel, neobișnuiți, când stau de vorbă cu un scriitor.

— Nu vreau să par altcineva decât sunt, dar într-adevăr citesc puțină, cum să-i zic. Beletristică. Mă enervează uneori prea multa ei asemănare cu viața, iar alteori mă scoate din sărite siropul pe care-l servește drept viață.

— O, e alta discuția! Dar, fie-mi permisă remarca, cum poți ajunge la asemenea concluzii când nu citești?

În sinea mea aproape că renunțasem la plecare și n-am protestat când îmi umplu păhărelul din gărăfioara lui în timp ce vorbea:

— În primul rând am spus că citesc puțin, n-am spus că nu citesc deloc; iar în al doilea rând, nu e suficient oare să știi doar o parte, ca să-ți poți

imagina întregul? Mi se pare că aveți și o figură de stil, care uzează de acest procedeu. Litota, nu?

— Da, făcui eu, e drept, dar trebuie să recunoști că nu e un compliment obișnuit și nici chiar plăcut să spui unui scriitor că nu-l citești!

El își sorbi cu înghițituri mici coniacul și zise:

— Amor propriu, orgoliu. Sunt sentimente care pot fi lezate ușor. Când vrem să fie lezate. Mi se pare că un scriitor nu trebuie să se teamă de asemenea lucruri. Dimpotrivă! Ca un om, hai să-i zicem, convențional, ales, care are de sondat cele mai adânci tainițe ale sufletului omenesc, el trebuie să fie o ființă fără sentimente, cel puțin în aparență. Ca un chirurg! Dacă e să taie, să taie, dar să poată răspunde de ceea ce face și să nu se teamă de răspundere pentru toți chirurgii! Sunt mulți, sunt extraordinar de mulți oameni care cearcă să-și ducă viața ca în romane. Uneori mi se pare că am citit prea mult.

Îmi făcea impresia totuși că vrea să pară un copil teribil!

— Nu te înțeleg, îl întrerupsei destul de brutal. Vrei ca literatura să dea rețete de viață, în așa fel ca astăzi dumneata să nu suferi că ea n-a venit la întâlnire?

El păli ușor, dar continuă pe același ton, oarecum obosit:

— Orice rețete ar fi absurde. Și ar fi absurd să le cerem! Fiecare om e o lume, o lume cu specificul ei, și doar mici tangențe, ce dau în totul lor un fel de lege, hai să-i zicem legea atracției umane universale, ne adună pe toți într-o omenire, un univers. Ar trebui scrise tot atâtea rețete, câte lumi! Absurd! Altceva am vrut să spun. Dumneavoastră, scriitorii, ziceți: „Am avut senzația că-mi trece o mână aspră peste coapse”, și comentați imediat toate suferințele bietelor coapse, dar n-am întâlnit niciodată în scrisul dumneavoastră descrierea senzațiilor ce le trăiește acea mână aspră, pentru că, probabil, are și ea senzațiile ei.

— Și totuși nu te înțeleg.

— Ca să mă înțelegeți, ar trebui să mă cunoașteți, remarcă el. Deși, dacă e să mă cunoașteți, o să mă înțelegeți cu atât mai puțin! Paradoxal, nu?

Majoritatea oamenilor pe care i-am întâlnit, și am întâlnit mulți oameni, s-au străduit întotdeauna, de îndată ce aflau că am meseria scrisului, să-mi comunice istoria vieții lor ca un fapt excepțional, inedit, ce merită a fi descris. Nici nu vă imaginați ce uriașă piedică în drumul spre oameni e amănuntul acesta! Banal, dar adevărat: oamenii trebuie examinați dinăuntru; când încep confesiunile, oamenii pot fi cunoscuți doar din afară. Oare nu vrea și tânărul acesta să mă convingă că e un caz aparte? Atâta doar că a găsit un mijloc mai inteligent să mă intrige?

La urma urmei, mi-am zis, diferența de vârstă dintre noi nu e prea mare (mai târziu m-am convins că am dreptate), experiența mea n-o poate depăși într-atâta pe a lui, ca să nu-i pot pătrunde lumea interioară și s-o cunosc fără frumuseți și alte floricele, și - iar la urma urmei.

— Mare lucru să am încă o deziluzie și să nu fie el cel care ar fi putut să mă intereseze măcar cât de cât? Hotărâi totuși să-l mai încerc puțin.

— Toți oamenii cred despre ei înșiși lucruri bune, socot cel puțin că viața pe care au trăit-o merită să fie așternută de cineva pe hârtie. O mică slăbiciune omenească, mișcătoare, de altfel. Să nu te superi.

— Nu mă supăr, mă întrerupse el, nerăbdător. Sunt matematician și caut să traduc orice fenomen în limba ecuațiilor și integralelor mele. Ciudat, nu? Singurul fenomen pe care nu-l pot integra în nici o formulă e scurta mea existență de până azi. Știu, el mă opri cu un gest, îmi lipsesc mulți factori, dar nu mă gândesc numai la azi, el arată la scaunul gol de alături, rezemat cu spătarul de masă în semn că locul e rezervat, și zâmbi forțat: Ba chiar să facem abstracție de azi! Oricum, nu găsesc ecuația.

N-aveam ce să-i spun. Să-i spun că viața nu poate fi modelată matematiceste? De ce adică să nu poată fi? Sau alte cuvinte fără importanță, doar de dragul de a spune ceva?

— Probabil că diferența de vârstă dintre noi nu e prea mare, continuă el. Oamenii din aceeași generație găsesc mai ușor limbă comună, dacă nu se nasc bătrâni sau cu grăsime pe creier. Ați observat, probabil, acest obicei al unor semeni de-ai noștri.

Urmărilor. În sfârșit, un cântec prea des repetat. Da, până de curând am fost învățător la țară. Vă miră?

Avea spirit de observație. Această ultimă declarație mă mira puțin. Eram convins că am în fața mea un orășean tipic.

— Nu trebuie să vă mire! M-am menajat. O, de mine m-am îngrijit întotdeauna! Nu vă interesează problema intelectualului la țară?

— N-o cunosc decât în linii mari. Dar există în fond această problemă? Vroiam să-l înțeleg cumva. Indiferența jucată a tonului, acum înțelegeam că juca puțin, mă jena. Și el, probabil, înțelegea acest lucru.

— Sunt multe probleme care nu există. Părinți și copii, de exemplu, și altele. Dar una dintre cele mai arzătoare probleme inexistente la ordinea zilei este. Cât de frumos sună.

M-a vizitat chiar a doua zi.

N-am stenografiat și nici n-am înregistrat pe o bandă de magnetofon ce mi-a povestit, dar nădăjduiesc că n-am schimbat prea mult din cele auzite, ba chiar am păstrat și narațiunea la persoana întâia! Singurul lucru care mi l-am permis a fost să intercalez în povestirea lui unele pagini (unele!) din caietul cu însemnări zilnice ale Vioricăi Vrabie, pe care, în seara aceea, Radu Negrescu a așteptat-o zadarnic la restaurant.

Cum am aflat de acest caiet și cum am reușit să-l răsfoiesc, e o întreagă poveste, iar dacă n-o istorisesc aici, o fac nu pentru că m-aș teme să vă plictisesc, dimpotrivă! Ci pentru că e vorba de un secret profesional, și, nu trebuie să vă explic, știți prea bine cât de greu e să afli de la cineva o taină de breaslă!

Curios lucru, dar când s-a oprit în ușa cancelariei la braț cu Otilia, nici prin cap nu mi-a dat să-i cercetez picioarele sau bustul. I-am prins doar privirea, foarte nedumerită și speriată sub părul prăfuit ce-i cădea, bine pieptănat, pe ochi, și am înțeles imediat că știe totul.

Că Otilia („te rog să-mi spui Otilia Octavianovna!”) are (după o scurtă ezitare) patruzeci de ani neîmpliniți, predă lucrul manual la școala din localitate („o mizerie!”), a absolvit liceul de menaj („i se spunea „școală”, de fapt era liceu”), n-a fost măritată niciodată și e încă fată mare („bărbații sunt niște ticăloși, nu merită să le dai ce ai mai scump, îi știu eu!”).

De altfel, informațiile acestea le putea căpăta oricine chiar de la deținătoare, și nu mai târziu decât în primele trei minute de convorbire.

Îmi imaginam ce mutră făcuse când a întrebat-o: „Mai ești virgină?”, ca să mă descrie îndată pe mine, și încă în cele mai negre culori. „Fii foarte atentă! E cel mai mare ticălos de la noi. Ca toți bărbații!”

Nu mă înșelasem. Simții lucrul acesta din tremurul mânuței mici și umede de emoție, din privirea un pic obraznică, în orice caz superioară: „Crezi că nu te știu?” și din vibrația aproape imperceptibilă a glasului, când se făcură prezentările:

— Vi-orica.

Îmi părea, se-nțelege, foarte bine, eram chiar încântat, aș fi dorit doar să știu: „Ivanovna” sau „Vasilevna”? („Uite bine la mine, să vezi cum arată un corupător de minore de la țară!”) își smulse mâna cu un gest aproape disperat și repetă cu un glas mai sigur, deși forțat:

— Viorica! Viorica Vrabie! („Ca să știi: tovarășa Vrabie, și atât! Vă cunosc eu, bărbații!”)

Spânu se grăbi să întrerupă dialogul numai de noi înțeles, ca să rostească unul din numeroasele adevăruri, pe care le știa adesea pe de rost:

— Ehe, tovarășă Vrabie, dar are dreptate tovarășul Negrescu! La noi așa-i: cum intri în școală ca pedagog, s-a terminat cu Viorica și Marica – Viorica Ivanovna, Măria Vasilevna, iaca! Școlarii au nevoie de pilde bune! Și noi trebuie să le dăm pilde bune.

Ea zâmbi:

— Viorica Mircevna. Sună ciudat, nu-i așa? Spânu constată cu multă profunzime:

— Ciudat, neciudat, n-ai ce-i face! Că nu mata l-ai botezat pe tata!

Otilia izbucni într-un râs cu hohote, care acoperi până și nechezatul lui Pinte. Spânu se simți obligat să adauge:

— Popa l-a botezat pe tatăl matale!

Spânu e un dobitoc. E de multă vreme directorul acestei școli, eu, cel puțin, acum doi ani, când am picat aici, l-am găsit director, și acum, când o să plec, tot director o să-l las. Se zice că e neam cu nu știu cine, lucru care nu mă interesează, cum nu mă interesează nici fecioria imaginară a Otiliei. Habar n-am de studiile lui, pentru că predă vreo cinci obiecte, ba odată, când am lipsit eu o săptămână întreagă „din motive tehnice”, a încercat să predea și fizica sub formă de convorbiri antireligioase.

— Ei, vasăzică, avem și franțuzoaică! Ne comunică profund Spânu, când prezentările fură sfârșite și toate complimentele făcute. Până la consiliul pedagogic mai este vreme, așa că mata, Viorica Mircevna, te poți aranja la gazdă. Ți-am găsit o gazdă bună, cam departe, dar la o gospodină puternică. Iaca, te-a conduce tovarășul Negrescu.

Privii la geamantanul ei cât un dulap și mă întrebai dacă nu-i totuși Spânu un om de spirit. Dar nu puteam fi moji:

— La cine?

— La Safta lui Terinte, văduva. Peste râpă!

O să fie un spectacol colosal! Pentru prima oară în Recea-Veche! Numai trei zile! Cumpărați biletele din timp! Eu cu dulapul pe umeri și sfrijita asta alături, gata să leșine de spaimă la vederea primului vițel ce-o să ne taie drumul.

— Poate nimeresc singură? Se interesa ea, destul de nesigur. De ce să deranjez pe tovarășul.

— Negrescu, o ajutați eu, scutind-o să pronunțe un nume odios, și dintr-o mișcare mă pomenii cu dulapul în mână. Era neașteptat de ușor. Boarfe, desigur. Fuste de nailon, bluzițe transparente, ca și intențiile ei de fugă, pe care a început să le coacă din clipa când a coborât din autobuz, ciorapi, cămășuțe.

Mă uitam la pantofiorii ei cu tocul cât un creionaș, ce se îngro-pau cu totul în praful fin și fierbinte de pe drum și încercam să mi-o imaginez în cizme de cauciuc, toamna. Când o lăsasem să treacă prima pe ușa cancelariei, îi văzusem bine picioarele. La dracu, le avea frumos sculptate!

Acum pășea alături. Îmi venea până la umăr. Avea fața albă, ochii albaștri sau verzi, nasul drept, iar gâtul neînchipuit de lung și arcuit, ori poate părea așa, subliniat de tunsura băiețească.

Și în general părea destul de înfiptă.

— Une garconne¹, gândii cu glas tare.

— Știi franceza? Se miră ea.

— Din fericire, nu. Știu foarte multe franțuzoaice. Nu-mi răspunse.

¹Obăietană (fr.).

Safta lui Terinte, dacă era aceea pe care o bănuiam eu, locuia departe. Geamantanul și tăcerea tovarășei de drum începeau să mă plictisească.

— Ce mai nou pe la târg? Zisei într-o doară, ca să-i dau de înțeleș că știu totuși să întretin o conversație.

Nu găsi de cuviință să-mi răspundă.

E o aristocrată, nu stă de vorbă cu hamalii.

— Noi, ăștia, țărani, trăim cum a dat Domnul. Nu știm ce se face pe lume.

Nu întoarse capul.

— Te-am văzut alaltăieri la Filarmonică. Erai cu una din multele franțuzoaice pe care le știi.

Fusesem cu una roșcovană, Ala, nici nu m-a lăsat s-o sărut, era să pierd autobuzul.

— A, soră-mea!

— M-a și izbit asemănarea. Ca două picături de apă.

— Avem mame felurite. Și tați. de altfel. Erai cu fratele? Se opri ca să-și culeagă un pantof din praf. Îi întinsei mâna ca să nu-și piardă echilibrul. Se rezemă de mâneca mea cu un singur deget, de parcă s-ar fi temut să nu se murdărească.

— Mulțumesc.

— Mi-a făcut o deosebită plăcere.

Era o căldură grozavă. Satul părea pustiu. Oamenii plecaseră la cules porumbul, din când în când trebuia să ne lipim cu spatele de garduri, ca să facem loc vreunui camion plin vârf cu știuleți galbeni și mari. Când se rispea noul de colb stârnit de mașină, hainele mele negre arătau tot mai jalnic.

— Și când zici că pleci? Mă interesezi.

— Unde?

— Acasă la mămică. Râse scurt.

— Probabil de vacanța mare.

„Ehe! Rânjii în mine. Să ne vedem peste o lună-două, când dau ploile! Adică, cine știe!” Geamantanul începuse să prindă greutate ca și oamenii pe care abia începi să-i cunoști. Numai că în cazul cu oamenii lucrurile se petrec mai adesea invers. Îmi amortise mâna și nu aveam nici un chef de vorbă.

— Mă cheamă Radu, Radu Negrescu. Era caraghios, dar n-aveam ce să-i spun.

— Ivanovici sau Vasilevici?

E spirituală! Peste jumătate de an să te văd, porumbițo!

— N-aș putea spune precis. Am fost crescut într-o casă de copii. Acuși o să izbucnească în hohote de plâns, o să mă sărute pe frunte și o să-mi mângâie părul: „Iartă-mă, te rog, n-am știut. Dar în viața asta nu sunt numai dureri! E atât de bine să trăiești, în muncă se uită toate. Munca lecuiește rănilor cele mai grele, și unde mai pui satisfacția sufletească, ce.”

— Sper că elevii nu te numesc Radu!

— Nu. Nicolaevici.

— Ți-o fi rupt mâinile geamantanul meu, Radu Nicolaevici. Poate-l mai duc și eu?

Și totuși femeile sunt sentimentale!

— Vai de mine, Viorica Mircevna! Nici n-am observat că am un geamantan în mână! Credeam că e un plic roz și parfumat. Ai într-însul operele complete ale lui Balzac și Zola?

Se opri ca să rupă de peste un gard o crenguță de salcâm cu un ciorchine alb și colbuit.

— A înflorit a doua oară! Ia te uită! O să fie o toamnă lungă și caldă.

Îmi suflă drept în nas colbul de pe crenguță, o mirosi și se strâmbă.

— Nu mai e ca primăvara.

Cât romantism, Doamne! Și eu care-mi închipuiam că citește biografiile fizicienilor iluștri și dansează twist! Te mai pomenești că organizează un cor la școala serală și ocupă locul trei la olimpiada republicană.

Mă pomenești deodată vorbind:

— De ce, are și toamna farmecele ei. Când bate bruma, toate dealurile astea se fac roșii ca un ruj de buze. Și copiii vin la școală cu mustăți până la urechi. De vin nou. Salcâmii.

Și alte stupidități de felul ăsta.

I-am cântat, probabil, mult, pentru că atunci când reușii în cele din urmă să mă opresc, gâfâiam ca un cal bolnav de tignafes.

— Nu mă așteptam la atâta poezie de la un fizician! Predai de mult aici!
— De doi ani. Dar m-am pătruns adânc de poezia vieții la țară. Sunt un entuziast. I-am propus președintelui să construiască un cafe-șantan și o baie. Știi că ai să fii diriginta clasei a noua?

— E o clasă grea?

— Nu există copii răi, există învățători incapabili.

— Citești regulat ziarele?

Dacă nu mă înșela intuiția, casa de peste râpă, cu patru ferestre și prispa trasă cu brâu albastru, cu doi cireși sau alt neam de copaci în pridvor, trebuia să fie a Saftei.

Trecui puntea îngustă, șubredă, fără balustradă (acum înțelegeam de ce-i văduvă gospodina: i s-o fi întors omul afumat de prin vecini!) și mă oprii în fața a trei-patru scânduri ce trebuiau să simbolizeze poarta.

În ușă răsări imediat o femeiușcă destul de tânără încă, se repezi la noi, îndreptându-și din fugă broboada neagră și cotco-dăcind:

— Poftiți, poftiți, bună ziua! D-apoi v-am așteptat încă de ieri! Da poftiți, treceți! În casă-i răcoare, of! Mare năduf!

Femeia se învârtea fără nici un rost și încerca să-mi smulgă din mână dulapul. Îl depusei cu un oftat de ușurare și mă așezai pe prispă.

— Soțiorul? Se interesă Safta. Și, fără să observe ochii mari ai franțuzoaicei, mi se adresă: Da pe mățăluță mătincă te-am mai văzut pe-aici! La școală. Treceți în casă! Poftiți! Mă ridicai de pe prispă.

— Lele Safto, țin să te informez că sunt un misojin incorigibil și prefer o existență solitară, de celibatar.

Arătai spre colegă:

— Iar în ce-o privește pe dumneaei, vezi să nu ducă lipsă de nimic, să se simtă ca la mămica acasă! Bun? Nu uita, Viorica Mircev-na, la ora patru fix avem consiliu pedagogic. Directorul e un om sever și ține grozav la disciplină. N-am să intru în casă, deși nu mă inviți, te-aș sfătui doar să îmbraci un șorț negru, mai lung. Ca să faci o impresie bună la primul dumitale consiliu pedagogic!

O salutai cu multă sobrietate, făcui din ochi Saftei și mă îndreptai spre poartă. Simțeam că mă urmăresc amândouă din prag. Pe punte lunecai, pe puțin să-mi rup gâtul, ieșii în drum și abia acolo mă întorsei.

Intraseră în casă.

3 septembrie, 196.

Sărăcuțul meu caiet cu scoarțe albastre! De trei luni n-am mai stat de vorbă cu tine. Și am atâtea să-ți spun! Că sunt învățătoare de cinci zile! Și nu undeva, ci la Recea-Veche! Sună frumos, nu-i așa? Recea-Veche! E un sat ca o jucărie. Căsuțe albe, pomi nenumărați, ca o pădure, ba chiar și o pădure adevărată de jur împrejur. Stau la lelea Safta, o văduvă bună și iute ca un titirez. N-are copii și se-ngri-jește de mine, de parcă i-așfi cel puțin fiică. Cumsecade femeie.

Și ce primire! Să crăpați de ciudă, voi, scepticilor, ce mi-ați descris viitorul în cele mai mohorâte culori.

Când am coborât din autobuz, m-a luat în primire imediat învățătoarea de lucru manual de aici, un fel de caraghioasă de vreo cincizeci de ani (ea zice că are patruzeci neîmpliniți! Ah, femeile): „Te rog să-mi spui Otilia Octavianovna” (era să pufnesc de râs), „școala de aici e o mizerie, o, liceul nostru de menaj! Li zicea școală, de fapt era liceu!” și așa mai departe. La început o sfeclisem, pe urmă mi-am dat seama că e o coțofană inofensivă. Aproape ca Mu-sea noastră. Știu toată biografia ei, știu că e fată mare, că bărbatii nu merită să le jertfești tot ce ai mai scump. Lelea Safta zice că se culcă cu toți tractoriștii de la școala de seară. Treaba ei! N-o să-mi fac menajul cu dânsa! M-a întrebat în gura mare dacă sunt fecioară și m-a implorat să mă feresc de un învățător de-aici, un „love-lasă”, cum îi zice ea, fără egal. În zece minute, cât am făcut cu ea până la școală, am reușit să cunosc cursul scurt al tuturor biografiilor corpului didactic!

M-au primit bine, au râs de „Viorica Mircevna”, ca de obicei, iar până la gazdă, la lelea Safta, m-a condus – ironia soartei – chiar „lovelasă”. Radu Negrescu, profesor de fizică și matematici, un bărbat de-o frumusețe să-ți stea ceasul. L-am văzut prin oraș, acum câteva zile, am stat chiar cu un rând în urma lui la Filarmonică, la Richter. Era cu o roșcovană. Ar fi putut avea mai mult gust. E însurat, dar nu trăiește cu nevastă-sa. Să-îfie de bine!

Face impresia unui băiat deștept, deși pozează. Pijon! Când am ajuns la lelea Safta, costumul lui negru arăta rău.

În aceeași zi am avut consiliu pedagogic. Primul meu consiliu! L-am cunoscut mai îndeaproape pe director. N-a făcut nimic să-mi schimbe impresia ce mi-a lăsat-o astă-vară la secția raională, când am venit cu numirea. Prost de rage, dar plin de importanță. M-a numit dirigintă la a noua „a”. Poame bune, mi-am zis: mi s-a părut că oftează toți ușurați când am acceptat!

Apoi prima zi de școală. Mă așteptam, ce e drept, la mai mult fast, e o sărbătoare totuși! A fost numai o cuvântare destul de ștearsă, a vorbit directorul. „Să fiți cuminți, să nu spargeți geamurile, să fiți „culturali” și să învățați”. Copiii au aplaudat vreo zece minute, să se dezmoștească. Am făcut cunoștință cu a noua „a”. Obrăznicuți, dar nimic grozav. O să ne înțelegem. Lecțiile pro-priu-zise încă n-au început. Facem „practică de producție”, de ieri. Mai pe scurt, strângem strugurii la vie. O să dureze vreo lună.

Păcat. Lucrul acesta dezorganizează copiii. Să nădăjduim însă că o să fie totul bine.

Da, se uită cam strâmb la mine colegele. Nu le plac toaletele mele și nici tunsura! Îmi pare rău de ele, dar n-am ce le face. Lelea Safta zice de orice rochiță că mă prinde minunat! Bună femeie!

II.

A cincea săptămână de când m-am obișnuit să trec pe lângă școală, cum aș trece pe lângă orice clădire din sat, pe lângă sediul brigăzii ori pe lângă poștă. Adică la poștă intru de două ori pe zi în așteptarea „marelui semnal”.

La școală mă opresc în curte, îmi iau tinerele vlăstare și le mân ca pe niște găsculițe la ciugulit poamă. Suntem în perioada ce poartă mândrul titlu „practică de producție”, altfel – politeh-nizare a învățământului.

E o investiție de energie cu randament extrem de scăzut, dar părțile sunt foarte mulțumite: nici strugurii nu putrezesc pe deal, nici stomacurile copiilor nu se mai strică. În ce mă privește însă, mi se face greată doar la vederea ciorchinilor, noaptea am coșmaruri viticole și uneori chiar vinul mă pune pe gânduri. Am ajuns să-i invidiez pe cei de la porumb ori sfeclă de zahăr. De altfel, invidia e reciprocă.

După-amiază, când îmi expediez discipolii pe la casele cui îi are, citesc până mi se umflă capul, dorm o oră-două și mă trezește cu precizia unui cronometru, la ora nouă, Maier, directorul nostru de studii.

Vine să bem.

Uneori scoate din buzunarul hainei de antilopă, arsă în câteva locuri de acizi (în doi ani nu l-am văzut să-și schimbe haina!), o sticlă de coniac ori de vișinată, de cele mai multe ori însă se așază tăcut la masă și oftează, ridicând din umeri. M-am obișnuit să-l înțeleg încă din prag, și în cazurile acestea îi arăt din ochi locul unde-mi păstrez rezervele, când le am, ori trec în odaia gazdei, unde dau dispozițiile necesare.

Maier se așază la masă, apucă de pe etajeră o carte la întâmplare și nu-și ridică ochii de pe ea decât să ciocnim. Bea fără să se strâmbe, cu înghițituri mici și nu mănâncă nimic. La întrebările mele răspunde cu o ușoară mișcare din cap, da sau nu, iar dacă se întâmplă să improvizez vreo nouă teorie, și lucrul acesta se întâmplă mai în fiecare seară, lasă cartea la o parte, închisă peste degetul arătător, ridică paharul și zâmbeste. Nu știu dacă mă aprobă sau ba, nu știu dacă m-a ascultat măcar, dar nu-mi amintesc să fi lăsat cartea și să fi ridicat paharul în alt moment, decât atunci când ar fi trebuit s-o facă.

Când terminăm sticla, de obicei pe la miezul nopții, mă oprește cu mâna la inimă să mai încep alta, se ridică, mângâie cartea cu un gest, de parcă ar șterge-o de praf, o pune la loc și pleacă grăbit, de parcă și-ar fi adus aminte subit că întârzie undeva.

După părerea mea, nu-i un interlocutor ideal, îmi place grozav să discut polemic, să mă încaier ori pur și simplu să-mi bat joc. Și totuși m-am deprins cu el, în rarele seri, când, neștiut din ce motive, nu vine, simt că-mi lipsește ceva.

Ieri-seară m-a uluit grozav. A intrat ca de obicei, a scos din buzunarul hainei de antilopă o sticlă de rom „Habana”, a pus-o pe masă și mi-a făcut din ochi.

— Ești genial, Boris!

— Îi spun pe nume, deși e mai în vârstă cu vreo cincisprezece ani decât mine. Pentru romul ăsta ar trebui ceva ananas sau banane, dar mă tem că e închisă dugheana.

Făcu un gest de ascetă renunțare și se așază la masă.

— Închin acest prim pahar pentru bărboșii care știu ce-i trebuie unui om de treabă! Zisei eu, umplând ochi două păhărele.

Îl dădu de dușcă și se opri pe câteva clipe cu răsufarea tăiată.

— Hm! Observă el în cele din urmă.

Apoi luă de pe etajeră o carte, ceva despre Fermi. Privi lungă vreme portretul savantului, de parcă ar fi așteptat să afle ce se petrece în spatele ochilor sculptorului ai italianului, răsfoi câteva pagini și reveni iar la portret.

Lăsă cartea să se închidă peste arătător, umplu singur păhărelele și-l ridică pe-al său.

— Radule, și eu. Închise ochii. Știi, și eu visam. Să lucrez într-un institut. la Academie.

Răsturnă a doua oară păhărelul, până la fund, inspiră zgomotos și deschise cartea. Nu mai scoase o vorbă până la plecare.

Bău și paharul de țuică ce i-l umplui când terminarăm romul și ieși aproape trântind ușa.

Ciudat om, Maier!

Predă chimia, are vreo trei premianți pe la nu știu ce olimpiade, vreo cinci copii acasă și o soție veșnic încruntată sau poate bolnavă, dar n-am auzit niciodată să fi încercat măcar să iasă din văgăuna asta! E al doilea an director de studii. Se-mpacă cu toți, pentru că nu schimbă cu nimeni mai mult decât minimumul necesar de cuvinte, dar, deh, să-ți îngropi așa capacitățile, dacă știi că le ai? E în satul ăsta de prin cincizeci.

Trăgea un vântuleț subțire, dinspre sud, dar destul de înțepat și „bolonia” mea îmi dădea de înțeleș că ar fi cazul să mai fac ceva mișcare, altfel pot îngheța. Dar mă gândeam la Maier. Probabil, n-am procedat strălucit aseară, când i-am deschis taina „marelui semnal” ce-l aștept de la Academie. O, nu mă îndoiesc nici o clipă că n-o să-mi pună bețe-n roate, dimpotrivă! L-o fi durut însă.

Mă opri din gânduri un bas profund:

— Lucrează.

Tresării speriat și mă făcui roșu (din fericire numai eu pot simți acest schimb de culori pe fața mea - sunt foarte negru), mă făcui roșu, de parcă mă surprinsese cineva asupra unui lucru urât.

— Poftim? Era Pantelimon, șeful brigăzii din sat, soțul Tama-rei noastre.

— Zic, bine lucrează? Arată la copii.

— O, da! Grozav! La anul, când o să avem și clasa a zecea, cred că o să puteți expedia toți colhoznicii la băi pe vremea culesului.

Brigadierul râse mulțumit.

— Glumești, dar să știi că ajutor avem. Altfel.

El ilustră cu un gest elocvent situația în care s-ar fi putut pomeni brigada fără acest ajutor salutar din partea școlii și aprinse o țigară.

— Cam răcoare, zise el. Mâine-poimâine dă bruma.

Nu sufeream de reumatism și nu puteam prezice schimbarea timpului, dar în ce privește răcoarea, îl aprobai.

— Poate. hm. ne ducem la cramă oleacă, să ne mai dezmoțim?

Cum disciplina clasei a noua „b”, ce cu onoare o conduceam, n-avea de suferit de pe urma prezenței mele, hotărâi că nici lipsa mea nu va putea să-i dăuneze. Cu atât mai mult, cu cât nu eram cu nimic îndatorat brigadierului.

Crama, de fapt căsuța pândarilor de la vie, era o sclipuire din piatră, destul de simpatică, cu un mic bordei alături, în care stăteau călare unul peste altul vreo șase butoaie potrivite cu vin nou. Probabil, rezerve menite să ridice sau să coboare, după împrejurări, moralul oaspeților, destul de deși în colhoz pe asemenea vreme.

Într-o odaie destul de încăpătoare, pe vreo trei paturi de metal, joase, stăteau în jurul unei mese improvizate din scânduri nerândite Spânu, franțuzoaica, Pinte și Elena Suru, fostă cândva elevă la această școală, acum instructoare de pionieri, nepoata brigadierului. Tamara Alexandrovna, lângă ușă, tăia niște felii uriașe dintr-o pâine coaptă, probabil, pentru un Gargantua din partea locului.

— A! Lobacevski! Poftim, poftim, luați loc la noi! Pentru briga-diereasa noastră, „bioloagă”, fizica și geometria erau două fenomene absolut identice. Și cinematografia, probabil, la fel, pentru că lui Maier îi zicea „Eisenstein”, avându-l în vedere, probabil, pe Mendeleev. Avea ea o pasiune pentru porecle savante.

Adică invitația la un „să ne mai dezmoțim” nu era gestul unei inspirații de moment. Începeam să am succes!

Apariția mea stârni o bucurie generală.

Spânu lăsa neîmpărtășit unul din numeroasele adevăruri pe care le comunica desigur adunării, ca să-mi facă loc cu mare părere de bine:

— De-a dreapta tatălui, fiule!

Glumele lui aveau întotdeauna un efect răsunător. Pinte, geograful, care stătea între cele două fete, îmi făcu din ochi:

— Ai înghețat, Nicolaevici! Dacă nu știi să te încălzești! Brigadierul mai aduse o strachină cu brânză și niște murături, iar unul dintre pândari depuse o căldare cu vin alb la mijlocul mesei, cu dexteritatea unei îndelungi experiențe, exact pe urmele mai vechi, dar roșii, ale aceluiași vas.

Se vedea totuși că întrerupsesem o discuție extrem de însemnată și agitată: franțuzoaica le povestea, probabil, ultimele noutăți cu privire la soarta tragică a minorelor pariziene, ori Spânu încerca să combată vederile antipedagogice ale vreunui director vecin, pentru că fericirea stârnită de apariția mea se stinse curând pe fețele mesenilor, ca să facă loc seriozității necesare în orice discuție importantă.

— Nu, Mircevna, zise directorul după o scurtă perioadă de acalmie, folosită pentru a închina un pahar de o curățenie destul de dubioasă în sănătatea „fizicienilor, care nu prea fac companie cu noi, bieți pedagogi, în veacul ista al tehnicii, dar ce să-i faci, așa-i vârsta, s-or îndrepta ei”. Nu, mata n-ai dreptate. Și ți-oi spune de ce. Țara și orașul, îi drept, au să-și șteargă cu vremea deosebirea, dar până una-alta n-ai ce-i face, țara e țară. Sat! Oameni cu vederi încă înapoiate. Nu zic de toți, Doamne ferește! Făcu o mică pauză și ciocni cu brigadierul, dar nu bău. Sunt și la țară oameni înaintați! Ehe! Dar țărani în cea mai mare parte au încă vederi vechi. Și iaca vii mata, și te văd ei tunsă așa, nu, cum să-ți spun. Așa, știi! Nu, nu! Nu vorbesc chiar de mata! Și îmbrăcată cu rochia, să iertați, mai sus de genunchi, și cu buzele date. Iar mata ești pedagog. Ei îți dau copiii. Ți-i încredințează, că să zic așa. Ei, cum

vine treaba! Copiii văd acasă una și la școală alta? Da de ce? Cu mintea lui el nu poate înțelege. Iar părinții la țară nu știu încă pedagogia. Și autoritatea mamei. Șic! Așa că, vrei, nu vrei, dar trebuie să joci ca ei.

— Să te adaptezi la mediu, își aminti Tamara brigadiereasa, cea cu diplomă de biologie.

— Da, să te adoptezi! Iaca!

— Bine, dar spuneți niște enormități., începu franțuzoaica. Mă scuzați, dar. Fie, aveți perfectă dreptate, e una mentalitatea la țară, unde tradițiile sunt mai tari și așa mai departe, și alta la oraș. Ba mai mult, recunosc, fiecare are dreptul la gustul lui, dar trebuie să existe totuși o normă, un bun-gust general, care poate fi educat și care trebuie educat! Educat, nu impus! Iar din punctul acesta de vedere intelectualul la sat e un. Un far! Da, un far, cum se spune!

— Chiar far! Se repezi pioniereasa. Când mă duc la oraș, mi-i greață să mă uit la fetele de pe stradă: niște mode, că le vezi tot ce au până-n suflet și niște clăi de fân în loc de păr, de se vede îndată că n-au nimica în cap! Far? Să nu te superi, Mircevna, dar ai să vezi că peste o vreme și mama ai să te.

— Am să mă dau la brazdă?

— Ei, interveni brigadierul, umplând paharele, da mai lăsați modelele celea, hai mai bine să închinăm! Că eu așa cred: trăim bine, avem de toate, și noi ce mâncă și la alții de dat, și casele pline. De mode v-ați legat! Hai noroc!

— Moda îi lucru rău! Constată Spânu, trântind paharul de masă. Țăranul să aibă podul plin, că modelele or veni ele!

— Numai nu acelea ca să-ți scoți buicile afară! Adăugă ironic Tamara.

— Ei, și mama, Alexandrovna, sări Pinteia care tăcuse până atunci. Apoi se întoarse spre franțuzoaică: Noi nu de mama vorbim.

Ea râse și pentru întâia oară mă privi. De fapt, își lunecă ochii și peste locul unde stăteam eu:

— E o neînțelegere la mijloc. Eu nu de mode ca atare vorbesc, deși își are rostul ei, și încă unul mare, și moda, ca un element de civilizație. Eu vorbesc de cultura pe care noi trebuie s-o promovăm la țară, de bunul-gust, de gustul pentru bunul-gust. Și nu de ceea ce numim de obicei cultură, cu cifre de televizoare, motociclete și aparate de radio.

Săraca fetiță!

Începea să-mi placă. Ori poate cele două pahare de vin.

De când îi dusesem geamantanul, în prima zi, nu mai schimbasesem cu ea decât vreo zece cuvinte, lipsite de însemnătate.

O vedeam aproape zilnic la școală, dimineața, când încerca să-și încoloneze discipolii dintr-a noua „a” – în ultimele zile chiar cu succes!

— Și pleca cu ei la vie. Aveam sectoare vecine, doar că ai mei pășeau ceva mai vioi.

La consiliul pedagogic mi se păruse că-mi zâmbește complice la cele mai interesante maxime debitate de Spânu, dar n-aveam un chef grozav să leg prietenie cu ea: mă apăsa o experiență prea bogată.

Nu-mi urmase sfatul: nu îmbrăcase un șorț negru și decent. Venise într-o rochiță excelentă, ceva deschis, nu mă prea pricep la culori, în orice caz din

marginea rece a spectrului, albăstrie, desigur, cu jupon și pe niște cuie cum scrie la carte.

Arăta bine, chiar foarte bine, și dacă nu mă prea străduiam s-o examinez, înțelegeam lucrul acesta din privirile destul de mohorâte ale jumătății slabe ce participa la consiliu.

Săraca fetiță!

Își găsisese cu cine să discute!

Auzeam cuvintele fără să le pot urmări sensul în fraze, simțeam că discuția se înfierbântă din ce în ce mai mult, dar nu mă puteam obliga să ascult, să înțeleg ceva. Chestiile astea mă plictiseau, pentru că n-aveau nici un rost. Eu consumasem pe vremuri mult mai puțină materie cenușie ca să-mi dau seama de atâta lucru. Și Spânu, și Tamara, și ceilalți doi tinerei (cu brigadierul stăteam de vorbă a treia sau a patra oară) erau niște tăblițe naive, cum sunt cele din cabinetul unui oculist, și pe care, cu ochi normali, le puteai citi la repezeală.

M-am surprins vorbind. Da, m-am surprins. Și-i vorbeam ei.

Mă ascultau toți. Spânu și ceilalți cu un zâmbet, în care își ascundeau de obicei teama, poate nu teama, în orice caz ceva asemănător sau apropiat, pentru că nu mă puteam înghiți și, bineînțeles, știau că se bucură de reciprocitate, deși nu-i uram, era prea mult pentru ei; ea, roșie, cu ochii în paharul din care abia gustase o dată și pe care îl învârtea mecanic în palme.

Îmi dădeam perfect seama că fac poză pentru ea, anume pentru ea, și totuși continuam:

— Și o să treacă un an-doi, hai să zicem trei, au să treacă trei ani, domnișoară, îi oprii protestul cu un gest, e un fel al meu de a glumi! Miile pardons, încercăi să graseiez, cu un succes dubios, ce-i stârni o vagă încercare de zâmbet. Și. O să fugi! Da, o să fugi, în cel mai fericit caz! A doua alternativă necesită un caracter mai puțin temerar: o să te măriți. Cu Pinte, sau cu un agronom. Nu te sfii, Pinte, te folosesc doar ca material didactic! Și o să vă faceți o casă. Și o să faceți copii. Trei sau cinci. Fără soț. Și pentru că între timp o să fiți la cuțite cu tovarășul brigadier, o să vă cumpărați o vacă sau o capră. Pentru lapte. Și o să crești păsări. Și o să speli vase. Și o să-l folosești pe Balzac suport pentru ceainic. Să nu se strice masa! Și o să vă duceți de două ori pe lună la club să vedeți filmele din vremea studenției. Iar dimineața și seara o să strigi franțuzește la vacă sau la capră

13 Aureliu Busuioc Unchiul dm Paris Singur în fața dragostei să nu dea cu copita în doniță! În timpul liber ai să dai ceva știință de carte și copiilor la școală. Bineînțeles, dacă n-o să-l rogi pe tovarășul Spânu să te suplinească, până pui clizmă unui copil constipat. A treia alternativă n-o știi. Dixi!

Îmi băui paharul într-o liniște absolută. Abia apoi începu să râdă. Ea. Ceilalți mai pe urmă. Ca în povestea cu anecdota și girafa.

— Ești grozav, Radu Nicolaevici! Știi că ești grozav! Avea un răs molipsitor, deși cam nervos. Plin și în același timp melodios, și pe o gamă destul de largă. Vrei să te dobor cu o întrebare? Numai cu o întrebare?

N-aveam nimic împotriva, pentru că râdeam și eu.

— Spune-mi, te rog, ești pe punctul de a fugi sau ai de gând să te însori cu. Ei, cu Elena ori cu vreo agronomă?

Râsul conțeni. Pioniereasa se ridică, aruncă un „ei, știți. Chiar!” și ieși.

Brigadierul se grăbi să umple paharele, iar pe Tamara o prinse o tuse foarte seacă. Franțuzoaica îi privi pe toți nedumerită, apoi șopti:

— Am făcut o gafă? Mi se părea că e gata să plângă. O liniștii:

— Nu.

Pintea se ridică cu un aer solemn. Gafele săvârșite de alții nu-i răpeau pofta de mâncare, așa că înghiți cu un mic efort o îmbucătură prea voluminoasă și ridică paharul:

— Mircevna (de doi ani auzeam în cancelarie vocativele acestea „Ivanovici”, adică Spânu, „Nicolaevici”, adică eu, de obicei nu răspundeam, „Alexandrovna”, „Vasilevici”, „Mendelevici” - fără prenume!), colectivul nostru îi un colectiv strâns, prietenesc, care colectiv m-a crescut și pe mine, și pe Ivanovna. Că eu aici am mântuit școala, adică șapte clase, că atunci era de șapte clase. Și pot să zic că m-am făcut om. Aici, iaca, tovarășul Spânu, Ivanovici, el mi-a fost învățător și acum pot să zic că mi-i coleg.

Pintea se întoarse spre director, ca să surprindă gestul aprobator al acestuia, și-l primi: Spânu începuse să moțăie.

— Da! Și vreau să spun că colectivul nostru, strâns, prietenesc. Că în colectivul nostru., pot să zic, sunt și neplăceri.

Nu mi-am putut imagina niciodată cum arăta știința aproape exactă a geografiei în expunerea acestui prostovan. Bietul băiat! Făcea jocul tuturor, deși cred că ar fi putut ieși ceva dintr-însul, iar acum, observându-l pe Spânu că doarme, nu mai știa pe unde să scoată cămașa. Încearca să-l ajut:

— Autorul neplăcerilor sunt eu, tovarășă Vrabie. Cu milionul meu de păcate ar fi fost de-a dreptul păcat să nu las o pată neagră asupra acestui colectiv imaculat.

Tamara sări arsă:

— Măi, măi, măi! Ce sfânt buzat s-a mai aflat! Nu mi se deschide gura să vorbesc, dar.

Mă străduiesc s-o liniștesc:

— Nu trebuie, Tamară dragă (știam că adresarea aceasta o enervează), nu te mai omorî atâta, o să te ajut eu: după câte înțeleg, discuția trebuia să ajungă aici. Ei bine, mă adresai franțuzoaicei, e în colectivul acesta un cetățean, care acum doi ani și-a părăsit soția după o scurtă viață conjugală, de câteva zile, o soție atât de bună, atât de deșteaptă, atât de cuminte! Și frumoasă! Și uite, umblă, sărăcuța, de doi ani, de doi ani tot umblă să se împace, iar cetățeanul nici nu vrea să audă de așa ceva, nici la adunările profesionale nu se duce să i se facă morală, nici de director n-ascultă, nici de colegi, de parcă ar trăi undeva pe lună, iar biata victimă nici n-ar exista!

Mă întoarsei spre Tamara:

— S-a oprit tot la dumneavoastră, Tamara Alexandrovna? Tamara își plesni palmele, invocând cerul. Brigadierul folosi pauza, ca să încerce o conciliere:

— la mai lăsați vorbele astea! Hai să mai gustăm oleacă, se răsuflă bunăta de vin, ce dracu! Radu Nicolaevici, fă-ne cinstea! Viorica Mircevna!

Băui vinul. Era un vin al dracului gustos! Cu Maier mă obișnuisem să folosesc lichiduri ceva mai tari: suferea de stomac.

— Eu sunt monstrul acesta, tovarășă Vrabie, soțul criminal, care înfruntă o soție nefericită, adică fostă soție, și un întreg colectiv. Vai! Și cum nu mai vreau să-mi cheltuiesc energia modestă în asemenea discuții, am terminat, iar gura mea uscată de sete stă la dispoziția matală, Pantelimon Trofimovici.

Brigadierul râse mulțumit!

— Iaca, vezi! Așa-i moldoveanul, se cunoaște: cum i-i rău, închină un pahar, cum i-i bine, iar închină! Mai lăsați și voi omul în pace, ce vă băgați în sufletul lui. Ia hai noroc!

Tamara îl săgeta cu o privire de sabie, dar nu făcu altceva decât să ofteze.

— Parcă noi îi vrem răul? Eh, tinerețe!

Spânul dormea de-a binelea. Aici avea să-și facă somnul până la completa trezie, pentru că de se îmbăta, rămânea în casa unde-l prindea amețea și n-ar fi ieșit în stradă pentru nimic în lume. Mi se pare că abia când se-mbăta își dădea seama perfect de ceea ce trebuie să facă și devenea astfel un om ca toți oamenii. Dacă ar fi putut vorbi în starea aceasta, probabil că ar fi spus chiar și lucruri inteligente.

Cine știe!

Nu mă uitasem la franțuzoaică după ce terminasem de vorbit. La urma urmelor, cred că știa lucrurile acestea de la Otilia, așa că efectul declarației mele n-o putea zgudui. Și-apoi ce mă interesa efectul? Ce mă interesa fata asta, noua mea colegă, cu care nu schimbasem decât zece, douăzeci de fraze obișnuite?

Ce mă interesa că se dovedise a fi ceva mai inteligentă decât mi-o imaginam, mai frumoasă decât îmi păruse și mai înțepată decât o clasificasem?

Să fie sănătoasă!

Eu eram în așteptarea „Marelui semnal!”

Ea vorbi:

— Mi se pare că n-am dreptul să mă amestec în probleme care aparțin unui colectiv din care abia încep să fac parte, dar. Tunsurile acestea standard imprimă un aer de neseriozitate fețelor pe care le încadrează, le dau o expresie tip, dacă pot spune așa, ori, mai precis, le lipsesc de o expresie inedită. Eu cred că e treaba tovarășului Negrescu și a soției lui, ea accentua bine acest „lui”, să trăiască împreună sau ba. Nu sindicatul poate hotărî ce e rău și ce e bine în viața intimă a doi oameni. Voiam însă să revin la discuția de la început, cu intelectualul și rolul lui la țară.

Brigadierul aplecă spre sine căldarea ca să măsoare din ochi vinul rămas și țacăi nemulțumit din limbă:

— la te uită cât a mai rămas! Da, la țară orice om învățat e aur, numai că de multe ori nici el nu-și știe prețul!

— Adică îmi dai dreptate, se repezi franțuzoaica, îmi dai dreptate, Pantelimon. Ea ezită.

— Trofimovici! O ajută sec Tamara.

— Ehe-he, domnișoară, să-ți spun și eu, ca tovarășul Negrescu, dacă nu te superi! Parcă puține flori avem noi aici care nu știu să înflorească, și tare le-ar trebui grădinari! Am zis alta la început, dar vorbele celea cu moda eu așa le-am înțeles cu mintea mea, că nu de modă-i vorba, ci de viața ce-o duce țăranul: că de avut au acuma toți, dar de folosit ce au – nu știu!

— Și chiar vrei să vin eu să-ți fac o revoluție? Se interesă sarcastic Pinte. În două zile, na: așa și pe dincolo! Fă ca mine!

— De ce, zise Viorica, e mai ușor să vii la om și să-i spui: „Bravo, bine faci ce faci. Iau eu exemplul tău!”.

— Uiți de adaptarea la mediu, Mircevna, se repezi însuflețită Tamara.

Era semnul că trebuie să plec. De câte ori avea ocazia, și nu perdea nici o ocazie, bioloaga noastră ataca această temă. Cred că altceva nici nu știa. Probabil, o fi fost lucrarea ei de diplomă. Pe femeia aceasta obeză, cu vreo trei ani mai în vârstă ca mine, dar cu patru copii de-acum, patru fete, pe care le îmbrăca mereu în rochii de aceeași culoare și croi, spre marea invidie a vecinilor, o știam încă de la universitate. Se pregătea de diplomă în anul când alma mater își deschidea porțile în fața mea. Încercasem pe atunci să-i fac curte, o seară întreagă, chiar cu riscul unui scandal de la mătușă-mea, dar nu putusem scoate din ea decât nesfârșite hohote de râs. Era durdulie, dar bine făcută și eșecul lăsase urme adânci și pe multă vreme în sufletul meu de tânăr nevinovat.

Acum mă enerva grăsimea ei exagerată, scenele de gelozie ce le făcea bărbatului peste gardul școlii, pentru că erau vecini cu școala, vădita satisfacție cu care primea lingușirile lui Spânu și a celorlalți, doar pentru că era soția puterii din sat, mă enerva însuși gândul că-i făcusem odată, ori încercasem cel puțin, să-i fac curte. Adică faptul acesta mă amuza mai mult. La o adunare, așa, de-al dracului, am făcut o aluzie la întâmplarea aceea.

— Mata trebuie să știi, tovarășe Negrescu, mă luă la o parte după adunare Spânu, că nu toate glumele sunt folositoare. Nu se poate să bați în autoritatea unui pedagog de față cu colegii lui!

Pinte închise ușa în urma noastră și mă opri.

— Nu-i bine.

Habar n-aveam ce nu-i bine. Că vorbisem ori că plecam?

— Nu-i bine., se rezemase de un perete și sufla greu. Era cherchelit.

— Nu-i bine.

O luai la vale prin vie. Copiii nu se vedeau nicăieri.

— I-am trimis acasă! Îmi zise pândarul. Mi-a spus învățătoarea ceea să-i trimit. Care-a plecat.

La început, când nu bănuia încă nimic, Tamara încercase să mă pețească. Ba chiar și pioniereasa îmi zâmbea destul de promițător.

La capătul viei, la intrarea în sat, mă așezai pe niște spaliere de beton, descărcate grămadă. Era pe amurgite. Jos, satul se întindea acoperit de-o

ceață străvezie, nemișcată, în straturi; dealul Prunei, din cealaltă parte, avea culmea linsă galben de ultimele raze ale unui soare ce asfințise.

În fond ce voiau de la mine? Să mă împace cu fosta soție? Nu prea cred. Știau că e de prisos orice încercare.

Atunci?

Să-mi închidă gura?

Probabil. Dar inutil: n-o mai deschideam de mult și.

Și nu mai venea „Marele semnal”!

Mă ridicai să plec.

Mă aștepta Maier.

16 septembrie.

Încep să-mi cunosc puțin copiii. Acum îmi dau seama că la început m-au primit cu neîncredere, chiar ostil, deși într-ascuns ostil. Am douăzeci și patru în clasă, între cincisprezece și șaptesprezece ani. Era și de așteptat, nu sunt decât cu vreo cinci-șase ani mai mare ca ei! Mai în glumă, mai în serios îi încerc la franceza mea: cu excepția a vreo trei, mi se par îngrozitor de slab pregătiți. O să am bine de furcă atunci când începem lecțiile! Mi se par cam destrăbălați, sunt obișnuiți să se strige la ei, cu toate că nici strigătul nu-mi închipui să aibă un efect prea mare. Am de gând să nu ridic vocea niciodată. Principial! Putem găsi limbă comună și altfel. Cu fetele mi se pare că am aranjat treaba: discutăm despre mode. Le sticlesc ochii! Se îmbracă atât de oribil: rochii gata, toate pe-un calapod, de parcă ar fi cusute pentru copii orfani! Credeam la început că mă înșel, mă rog, la culesul viei nu poți veni îmbrăcat de paradă. Dar le-am văzut două duminici în sat, biete, fetițe!

Cu băieții e ceva mai complicat. Am încercat, la pauză – facem pauze și la vie!

— Să discutăm ceva politică. Ioc! Altă dată le-am citit din „Tineretea” un articol „pe teme morale” (iscălit de Pablo, se-nțelege!), ceva destul de încurcat, un tânăr face curte unei fete, îi propune mâna, ea acceptă și. Îl așteaptă zadarnic de ziua nunții în fața oficiului stării civile. Natural, Pablo îi face praf pe amândoi, atâta doar că mi s-a părut prea patetic tonul. La care Armașu Ion, un băiat destul de dezghețat (de altfel, o rupe binișor franțuzește!), m-a rugat să-mi spun părerea în ce privește libertatea dragostei și perspectivele acestui sentiment în societatea viitoare. M-a salvat sfârșitul pauzei, dar le-am promis continuarea discuției într-una din zilele apropiate. De unde să iau „literatura”? Probabil, am sărit peste cal.

Otilia m-a ucis cu atenția ei o săptămână întreagă. A înțeles totuși că nu și-a găsit o confidentă și m-a lăsat în pace. Bună cumătriță! Mi se pare că nu-i chiar atât de inofensivă.

Tamara, cea cu științele naturale, și Elena, instructora de pionieri, nu pierd nici o ocazie să-mi dea de înțeles că mă îmbrac prea „țipător” pentru un pedagog. Ieri am și avut o mică discuție, ca să nu-i zic conflict.

Pe la prânz am fost invitată de șeful brigăzii de aici, soțul Tama-rei, la cramă, la „o vorbă”. Era directorul, Tamara, Elena și un cucoșel, predă geografia – Pinte. Apoi a venit și Negrescu. N-aveam ce face și am pornit vorba că n-ar fi rău pentru intelectualii de la țară, ba nici pentru sat chiar, să

se mai ocupe și de propagarea bunu-lui-gust, de formarea lui. M-am referit mai ales la îmbrăcăminte, la muzică, la multe altele. Doamne, mi-am aprins paie în cap! M-a susținut ori cel puțin a încercat să mă susțină Negrescu și până la urmă a trântit ușa. N-am crezut că mai există asemenea idei și vederi înapoiate! Și sunt tineri doar, veniți aici să cultive, să ridice și pe alții la nivelul lor! Ferească sfântul, la nivelul lor trebuie să cobori! Îngrozitor! Negrescu mi-a prezis că o să arăt la fel peste trei ani. Ba mai bine mă spânzur!

Câte ceva mi se pare că pricep: Spânu. Un cetățean, care-a pus mâna pe școala asta cu vreo cincisprezece ani în urmă, cu „sfinți”, se-nțelege, departe de ochii controlului, departe de știință și intelect, iar ceilalți, mă rog, formați la școala lui. Și cât n-ar părea de curios, nu s-a găsit nimeni, cel puțin în ultimii ani, să se ia de capul lui. Unul de-aici, din cei care-l cunosc în „lucru”. Oare n-o să-mi pice mie norocul ăsta?

Mi-a plăcut brigadierul: un băiat simplu, cam sub papuc, dar face impresia să fie un om de treabă. În orice caz nu m-aș apuca să-l compar cu ceilalți.

III.

Fiecare om are dreptul la o prostie în viață.

Pentru unii prostia aceasta e și ultima. Pentru alții prima prostie e un fericit prilej de a mai comite multe altele, și numai oamenii de teapa lui Spânu, al căror cap suportă infinit mai ușor chelia decât ideile proprii, nu fac prostii niciodată.

Pentru aceștia lumea e clară ca un pahar de apă, viața e o chestie pe care trebuie s-o trăiești, și îndoielile – niște nourași care pătează efemer albastrul nemărginit al existenței lor senine.

Dacă nu știam vreodată ce să fac, și lucrul acesta se întâmpla prea des, făceam toate altfel decât această ultimă categorie de oameni.

Și totuși săvârșeam prostii nenumărate.

Mătușă-mea, care m-a crescut după moartea mamei și pe care n-am încetat niciodată s-o consider o femeie demodată și genială (reușea dintr-o biată pensie să ne hrănească pe amândoi, ba să ne și îmbrace!), nu cunoștea, din fericire sau ba, nici un postulat din ale pedagogiei și singurul îndrumar de viață, ce mi-l putea da, suna, în gura ei, cam așa: fă ce fac oamenii deștepți și n-o să dai greș niciodată.

De-aș fi știut care-s deștepții!

Proștii îi recunosc doar pe-ai lor, deștepții. Știu ei pe cine să laude.

Dar nici prost nu mă socoteam, și tocmai asta mă îngrozea!

În cele din urmă am făcut și eu cum procedează toată lumea: am hotărât să mă consider un om înzestrat și deștept și m-am fixat pe poziția asta cu fermitatea și tenacitatea unui brad pe o stâncă.

De atunci am început să fac prostiile conștient.

La facultate se vorbea de mine ca de o mare capacitate fizico-matematică. N-a știut nimeni niciodată câte eforturi supraomenești am depus ca să susțin această părere eronată.

Cu câteva luni înainte ultimelor examene, o colegă foarte binevoitoare m-a inițiat în anumite taine de existență, care m-au făcut să blestem sângeros toate nopțile nedormite asupra tuturor manualelor și formulelor posibile.

De câte ori drumul ales întâiul este și drumul cel bun!

E desigur o atitudine cam sentimentală și prea ușuratică, dar totdeauna rațiunea e mai presus de inimă? Și oare totdeauna respectarea normelor scrise și orale dă și o garanție de avantaj neîndoielnic celui ce le respectă?

Vai, ca infractor în domeniul acestor norme, nu aveam să fiu o fericită excepție!

Am cerut mâna colegei și, obținându-i consimțământul, am înregistrat căsătoria „civilă”, în imediata vecinătate a numirilor și licenței.

Ce știam eu? Ce văzusem eu? Ori, mai bine, ce pricepeam eu în pasul acesta, unde, odată cu civilizația, instinctul de perpetuare a speciei, singur, nu poate fi un sfetnic de nădejde!

În urmă păstram o copilărie obișnuită și neobișnuită pentru generația mea.

Un tată virtual, doar două-trei fotografii, și durerea aproape simbolică a unor oseminte scumpe și necunoscute, risipite undeva în alte pământuri, probabil, nefertile și posace, ca o cheazășie a unei datorii împlinite până la capăt. Și o dragoste de copil – nu, un dor de dragoste, niciodată trăit, dar purtat mereu din an în an, din vis în vis, ca o nepotolită sete de împlinire, dar și ca o pedeapsă nemeritată.

Mama. Aveam doisprezece ani când a murit. M-a iubit, tânjind după chipul acela ce-l purta într-însa ca o icoană. S-a veștețit tânjind și s-a stins tânjind. Acum înțeleg că nu pe mine mă mângâia, și ochii aceia mari, cu pupilele dilatate ca de o spaimă și o patimă, cătau dincolo de mine, prin mine și peste timp înapoi. Era tânga aceea nemărginită și neînțeleasă a unei păsări volnice, prinsă în colivie, iar viața și chiar eu, doar zăbrelele ce-o împiedicau să-și ia zborul departe, departe.

Dragostea mătușii, sora lui taică-meu, fată bătrână și dactilografă la pensie, ce avea să înlocuiască și asprimea, și duișia, și nădejile părinților, n-a fost altceva decât o veșnică spaimă pentru ea, și o tiranie docil acceptată pentru mine.

Dacă nu m-aș teme să cad în freudism, aș fi înclinat să cred că mă considera excepțional și mă trata ca atare doar din cauza atașamentului ce-l au fetele bătrâne pentru obiecte! Mă socotea un lucru scump și mă ferea, geloasă, de orice atingere, de orice contact cu restul lumii. Și acum mă umflă râsul când îmi aduc aminte că și în anul întâi de facultate mă aștepta în stradă, răbdătoare și resemnată, ca s-o însoțesc la un concert sau s-o conduc acasă.

Curios! Pe atunci nu găseam lucrurile acestea neobișnuite. Poate pentru că, lipsit de mediul firesc, copilul din mine se dezvoltă prea încet? Ori poate pentru că, fără să-mi dau seama, acceptam ori cel puțin mă obișnuisem în bună parte cu concepțiile ei învechite, de care, ca un tânăr foarte citit, râdeam în sinea mea?

Cine știe!

Când am condus-o pe drumul din urmă, fără pompă și fără prieteni, eram în ultimul an și îngropam trist ultimul capitol din tinerețe.

Mă aștepta maturitatea și sfatul ei bun să fac și eu ce fac oamenii deștepți, ca să nu dau greș niciodată. Oamenii deștepți se însurau.

Ca și cei proști, de altfel.

Retrospectiv aș numi dragoste ceea ce a durat atât de puțin. Oricum dragoste. Cum am putea oare defini altfel afecțiunea ce-o manifesta un copil față de cineva, care l-ar fi învățat să fumeze, de-o vorbă, ori să-și facă un zmeu?

A fost dragoste, chiar dacă ar trebui să recunosc că s-a născut ca primă reacție a unui om scăpat de tutelă, descătușat într-o libertate pe care n-o știa, n-o dorea deci, și nu era pregătit pentru dânsa.

O iubeam și mă îmbăta conștiința acestui lucru. O iubeam, dar lumea e plină de zvonuri.

Trecutul ei nu era impecabil. Știam acest lucru și nu voiam să-l știu.

Apoi au urmat binevoitoarele amănunte și bine intenționatele sfaturi.

Nu eram în fond altcineva decât unul din mulțimea celor ce nu pot accepta posibilitatea unui Jean Valjean, cu atât mai puțin unul feminin.

La numai două săptămâni de căsnicie am refuzat categoric oferta de aspirantură la Academie, am cerut insistent, invocând cele mai neînchipuite motive, să fiu trimis în primul raion ce mi l-am putut aminti, am comunicat soției că „frumoasele zile din Aran-jues au luat sfârșit, deoarece pe drumul pietros de pionier-misio-nar ce l-am ales, prezența ei ar putea fi o sarcină prea grea și o ispită prea mare.

I-am recitat cu emfază: „Tu crezi c-a fost iubire-adevărată? Eu cred c-a fost o scurtă nebunie”. Am declarat, mărinimos, că-i las locuința și că hotărârea mea este irevocabilă. În grabă mi se pare c-am spus chiar „ireversibilă”, dar, probabil, nu m-a ascultat.

Plângea cu hohote.

Acum doi ani, vara, la stația de autobuze din Recea-Veche Otilia a avut marele nenoroc să fie primul viitor coleg pe care l-am întâlnit.

Luasem între timp obiceiul să spun oamenilor tot ce cred despre dânșii.

Încă nu știam că într-o luptă e bine întotdeauna să ai și rezerve.

Acum le am. Și „Marele semnal”, și pe Maier, și pe mulți alții. Știu eu? Poate.

În sfârșit!

Între 3 octombrie și 13 octombrie (nedatată).

Mi-am amintit azi de tata. Nu știu de ce, probabil pentru că am primit o scrisoare de acasă. Mama s-a făcut mai bine, se ridică de acum. Din cauza aceasta se vede că mi-am și amintit de el. Mă străduiesc adesea să mi-l imaginez, pentru că nu-l țin minte precis cum arăta. Zadarnic. Îmi apare în fața ochilor doar o umbră cu mici amănunte, disparate, cunoscute, apropiate, dar o imagine completă nu se încheagă niciodată. Ciudat, aveam vreo unsprezece ani pe atunci. Poate pentru că a murit brusc, neașteptat, în aceeași zi când l-au adus tovarășii pe foaia aceea de cort, zdrobit, însângerat.

Se năruise un copac peste dânsul. Și cu atât mai ciudat cu cât îmi amintesc perfect tot ce mi-a spus. Mama stătea în coridor, albă, vorbea cu felcerul. Eu lângă patul lui, fără să înțeleg nimic. Ba și nemulțumită: fusesem chemată de la școală și chiar de la ora de franceză. Nu găseam nimic însemnat în cele ce mi spunea, parcă n-ar fi putut să-mi spună aceleași lucruri peste o zi sau două?! „Ascult-o pe mama, Rico. Să n-o obijduiești. Și nu uita cine ești, dar nici să nu învinuiești pe nimeni. Așa-i viața. Uneori însă trebuie.” Nu mi-a mai putut spune ce trebuie. Am înțeles că s-a întâmplat ceva grozav doar când a intrat mama și s-a prăbușit lângă patul lui.

Și când a încetat să se mai întoarcă seară de seară, ostenit, dar plin de voie bună și cu tot felul de jucării meșterite ori descoperite în taiga.

În '56, când a fost reabilitat și ni s-au dat niște bani, nu știu pentru ce, ni s-au întors și documentele, printre care am aflat un portret de-al lui. Singurul. Nu seamănă deloc. Nu știu de ce nu seamănă, nu pot spune în ce anume nu seamănă, dar știu că nu e el. Era altfel, dar nu știu cum. Știe numai mama, dar parcă poți reconstitui un portret din cuvinte, cât n-ar fi ele de bune?

13 octombrie.

Mi-a trecut simțământul acela de singurătate, care mă copleșea. Am niște copii buni, și n-aș putea spune de ce, dar mi se pare că o să ne înțelegem. Cred că țin la mine. Am adus într-o zi vorba de învățători: Ludea, în numele clasei, a declarat că cel mai bun învățător le e Negrescu. (Nici n-au avut grija să-mi spună că le e drag după mine!)

Ciudat om și Negrescu ăsta! Îmi place și mie fără să-l știu aproape deloc! Probabil că oftează multe fete, când se gândesc la el! Mie îmi place altfel.

Nu știu cum se scoală restul lumii dimineața, eu știu însă că mă trezesc zilnic aproape la aceeași oră, zic „aproape”, ca să nu-mi pun bătrânul deșteptător într-o situație prea delicată. Stau în pat cinci-zece minute, apoi îmi fac toaleta. Și mă scol întotdeauna cu cea mai bună dispoziție posibilă. Am probabil un stomac formidabil. Deși îl îndop seară de seară cu ajutorul lui Maier și mai ales al coniacului, nu țin minte să mă fi ales vreodată cu o durere de cap. Ori c-o fi pricina paharul de lapte rece, ce-l beau înainte de culcare pentru „denicotinizare”? În orice caz am un organism sănătos, așa sunt de când mă știu și asta e principalul.

Da, și încă una: nu visez. N-am văzut un vis în viața mea, habar n-am ce înseamnă să ți se arate tot felul de fleacuri prin somn. Ori poate visez și uit tot până dimineață! Nu știu cauza, dar știu efectul. Cinstit vorbind, nu simt nici o părere de rău, ba dimpotrivă, cred că și din pricina asta mă scol cu o bună dispoziție. Precis! Chiar așa: ce mutră aș putea avea după o noapte de discuții pedagogice cu Spânu sau Otilia!

Mătușa Măria mă așteaptă în tindă, ține pe-o mână un prosop mereu proaspăt, iar în cealaltă un ulcior cu apă rece ca gheața.

După ceremonialul salutului de dimineață, neschimbat al doilea an, urmează dialogul „eu - mătușa Măria”, de fapt mai mult monologul „mătușa Măria”, fără vădite schimbări și el în acest răstimp. La început credeam că-mi

face apropouri, apoi m-am obișnuit și mă strădui să-i alimentez speranța în ale medicinei, inventate de mine, se-nțelege.

E o familie de oameni foarte cumsecade, el motorist la grădinarii, ea mai mult pe lângă gospodărie, și n-au copii. Dar nici nu-i pot avea. Am citit hârtia iscălită de-o somitate din capitală pe care scria clar „besplodie II st.”. Ea știe că e o situație fără ieșire și. Nădăjduiește. E tema discuțiilor noastre matinale din ziua când le-am trecut pragul, acum doi ani. Câteodată participă și Ion, bărbatul, la aceste dezbateri, îmi ascultă invențiile, dând afirmativ din cap, dar înțelege că e un joc totul.

Lui îi spun Ion. Ei, deși protesta serios la început, mătușa Măria. Are pe puțin peste treizeci, dar suferința o face mult mai bătrână. O văd, când vine câteodată vreun țânc de la școală să mă cheme ori să-mi transmită ceva. Se îmbujorează toată, îl copleșește cu tot felul de întrebări despre frați și surori, îi umple buzunarele cu tot felul de bunătăți și abia atunci îi dă drumul.

Când se caută voluntari să mă cheme, se zice că-i o îmulzeală grozavă la școală.

Apoi iau masa. Mănânc mult de dimineață, m-am deprins așa, și-mi prinde bine, e sănătos. Mătușa Măria vorbește fără contenire, iar dacă se-ntâmplă să fie nevoie de-un răspuns, mă oprește speriată: „Mănâncă, mănâncă, las-că nu-i nici o urgență”.

După dejun mă duc la școală, dacă am prima oră, dacă nu – așa, să mă dezmoțesc. Și la plecare avem un ritual sfânt. La început, în prima zi, i-am spus ceva, în genul ăsta: „Stimată amfitrioană, părăsind ospitalierul dumneavoastră azil, am onoarea să vă doresc.”, și altele așijderea. I-a plăcut grozav și de-atunci mă întrebă în fiecare dimineață un cuvânt nou, pe care-l buchisește probabil în ajun prin cărțile mele. Și în dimineața asta m-a întrebat:

— Ce înseamnă „interdepartamental”?

Are o memorie colosală și o dicție s-o invidieze Teatrul Național!

I-am explicat că e vorba de un adjectiv, care poate fi tălmăcit cam așa: „Care coordonează activitatea feluritor departamente”.

— Aha, mi-a zâmbit ea. „Coordonează” mi-ai lămurit joia trecută.

Odată mi-a spus:

— Ce om mai ești, Radu Nicolaevici! Ai venit la noi și nu vorbești ca alții, ca directorul vostru, ori ca Tamara brigadierului. Frumos le mai zici, învățat, și tare mi-i drag să te-ascult!

Pas' de nu mai ridica nasul cu asemenea laude!

Azi n-aveam prima lecție și o luai spre iaz. Cu toată jumătatea lui octombrie, era o dimineață caldă, drumurile pline de praf potolit peste noapte, nu plouase încă niciodată, și copacii verzi, de parc-ar fi fost vară.

Iazul era un maș nesfârșit de apă, pe jumătate baltă lăsată de Dumnezeu, pe jumătate construit de-un deștept pe vremea modei de hidrocentrale colhoznice și lăsat în voia soartei, când se calculase că toată apa adunată va putea învărti turbinele gata cumpărate abia două-trei zile. Barajul disonant de înalt, privit dintr-un anumit unghi, dădea, profilat pe zare, un aspect industrial unei părți a satului.

În general lacul acesta, cu sălcii pletoase și coada năpădită până hăt-depart de trestii și populată de lișițe și alte orășanii, era una din frumusețile așezării și-mi plăcea adesea să-mi pierd diminețile ori serile de toamnă pe malul lui cu undița, ori, mai ales, în vreo barcă șubredă, cu arma, să rătăcesc prin gârlele din capăt, ca să dau frâu liber atavicului dor de vânătoare ce trăiește în fiecare dintre noi.

Pământul uscat de secetă se fărâma aproape fără zgomot sub picioare. După vreo cinci sute de metri începea o cărăruie, care ducea la școală, croită de copii de-a dreptul prin grădini.

Mai aveam vreme suficientă, dar hotărâi să răsfoiesc ziarele.

Școala era o clădire nu prea arătoasă, construită chiar de săteni, cu vreo patru coloane ionico-dorice în loc de pridvor și cu pereții aproape netezi.

De pe ușa cancelariei ieșiră grămadă în coridor vreo câțiva elevi dintr-una nouă „a”, mohorâți nevoie mare. Abia-mi dădură bună dimineața.

Până la semnalul de sfârșit al orei mai erau vreo douăzeci de minute.

Intrai.

În picioare, la biroul lui, stătea Spânu, alături, roșie, suflând greu, Tamara, și în fața lor, cu spatele la mine, franțuzoaica.

„Bună dimineața” mea primi un răspuns destul de șters. Intrasem, probabil, inoportun, dar mă făcui că nu iau seama la nimic, îmi luai ziarele și mă trântii pe scaun.

Spânu îmi arunca niște priviri asasine; fără nici un rost: hotărâsem ferm să nu mă mai leg de dânsul.

Prima rupse liniștea Tamara.

— Eu nu mai pot continua lecția!

— Ba eu cred că trebuie să te duci numai decît în clasă, Tamara Alexandrovna! Nu se poate să-ți pierzi autoritatea în fața. Huliganilor iștia! Protestă Spânu destul de apăsător.

Franțuzoaica pufni sarcastic:

— Cuvântul „autoritate” sună destul de ciudat după cele petrecute. Se învârti pe călcâie și se opri la fereastră.

— Da eu cred că alte lucruri par ciudate, zise Tamara cu ironie în glas.

— Tamara Alexandrovna, poștește, te rog, în clasă, zise Spânu.

14 Aureliu Busuioc Unchiul dm Paris Singur în fața dragostei.

Tamara porni spre ușă. Iar matale, tovarășă Vrabie, matale am să-ți spun așa. El se opri, așteptând ca Tamara să închidă ușă. Brigadiereasa o trânti și pașii ei apăsați răsunară pe coridor. Mata ești încă tânără. Când ai să ai păr alb ca mine. Mata știi că Makarenko i-a dat o palmă lui. Lui acela. Și nu s-a mai prăpădit lumea?

Viorica se întoarse deodată brusc spre dânsul, dar tăcu.

— Ei, eu cred c-am terminat, Viorica Mircevna, făcu Spânu împăciuitor. Ne-am cam înfierbântat amândoi, dar hai să facem pace. Așa-i munca noastră, nebună.

— Nu, tovarășe director. Bănuiam că nu-i ea chiar atât de calmă cum se străduia să-i pară vocea. Chestia începea să mă intereseze. Îmi plac grozav scandalurile: când doi oameni se păruiesc, sunt foarte cinstiți și sinceri, spun

tot ce cred! Dialectic! Din confruntarea părerilor se naște adevărul! Nu, repetă ea la fel de calm. Când mi-ați încredințat dirigenția acestei clase, știați că e o clasă dificilă și, probabil, ați așteptat de la mine să fac ordine. Cu ajutorul dumneavoastră, se-nțelege. Dar ceea ce-ați făcut azi nu se poate numi ajutor. Ați jignit copiii, iată ce-ați făcut. Dacă începeau să manifeste un fel de stimă pentru mine, azi, aici, i-am înșelat, da, i-am trădat, i-am înjosit, pentru că m-ați pus în situația asta!

Spânu se așază la biroul lui și prinse să răsfoiască niște hârtii. Era o veche tactică, cu ajutorul căreia evita discuțiile ori se străduia cel puțin să le dea un ton oficial:

— Nu mai fă și mata o dramă și nu spune așa vorbe mari! Mata vorbești din cărți, da eu știu lucrurile din viață. Și apoi, nu suntem la oraș! Nu le-a mai fi nimic, „jignit”, „înjosit”, „trădat”! Ia-i așa cu vorbe de-astea și mâine-poimâine ți se suie în cap, te pândesc noaptea la un colț și te taie! Te taie.

Franțuzaica îl întrerupse:

— Tovarășe Negrescu, mata cum te-ai simți dacă ai avea șaisprezece ani și cineva ți-ar întoarce buzunarele pe dos de față cu prietenii?

Spânu sări opărit:

— Tovarășă Vrabie, te rog să nu uiți că aici eu sunt director! Eu răspund de școală și nu mata! Și nu el! Mă arată cu capul, de parc-ar fi vrut să mă împungă.

Adică Spânu îi buzunărise elevii de față cu Tamara! Probabil, bioloaga venise să se plângă de cine știe ce crimă și Spânu folosisse una din metodele lui originale de a face „poreadcă”. Nici nu m-aș fi așteptat la altceva. Păi stai, drăguță, că asta-i floare la ureche! Câte surprize te mai așteaptă!

— Vreau să consult un coleg într-o problemă de pedagogie teoretică, zise franțuzaica. Și cum te-ai simți, tovarășe Negrescu?

Al dracului femeiușcă! Voia cu orice preț să mă coboare din seninul Olimpului unde mă cățărasem. Lasă-mă în pace, duduie, eu am alte griji! E bine că nu te lași călcată-n picioare, chiar îmi place că nu ești prea mearsă la biserică și dai cu barda-n Dumnezeu, dar. Țuia să-i trimiți un scaun în cap și tot degeaba. Pariez că n-are decât două circumvoluțiuni pe creier și alea că l-a scăpat maică-sa pe scară în copilărie! Să discuți cu el? Să te certți cu dânsul? Nu-ți încreți fruntea, o să faci riduri și ai o frunte așa de frumoasă!

Mă uitai la ea, de parcă m-ar fi smuls dintr-o lectură extrem de interesantă și nu puteam înțelege încă despre ce-i vorba, apoi la Spânu, și făcui un semi din cap la ceasornicul din perete: furam un minut din recreație.

Spânu se repezi la butonul soneriei și-l apăsa cu amândouă mâinile, de parc-ar fi vrut să-l bage în zid.

Franțuzaica nu spuse nimic, își puse paltonul pe umeri și ieși repede, fără să mă privească. Avea banderolă roșie la mânecă, era de serviciu.

Spânu se ridică de la birou și lăsă pe masă în fața mea un petic de hârtie rupt dintr-un caiet. „Lucico, scrisul era energic, ba chiar frumos, deși nu trăda calități caligrafice excepționale, știi ce vreau să-ți spun! Nu scriu cuvântul, ca să nu-l bonalizez. Deseară ai să vii, Lucico?!” Era iscălit „I. A.” I. A.? Aha, Ionică Armașu, era în grupul ce părăsea cancelaria când intram eu.

Un băiat bun, la fizica mea chiar foarte bun! Frumos flăcău! Trebuie să-i dau de înțeles că „a banaliza” se ortografiază puțin altfel. Și Lucica! O madonă ochioasă și visătoare ca Prințesa Lebădă a lui Vrubel, fetița contabilei de la brigadă, femeie tăcută și blândă, ce mă saluta, adică îmi răspundea la salut dimineața, de parcă s-ar fi închinat unui Hristos. Ia te uită, dragoste! Într-un ceas bun!

Spânu tuși. Probabil, îmi era recunoscător.

— Ei? Se așază la birou. Înțelegi ce-avem în școală? Coridorul erupse de urlete și bocănituri.

— Tovarășe director, mi se pare. Adică ce mi se pare! Ești un mare ticălos!

Ușa cancelariei se deschise, intră Tamara, apoi ceilalți învățători.

Spânu îi ceru brigadieresei catalogul clasei a noua „a”.

19 octombrie.

De ce mă gândesc mereu la N.? Nu m-oifi îndrăgostit oare? Cred că nu. Am vorbit destul de mult zilele acestea cu el, e într-adevăr un om inteligent. Și erudit! Mă miră doar că nu ia parte deloc la viața școlii. Se spun prostii mari în cancelarie, eu mă aprind, mă cert cu ei, mai ales cu Spânu și Tamara, caut să-i conving – el zâmbeste, ca să-l văd și eu, dar tace, ca și Maier. Of, Maier ăsta, se vede că n-a spus în viața lui o vorbă în plus!

Mă mir, de altfel: să auzi tot felul de enormități, păreri pline de pretenții și să taci, de parcă ar fi normal să fie toate așa! Omul acesta ar fi putut face treabă bună aici, Spânu se teme de dânsul, nu-l atinge niciodată. Ba chiar apelează la el: mai ieri a declarat nu știu ce prostie și s-a întors imediat spre N. „Nu-i așa, R. N.? N.

A luat cea mai serioasă mină: „O, da, se-nțelege!” Nu m-am putut stăpâni și am pufnit de râs. Spânu m-a fulgerat cu o privire să mă înghită!

Otilia îmi zicea că e foarte rău de gură și se tem de el toți, „chiar și Tamara Alexandrovna, deși e soția brigadierului!”

S-o fi împăcat, s-o fi resemnat? Nu cred. Eu personal nu cred în resemnare. Când ai dreptate, când vezi răul, să te resemnezi?

Probabil, vrea să plece și n-are nevoie de dușmani. Dar așa nu e mai josnic oare? Nu înțeleg nimic.

V.

leșeam de la magazin. Cumpărasem țigări. Trecea spre casă și dădurăm nas în nas.

— O, Jana d'Arc din Recea-Veche! În fond aș fi putut să-i spun ceva în cancelarie azi-dimineață, nu că mă poate crede un fricos, ci măcar din cavalerism.

Nu-mi răspunse, nu mă privi și cum își vedea de drum mai departe, pornii alături.

— Cred că prea le ei pe toate în serios. Ar fi bine să-ți păstrezi energia pentru încercări mai grele, colega!

— Îmi pare rău. Ea ezită o clipă, îmi pare rău că am vrut să te angajez în chestiuni de care nu-ți pasă. Te rog să mă ierți.

— O, nu face nimic! Voiam doar să-ți spun că în rolul de Don Quijote, pe care vrei să-l joci, nu mă aranjează postura unui San-cho. Și nici a lui Rosinante. Și eu l-am jucat pe Don Quijote la început.

— Și ți-au frânt lancea morile? Acceptă ea jocul.

— Sunt niște mori moderne. Cu motoare. Cu diplome! Cu proptele.

— Și ai hotărât să te odihnești la umbra lor?

Începea să mă înfurie această mică sfântă mucenică, apărătoarea creștinătății!

— Dacă lăsăm gluma la o parte, tovarășă Vrabie!

— Eu nu glumesc. Aha, bine!

— Dacă lăsăm gluma la o parte, vrei într-adevăr să-l reeduci pe Spânu?

— Nu. Vreau să-i arăt că știu să-mi fac datoria și nu permit nimănui să mă împiedice s-o fac. Altfel nu eram aici!

— Măi, măi! Ce vorbe uriașe! Speri într-o reușită?

— Da, sper. Ceea ce-a făcut azi, în cancelarie, e îngrozitor! Un pedagog nu-și poate permite asemenea ieșiri!

— Un pedagog! Ai spirit.

— Atunci trebuie făcut să înțeleagă că școala nu e vocația lui.

— Ca să înțeleagă acest lucru, ar trebui să aibă creier. Iar da-c-ar avea creier, n-ar face ce face. Am ajuns de unde-am plecat?

Nu-mi răspunse. Pășirăm tăcuți câtăva vreme.

— După câte înțeleg, ți-a buzunărit clasa? Ea izbucni:

— I-a adus Tamara Alexandrovna în cancelarie. Credea că e vorba de o caricatură la adresa ei. Am intrat când el îi percheziționa, îți închipui! Percheziție! Nu puteam face nimic. Îmi venea să urlu. Am vrut să ies și m-am oprit.

Nu mă uitam la dânsa, dar ghiceam, simțeam că tremură.

— Și de-ar fi fost numai atât.

— Am citit bilețelul.

— Știi ce-a făcut?

— Bănuiesc.

— Nu, nici nu-ți poți închipui! Striga aproape. A chemat-o pe mama fetei aceleia, Lungu Lucica. I-a propus. Mi-i rușine. Rușine! Își cuprinse în palme fața strâmbată de o grimasă de dezgust. I-a propus să-și ducă fetița la doctor. Și să-i aducă hârtie. Îngrozitor! Vin de la ei acuma.

Da. Interesant! Văd de pe-acuma adunarea de mâine la director. Spânu: „Tovarăși, descompunere morală în școala noastră!

Trebuie să luăm măsuri! Dacă ajunge vorba la raion. la minister. la.”.

Otilia: „Eu, care până la patruzeci de ani neîmpliniți. Și un copil, o mucoasă de șaisprezece ani! Nu, pe vremea noastră, la liceu. Doamne ferește!” Pinteia: „Principiile pedagogiei contemporane, care principiile, adică noi, care avem datoria.”. Două tabere: scandal în una. Tăcere în alta. Și la mijloc mititica asta.

— La început l-a chemat pe tatăl băiatului. Un urs, era puțin amețit.

„Știi de ce te-am chemat?” - „Oi ști, tovarășe director, dacă mi-i spune”. - „Ai

un băiat rău”. - „Apoi știi eu, cum l-a făcut mă-sa”. - „Da îi strică și pe alții”.
- „Ei, chiar îi strică!”

— Matale, tovarășe Armașu, tot așa rău te purtai la școală?” - „Nu, că n-am umblat”. - „Da când aveai șaisprezece ani te uitai la fete?” - „D-apoi de ce să nu mă uit, mă uitam, numai că nu se uitau ele la mine!” - „Ei, lasă gluma. Noi vorbim serios. La șaisprezece ani mata nu trimiteai scrisori de dragoste la fete!”

— Nu trimiteam, că nu știam să scriu.” Credeam că se umflă de râs toată cancelaria. S-au înțeles până la urmă să-l învețe minte pe fecioru-său. „L-oi învăța, numai că azi copiii îs mai deștepți ca noi! Iaca, dacă dumneavoastră, oameni cu carte, nu puteți să le veniți de hac.”

Apoi a chemat-o pe mama fetei.

— Și ce ai de gând acum?

— Nu știu. Când te-am întrebat azi-dimineață în cancelarie. Ce te-am întrebat. Nu, nu! Ea mă opri: era cât pe ce să-mi cer scuze! Voiam să mă controlez pur și simplu, nu voiam să te fac un aliat! Nu în buzunar, în suflet mi se părea că le bagă laba. Și cine știe, ce-am zis. Aveam îndoieli. Exageram poate.

— N-au îndoieli numai cretinii.

— Mulțumesc. Voiam să-ți știu părerea, se zice că ești un om inteligent.

— Mulțumesc. Nădăjduiesc că am reușit să te îndrept pe calea adevărului?

— De ce taci? Îți dai seama prea bine de toate.

— De aceea tac.

— Nu e un răspuns. Scepticismul dumneatale nu construiește. E indiferența care aprobă în fond. Să nu mă-nțelegi greșit, nu sunt eu omul să facă morală, dar.

Mă consideră un sceptic. E o fată bună: eu mă credeam cinic.

— Te înșeli. Eu n-am principii de viață. Iar scepticismul e un principiu. Eu am teorii. Și mă călăuzesc de ele. În cazul de față teoria mea e următoarea: specia umană degenerază și nimeni nu poate opri acest proces fără să fie caraghios.

— Cețos.

— Poftim! Viața e o luptă și așa mai departe. Oamenii se împart în buni și răi. Elementar. Cei buni și cinstiți mor în luptă. Pe linia întâia. Extenuați. Otrăviți. Vânați.

Ciurucurile trăiesc. Acasă. În spatele frontului. La aprovizionare.

Cei buni și cinstiți fac experiențe pe ei înșiși. Ard în laboratoare. Mor în pustietăți de sete și la poli de frig.

Cei răi trăiesc. Frecventează teatrele și restaurantele. Dictează gusturi. Călătoresc.

Cei buni și cinstiți vin la țară. Să ridice și pe alții. Să le deschidă ochii.

Cei răi au locuri calde. Se îngrașă și se plodesc.

De sute de ani. De mii de ani la fel! Pozițiile câștigate cu sânge de cei buni sunt ocupate apoi de răi. Cei buni cad. Se moare pe prima linie! Cu fiecare generație se nasc alții în locul lor, dar din ce în ce mai puțini.

Ajunsesem la puntea din fața casei ei. Se opri. Era întuneric beznă și abia îi bănuiam prezența. Aprinsei un chibrit. În geamurile Saftei se făcu brusc lumină, ca în urma unui semnal.

Amândoi pufnirăm în râs.

— Îți mulțumesc că m-ai condus, Radu Nicolaevici, te-aș invita în casă, dar mă tem de un refuz!

Cum puteam s-o refuz! Mă temeam doar că, mă rog, gura satului. Ca la țară! A, nu se teme, ea are principiile ei? Cu atât mai bine!

Lelea Safta îmi sări în cale:

— Ne-ai lăsat ca niște văduve pe-amândouă! Măcar picior de om n-a dat pe-aici! Tovarăși se cheamă! Ia aprinde o țigară, să mai miroase casa a bărbat!

Era o odăiță mică, foarte curată, cu un pat înalt numai perne până-n grindă și o masă acoperită cu mușama înflorată. Într-un colț, vreo cinci icoane cu prosop și candelă, iar pe pereți, sumedenie de fotografii palide.

— Lele Safto, regret că împrejurări excepționale nu mi-au permis să plătesc acest nobil tribut de politețe.

Safta nu era mătușa Măria:

— Cu mine să vorbești ca oamenii, tovarășe, că eu nu știu păsărește!

Lelea Safta se retrase discret.

— Charmante! Nu-i așa?

Franțuzoaica cuprinse într-un gest toată odăița. Se simțea și mâna ei, dar nu puteam descoperi în ce anume. Ori poate geamantanul ce stătea pe un scăunel sub icoane?

— Și ai hotărât adică să păstrezi o strictă neutralitate, Radu Nicolaevici?

— Neutralitate? A, da! Da. E mai comod așa. Vezi că nu mă cruț! Răii îi poți ghici aproape cu ușurință. Dar pe cei buni? Prea des îi recunoaștem abia postum, Viorica Mircevna.

— Îmi spune Viorica.

— Încântat. Mie Radu. Râserăm.

— Nu pot accepta „teoria” asta. Radu. În sfârșit, treaba dumneatale. Adică nu. Dac-ai declarat de-acu că nu te cruți, aș vrea să-ți dau ocazia să guști din consecințele declarației! Zici că omenirea degenerază și răii iau locul celor buni. Perfect. Dar care-i criteriul de apreciere a celor buni? Și în ce categorie îmi dai voie să te includ? A bunilor? Te cred că nu! Cei buni luptă, dumneata meditezi. Cei buni înving, dumneata filosofezi și cedezi comod în fața celor mai mărunte obstacole! Mi se pare mie c-o faci doar pe teribilul și vrei să sperii lumea cu orice chip! Recunoaște!

Recunoscu. La urma urmelor, orice teorie perfectă devine o axiomă și nu mai ai ce vorbi. Plictisitor. O discuție în controversă e de preferat oricărei prelegeri savante.

— Și ai vrut, cu toate acestea, să-mi ții o prelegere! Dar nu ți-a mers, nu-i așa?

Probabil, așa. Sigur că așa!

De ce nu-ți cunosc monologul lăuntric, Maier?!

— Știi ce, Radu, ia povestește-mi mai bine de școala asta. Ești aici de doi ani, îi știi pe toți. Dar fără răutate, bine?

— Fără răutate?!

Părăsii casa Vioricăi pe la miezul nopții.

Îmi închipui cum m-o fi așteptat Maier! O fi citit cel puțin o sută de pagini până să plece.

Pe masă stătea o sticlă neînceptută de coniac și un pahar cu lapte rece. Buna mea mătușă Măria! N-ar fi uitat lucrul ăsta, chiar să fi dat sfârșitul lumii.

M-am trântit pe pat fără să mă ating de bunătățile de pe masă.

Sunt un mare porc, fără îndoială. Numai gușații n-au îndoieli, dar în această privință puteam sta cu ei pe o treaptă. Să las bobocelul ăsta de fată la cheremul lui Spănu, al Tamarei, Otiliei? Nu că aș fi devenit sentimental, Doamne ferește, dar cavaler am fost întotdeauna. Și-apoi, la drept vorbind, fetița asta începea să-mi placă. Nu, nu ca fetiță! Avea ceva în cap. Un caz rar. Se zice că ideile și părerile unei femei reprezintă întotdeauna pe cineva. Când întâlnești o femeie deșteaptă, află cine e soțul sau prietenul ei.

Mă întrebam pe cine reprezintă căpșorul acesta îmbuibat cu o întreagă colecție de chestii inteligente.

Nu din alte pricini. Dintr-o pură curiozitate. Și bărbații pot fi curioși!

M-a întrebat aproape pe ocolite unde mi-i soția. Când i-am spus că habar n-am și nici nu mă interesează, nu m-a crezut. Cu atât mai bine. Mi se pare că femeile mă plac ușor. La ce bun s-o iau cu cobza, când peste o săptămână-două vine „Marele semnal”?

Iar pe acel cineva din spatele ei mi-ar fi fost prea neplăcut să-l las cu cioc. Și bărbații inteligenți sunt destul de rari. Din păcate.

Pentru prima oară de când mă știu am adormit îmbrăcat.

23 octombrie (ora 2 noaptea)

Îngrozitor, sălbatic! Niciodată nu mi-am închipuit că se pot petrece asemenea lucruri, dar s-au petrecut. Mi-a buzunărit copiii, le-a spurcat sufletul, și toate de față cu mine, cu mine - dezarmată și pierdută! N-am să uit niciodată, n-am să pot uita cu ce ochi mă privea Armașu, când stăteam deoparte și-mi mușcam buzele!

Primul gând a fost să plec imediat la raion sau chiar la minister. Apoi m-am liniștit. Liniștit! Ce cuvânt! Dacă nu m-ar fi luat în râs, cel mult i-arfi dat o mustrare! Să nu mai facă așa! Dar asemenea țipi trebuie alungați cu ciomagul, puși la stâlp și palmuiți. Director, pedagog! Nici nu știu ce să fac. Și toată istoria murdară care a urmat, cu părinții, mai ales cu femeia aceea blândă și înspăimântată, mama Lucicăi! Doamne!

Când am intrat în școală, copiii au lăsat ochii în pământ. S-au isprăvit zilele de sărbătoare, au început altele. Gata. Adio, dragoste și înțelegere! Salutare, franțuzoaică, ne-ai descântat destul, nu ești nici tu mai brează! Și cum ne-ai putut duce de nas atâta? Doar suntem oameni mari!

Și teoriile dumneavoastră, tovarășe Negrescu, vorbele pline de tâlc, olimpicul calm și seninătatea spiritului! L-ai lăsat pe-un - nici nu știu cum să-i spun!

— Să triumfe! Te-ai temut, da, te-ai temut! Și toate discuțiile de-apoi! Teoriile, vorbele mari. M-ai cucerit, da, recunosc, m-ai strivit la început, dar ai plecat din odăița asta și au dispărut toate iluziile, toate vorbele – pentru că altceva n-a fost! Cât de comod e să ne ascundem în spatele vorbelor mari, a unei fronde verbale, ieftine. Da, ești citit, gândești, spui lucruri neobișnuite! Da, ești un om neobișnuit, dar mai ales pentru că nu faci ceea ce ar face orice om obișnuit: să nu taci atunci când trebuie să vorbești ori să acționezi. M-ai copleșit, dar nu m-ai cucerit. A fost o rătăcire de-o clipă, mi-am revenit. Ai tot ce-ar putea constitui idealul unei găsculițe, ba chiar și al unei femei serioase, dar nu poți fi, n-ai să fii niciodată idealul meu!

Pablo nu m-ar fi lăsat așa. Ar fi făcut ceva din setea de poză măcar! Și dumneata poți poza, pozezi, dar numai când ai suficienți spectatori și urmările nu pot fi cât de cât grave! Doamne, oare așa e viața?

25 octombrie.

Azi e ziua de naștere a tatei. Ar fi împlinit cincizeci și doi de ani. A fost un om cinstit, știu lucrul acesta. Dacă nu l-aș fi pierdut. Am fost nedreaptă cu N. M-am lăsat furată de mânie.

— Sine ira et studio! 1 mi-arfi spus tata.

Mă simt atât de singură! Pablo scrie că vine de sărbători. I-am trimis o scrisoare lungă și proastă. Veselă, dar.

VI.

Sâmbăta și duminica mi le decretasem zile de odihnă și le petreceam de obicei în capitală. De doi ani, cu excepția vacanțelor.

În primul rând, ca să fiu la curent cu toate noutățile, de la teatru până la ultimele bârfeli din cercul prietenilor orășeni; în

1 Ură fără ură și părtinire (lat.).

Al doilea rând, ca să-mi pot susține moralul de burlac cu ștampilă în pașaport la nivelul cel mai înalt.

Ochii lui Maier, care nu-și părăsea bârlogul nici măcar în vacanțe, sticleau într-un mod deosebit luna, când aștepta comunicatul meu, cum așteaptă un soldat scrisori de acasă.

Autobuzul care avea să mă scuture vreo două ceasuri sosea pe la douăsprezece și pleca aproape imediat. Bine dichisit ieșii din casă pe la unsprezece jumătate, după obișnuitul ceremonial al luării de rămas-bun de la mătușa Măria.

— Și nu uita de doctorii ceia, ai matale! Îmi strigase din prag. Cum puteam să-i uit? Îi aveam doar în mine.

Autobuzul nu se lăsă mult așteptat. Una dintre cele trei pasagere se dovedi a fi soția mea. Începe de la cap comedia. Mă întorsei ca să nu-i întâlnesc privirea, dar mă strigă:

— Negrescu!

Nu eram foarte fericit s-o întâlnesc, dar aș fi stat cu ea de vorbă, numai că autobuzul putea să plece.

— Va trebui să renunți la călătoria asta, pleci seara, sau poate pică vreo mașină de ocazie. Am venit cu o chestie foarte serioasă.

Știam aceste chestiuni foarte serioase. Știu că mă iubește mai mult decât orice pe lume și e gata să mă urmeze la capătul pământului, cu atât mai mult, cu cât știința a demonstrat fără drept de apel că pământul e rotund. Știam tot. Absolut tot și totuși nu puteam pierde autobuzul.

— Nu e nevoie de maimuțarea asta. Am venit într-adevăr cu un lucru serios. Mai mult nu vin.

Perspectiva aceasta îmi surâdea. Avea o voce obosită, nu știu cum, stinsă, și, probabil, anume notele acestea necunoscute din glasul ei mă convinseseră. Da, probabil, era cazul să punem punct jocului. Se întinsesese prea mult, și, ca orice joc prea lung, începea să plictisească.

— Siniora, discuția va trebui să aibă loc într-o atmosferă corespunzătoare, vreau să zic, fără martori. Din nefericire, restaurantul nostru n-are separeuri.

Ea ridică din umeri. Ce-ar fi fost?

— Poate ne ducem la mine? Desigur, reședința mea nu poate satisface anumite exigențe.

În doi ani o văzusem doar de vreo două ori, prima dată în cancelarie, exact atâta timp cât să ne zicem „buna ziua”, „nu” și „la revedere”, a doua oară pe-o frântură de clipă, când ieșea din casa Tamarei, lucru care m-a făcut să lipsesc o zi de la școală, cu prețul unei muștrări, de la Spânu. Pe-atunci, zic „pe-atunci”, deși nu trecuse mult timp, simțeam pentru ea doar un fel de ură amestecată cu teamă, și singurul meu gând era să evit orice întâlnire. Acum, curios lucru, o priveam pășind alături, cum aș fi privit orice femeie pe care aș fi însoțit-o până la colțul următor ca să-i arăt strada de care mă întrebasese.

Obiectiv nu puteam să nu recunosc că e frumoasă și că în doi ani nu se schimbasese aproape deloc. Ba mai adăugase și ceva căldură la prisosul de frumusețe de care dispunea. Femeinitate? Nu, femeinitate avea și înainte. Căldură, anume căldură!

Un prieten din oraș încercase odată să-mi vorbească ceva de ea, că s-ar fi schimbat de nerecunoscut după. I-am retezat vorba scurt și i-am rugat să nu mai revină. Nu știam nimic de ea și nici nu voiam să știu. Mă durea ceva, deși nu-mi recunoșteam nici mie acest lucru, mă duream poate eu însumi, eu, cel de atunci. Cel care ar fi putut fi altul decât egoistul de azi, cinicul. Ratatul. Ei nu, ratatul nu! Mai e mult până acolo!

Nu-și putu ascunde gestul, pe care orice femeie l-ar fi făcut: să măsoare cu ochi de gospodină odaia. Se așeză pe-un scaun fără să-și scoată paltonul (nu-i propusesem acest lucru), puse o linguriță pe farfurioară alături de pahar și împinse paharul la mijlocul mesei.

— Vreau să știi de la bun început că n-am venit nici cu rugăminți, nici cu speranțe, ea râse scurt și nervos. Am venit pentru o convorbire. Cum se zice. de afaceri. Ciudat, nu?

Nu vedeam nimic ciudat.

— Eu sunt vinovată de toate, o știi chiar dacă n-aș vrea s-o recunosc. Ți-aș fi spus lucrul acesta mai demult, dar n-am putut avea o explicație. Aici însă nu e vina mea. Ții minte cum ai plecat de la mine?

Era greu să uit. Plecam din mine însumi, acuma îmi dau seama, din mândrie, desigur, dintr-o sută de alte motive, care, acuma știi, erau în fond unul singur: amor propriu terfelit, jignit, lezat.

— Anii ne fac sentimentali.

— O, nu. N-am de gând. În orice caz știi că aș fi fost alta, pentru că te iubeam. Mâinile pe care ți le întindeam eu ar fi trebuit să fie mâna ce mi-ai fi întins-o. Ai fost crud, pentru că tinerețea e crudă. Azi ai fi procedat altfel.

Posibil. Chiar foarte posibil. Lucrurile acestea pot fi citite în orice manual de psihologie, nu mai țin minte la ce capitol. Și nu există lucru mai trist pe lume decât adevărurile care trebuie să motiveze ori să scuze ceva.

Înțelegeam, totuși, altfel o discuție concretă cu tema „afaceri”.

— Ai să râzi de ce-o să-ți spun. Chiar ai să râzi grozav și se prea poate să dai iar vina pe așa-zisa logică feminină, care ți-a alimentat întotdeauna elocvența. Dar vreau să-ți spun că eu te-am iertat. Cândva ai să înțelegi ce vreau să spun. Ce spun acum. Eu te-am iertat!

Într-adevăr, logica feminină e o problemă care merită o atenție mai mare din partea celor competenți. Înțeleg, deosebirile biologice pot duce într-o anumită măsură și la altele, de ordin al psihicului, de exemplu. Dar. Oare să aibă dreptate sociologii cu femeile și cele trei-patru ore de timp liber în minus, și oare într-adevăr orele acestea să ducă la urmări atât de grave? Strașnică problemă și femeile astea! Pe cinstea mea!

Zâmbetul meu ironic n-o scoase din sărite. Era ceva nou. Ori poate nou era faptul că-și ieșise atunci din pepeni? Vorbisem cu ea doar o singură dată la plecare.

— Nu e nevoie să te gândești acum la cele ce ți-am spus. În liniște. Acum îți poți reaminti lucruri secundare, cum am cerut la alții să mi te întoarcă, cum. A fost o întunecare, poate, pe care eu mi-o scuz. Am venit să ne înțelegem care dintre noi va intenta acțiunea de divorț.

Dacă nu m-aș fi simțit ușurat, aș fi mințit, pentru mine cel puțin. Puteam fi cavalier. Dar nu fără o răutate:

— Cine e succesorul?

— Mă așteptam la lucruri mai înțepătoare. Îți pot spune: un magistrat.

— O partidă bună? Face?

— Îl iubesc. Și apoi știi că am gust!

Era un compliment în fond. Măgulitor chiar. Ne lăsăm atât de ușor îmbrobodiți, bărbații!

Avea niște dinți orbitor de albi și egali.

— Sper că nu te-ai prea schimbat.

— Mai mult decât îți închipui! Pleacă într-un raion și am de gând să-l urmez. Din dragoste, îți imaginezi?

— La vârsta asta se poate iubi cu adevărat.

— Știi că nu mă jignești. Vrei doar să mă jignești. Te doare?

Sincer, mă durea. Adică nu mă durea. Era orgoliul în joc. Orgoliul și atât. E foarte bine să fii lucid. Dar și luciditatea apare cu vârsta. Mă durea.

— Te înșeli. Îmi place să spun oamenilor ce cred. Ce știi. De oamenii străini îmi pare mai mult rău decât de mine.

Mă durea, mă durea! Știa că mă doare, vedea că mă doare, simțea că mă doare! Că urlă toată ființa mea în spatele zâmbetului aceluia stupid, prefăcut ironic, în fond neputincios și jalnic.

Cu ea făcusem primul pas peste pragul a ceea ce se cheamă viață, de mână cu ea ori mai bine zis împins de ea. Și cum era ea vinovată, de ce-și spunea ea vinovată, când eu, numai eu eram vinovat de toate, că în fața firescului eu, talentatul, flibustierul, semigenialul mă pierdusem ca un copil în fața a două cutii de bomboane felurite!

Ea îmi întinse două petice de hârtie în față:

— Nu prevăzusem mărinimia ta. Am scris două declarații, recunosc, dictate de el. E doar din justiție! Aceasta e declarația ta. O poți iscăli. Vom intenta noi procesul.

Iscălii fără să protestez, împăturii hârtiile și i le întinsei.

— La prima instanță va fi nevoie de prezența ta. Mă înclinai foarte ceremonios.

— N-ai nimic de băut?

Îmi amintii de sticla lui Maier, lăsată în ajun. Bietul Maier! Ce știe el de instanțe și de idoli sfărâmați după ce ani mulți i-ai cioplit aproape inconștient!

— Pentru tine, Radule! Pentru tine, Negrescu.

— Pentru voi! Ea se ridică.

— E timpul. Nu vrei să mă săruți? Pentru ultima dată. „N-ai mai sărutat niciodată o femeie?”, mă întrebasese atunci.

Mai sărutasem o femeie. O, chiar. Multe. Femei! „Minciuno-sule dulce! Uite-așa! Îți place?” Da, îmi place. Îi sărutai amândoi obrazii.

— Sărută-mă!

Îi ghiceam sub pleoapele închise ochii căprui, cu pupilele veșnic dilatate, ca de o spaimă.

— Sărută-mă!

Avea un păr moale, ce i se împrăștia atunci pe fața albă a pernei ca o pată de cerneală neagră mângălită și întinsă pe un caiet.

15 Aureliu Busuioc Unchiul dm Paris Singur în fața dragostei

— Sărută-mă! Tare!

Afară mătușa Măria chema puii. Unul din ei va cădea jertfă mesei mele de la prânz. Pe podele, paltonul ei mi se păru pe o clipă blana unui urs care acoperise un trup de femeie, cândva, în epoca de aur sau cel puțin de bronz a omenirii.

— Vrei să rupem hârtiile acelea?

Nu voiam nimic. Voiam să mă știu departe, altul, mai bun sau mai rău, să nu mă știu deloc.

— Nu trebuie.

Îmi amintii deodată că o cheamă Lida. Ciudat, înainte, când mă gândeam la ea, nu-i gândeam niciodată numele! Lida! Lida.

— Ai să râzi de mine. Ai să râzi.

— Lida!

Cândva, în adâncurile de nepătruns ale timpului omenirea s-a născut fericită. A făcut-o nefericită credința. Și eu credeam.

30 octombrie.

Se zice că N. s-a împăcat cu soția. Îmi pare bine de ei, deși nu cred: informația mi-a servit-o Otilia. Și nici nu arată ca după o împăcare. Acum îmi dau seama că m-am gândit mult la dânsul, mai mult decât ar fi fost normal. Într-adevăr are ceva ce atrage. Îmi place și, probabil, dacă n-ar fi fost Pablo și principiile mele cam demodate, m-aș fi îndrăgostit de el. Și totuși mă simt bine cu dânsul, ușor, de parcă ne-am cunoaște de o sută de ani. Dacă stau să-l compar cu Pablo, fără discuție că el e pe planul întâi. Pablo nici la brâu nu-i ajunge. Ei, dar. Îmi pare bine, mai bine zis mi-ar părea bine să se fi împăcat! Cumătrițele discută chestia aceasta agitate, de parcă ar fi în joc propria lor fericire! Tare mi-i scârbă!

1 noiembrie.

Ludea s-a mutat la Recea-Nouă. Câți copii au părinți atât de înțelegători! Eu aș fi spart capete!

Băieții au scris la „Tinerețea”. Mi-au comunicat în taină acest lucru. Înseamnă că nu m-au ostracizat! Parcă-l văd pe Pablo cu scrisoarea lor în mână: „Recunosc copita Vioricăi!” I-am scris și eu imediat, ca să nu facă vreo prostie.

VII.

Spânu se purta așa, de parcă nu se întâmplase nimic. Onoarea școlii era salvată, mama fetei celeia, Lungu, fusese mutată la contabilitatea colhozului, la Recea-Nouă, și bineînțeles își luase și fiica.

— A fost foc, se mulțumise odată să constate directorul. Altfel nu era fum! Credeți că degeaba s-a mutat muta ceea la un loc mai rău?

Otilia dispunea de amănunte în această chestie, se vedea pe mutra ei gravă, dar cu o expresie de nerăbdare prost ascunsă. De altfel, mai avea, probabil, și informații de alt soi, pentru că și Tamara, și instructoarea de pionieri cătau destul de prietenos la mine, iar într-o zi Tamara declarase în cancelarie, fără nici o adresă, deși, în afară de noi doi, mai era în odaie doar Maier:

— Totu-i bine dacă se termină bine și omul se adaptează până la urmă.

Viorica mă ocolea. Fățiș nu. Aveam însă această senzație. În cancelarie arbora un aer independent, de parcă n-ar fi observat privirile vrăjmașe ale „grupului Spânu” după cele petrecute la adunarea convocată de director. Nu se sfiise să spună tot ce credea despre felul cum e înțeleasă educația în această școală (în treacăt, nu mă cruțase nici pe mine!), dar n-o susținuse decât Petcov, un bătrânel care preda rusa și, cu câteva fraze foarte generale, eu. N-avea de ce să-mi fie recunoscătoare, dar orice om în situația ei ar fi căutat un sprijin. Și totuși se ținea bine, cu toate măruntele șicane ce i le făcea Spânu, care habar n-avea că și biruatorii pot fi mărinimoși. Biruise doar, salvase onoarea școlii: orice om, care fuge când e acuzat de ceva, e vinovat fără îndoială!

Încercasem de vreo câteva ori să intru în vorbă cu ea, de vreo două ori o și condusesem până acasă, dar simțeam că se schimbaseră ceva, și ce anume nu puteam înțelege. Căutam să mă conving că, în fond, nici nu mă

interesează nimic și totuși mă interesa. Cu ea puteam discuta. Maier mă asculta numai.

Maier mă vizita regulat, în fiecare seară, și tăcea.

La începutul lui noiembrie, în preajma sărbătorilor, îmi făcui pe neașteptate un prieten.

Imediat după ultima oră pornii spre poștă. Vreo câteva sute de metri mă însoți, până la poarta casei lui, Pinteza:

— Nicolaevici, dacă nici în anul curent nu ne cinstești cu persoana dumneata. Vreau să zic că dacă nu rămâi cu noi la petrecerea de sărbători, să știi că.

Ne despărțirăm fără să aflu ce anume strașnice măsuri vor fi luate în cazul că nu voi cinsti „cu persoana mea” petrecerea tradițională și-mi văzui de drum.

După calculele mele era timpul să primesc scrisoarea. „Marele semnal”. Auzii din urmă niște pași grăbiți, care încetiniră în dreptul meu:

— Radu Nicolaevici, se poate să merg alături?

Era Armașu, dintr-a noua „a”, cel mai nefericit îndrăgostit de pe pământ. După felul cum tăcea, simțeam că vrea să-mi spună ori să mă întrebe ceva însemnat.

— Cântă, Ionică, ce te doare?

— Nu mă doare nimic. Așa, am văzut că mergeți singur și am crezut că poate vi-i urât.

la te uită, șmecherul.

— Mai scrii scrisori la fete ori ba?

Îl privii cu coada ochiului. Se posomori.

— Radu Nicolaevici, dumneavoastră credeți că-i drept. Ce-a făcut cu Lucica Lungu?

— Cine, Ioane?

— Cine. directorul!

— Păi nu i-a făcut nimic! S-a mutat maică-sa la colhoz. Nu putea s-o lase aici!

— Da, spuneți așa ca să nu vorbiți cu mine.

Al dracului om! Cearcă și-ascunde ceva de ei. Copii!

— A făcut-o de răs în tot satul. Și degeaba. Că o fată ca Lucica.

— O iubești, Ionică?

Nu-mi răspunse. Voinic flăcău, aproape de statura mea.

— Și dacă-i așa, Ioane, ce-ai făcut s-o aperi? Să-i aperi cinstea? Ți-ai luat toată vina-n spinare și ai trântit ușa? Și ce vină aveai să ți-o ei toată asupra ta? Știi că era cât pe ce să zbori de la școală?

— Ei, nu mă mai prăpădeam eu. Că tot am să plec, mătinică. Tata zice să mă duc la o școală din oraș, c-aici colhozul mă așteaptă.

Ne oprirăm în fața poștei.

— Și zici că vrei să pleci. Bun. Nu-i rău!

Nu mai știam ce să-i spun. Nu-mi aminteam niciuna din formulele ce trebuie folosite în asemenea cazuri. Să fi vorbit ca de la bărbat la bărbat! I-aș fi comunicat alte formule. Sfaturi! Cât de ușor dăm sfaturi! Ca hainele

folosite, pe care nu le mai putem noi înșine purta. Ți-i rău? Vai, fă așa! Ți-i bine? Ah, fă așa! E atât de simplu când ni se cer!

Ionică se hotărî:

— Radu Nicolaevici, directorul nostru.

Ce sfaturi dă pedagogia în asemenea cazuri? A, da: autoritatea!

— Ionică, n-ai vrea să vorbim despre altceva? El rîse:

— Știam că sunteți cu noi! Și fran. Și tovarășa Vrabie! Și nu ne lăsăm noi așa! Nu mai suntem copii! La revedere, Radu Nico-laevici.

Îmi întinse mâna.

Ar fi trebuit să-l sfătuiesc să nu mai facă așa: cei mai în vârstă întind mâna primii.

I-o strânsei tare și el o luă pe lângă poștă la deal: drumul acesta ducea la Recea-Nouă.

Lida îmi comunica în câteva rânduri foarte oficiale (se vedea că are un redactor jurist!), că hârtiile fuseseră primite, iar citația mi-o va trimite post-restant. Pentru o publicitate mai mică. De altfel, în același scop și anunțul respectiv îl dăduse în ziarul din raionul unde avea să plece.

Dar plicul celălalt, cu antet și adresă tipărită la mașină, nu era.

Nu e nimic mai păcătos pe lume decât să aștepți. O fată, o viață mai bună, un tren, un pahar cu bere, un „da” sau un „nu”.

Și trebuia să aștept.

4 noiembrie.

Pablo nu-mi scrie de două săptămâni. N-aș putea spune că sunt neliniștită, și anume faptul acesta mă neliniștește. De când nu mai suntem împreună zi la zi, am început să-mi dau seama de multe lucruri. E totuși un om al dispoziției, sunt sigură că dacă s-ar lua cineva de capul lui, ar putea face din el orice. Nu s-o fi luat oare cineva? Dar e cinstit, cu toate acestea. Nu-l cred capabil de o porcărie, nu e în stare. De ce nu mi-o fi scriind? Câteodată mă întreb dacă n-am greșit, amânând pentru un termen nefixat răspunsul la „cererea” lui. Alteori mă chinuie un gând rău, răutăcios – că nu l-am lăsat să vină și el aici, să mai fiarbă și el în zeama asta! Dar ține atâta la gazetăria lui! Ori poate nu i-ar fu stricat nici pentru gazetărie un pic de legătură cu viața”? Ar fi fugit, bietul băiat!

Cu N. suntem prieteni la cataramă. Nu ne comunicăm încă intimități, dar avem ce vorbi. M-a condus acasă de vreo câteva ori.

Nu-mi face curte. Am auzit că divorțează. Totuși mă pricep un pic la oameni!

Îmi place, e un băiat bun. Numai vezi, păzea, Viorico, să nu te îndrăgostești!

Spânu mi-a făcut ori, mai bine zis, a încercat să-mi facă un scandal grozav: am câțiva cu note rele.

Las7, nenicule, că-ți arăt eu la consiliu!

Nici mama nu-mi scrie.

VIII în ultima zi de școală, în fața sărbătorilor, mă aștepta o surpriză.

După consiliul pedagogic o condusesem acasă pe Viorica, se-n-țelege, până la punte. Botezasem construcția asta șubredă, „puntea măgarilor”, în gând, natural, pentru că n-o mai puteam trece din seara aceea.

Cu toate că întreg consiliul fusese, de fapt, un fel de reprezentație în beneficiul Vioricăi: lăsase vreo cinci puturoși cu note proaste și îl făcuse pe Spânu să-și iasă din pepeni („mare nevoie de franceza matală, chiar au să se prăpădească în colhoz fără limbă străină!”), discutasem despre cu totul alte lucruri. Îmi plăcea fata. Știa ce vrea și posibil că o și invidiam pentru asta.

Bănuiam că societatea mea nu-i displace și o întrebam de ce mă evită, totuși, de câte ori are ocazia.

— Păi ești om însurat, dom'le, n-ai vrea cumva să-ți sar de gât? N-avea nici un rost s-o contrazic.

Mă întrebam ce vreau de la dânsa. Să fi fost pricina doar că aflasem în ea un tovarăș de discuții și un ascultător nu prea docil? Prea puțin probabil. Atunci?

Acest „atunci” mă frământa când intrai în casă și-l aflai în fața etajerei, cu un volum din Enciclopedie în mână, pe brigadier.

— Nu te așteptai, tovarășe Negrescu, ai?

Nu mă așteptam.

— M-am sfădit cu nevasta. Hai cu mine.

— Unde?

— Hai. S-a vedea el. Îmbracă-te frumos. Abia acum observai că era gătit ca un mire.

— Bine, dar deseară, la școală.

— S-a trece și fără noi. Învață-mă și pe mine oleacă de viață, că avem cu ce-o vedea!

Se bătu cu mâna peste piept.

Nu-l cunoșteam pe omul acesta. La cramă, când făceam „politehnizare”, parcă-mi plăcuse.

Era o idee, deși, din curiozitate ori poate din alte pricini, aș fi rămas la serata de la școală. O să ne înglodăm, desigur, la ospătăria din raion, o s-o facem lată și o să ne-ntoarcem în zori îmbrățișați.

În cinci minute arătam și eu ca de nuntă.

La sosire nici nu observasem „GAZ”-ul din fața porții.

— La oraș, Vasilică, zise el șoferului, când trecurăm prin dreptul ospătăriei. În capitală!

Vasilică scuipe în palme, își frecă mâinile și mări viteza!

Satul natal, orașul natal, meleagurile natale! Niște locuri unde se trăiește mai ades cu inima, și mai rar cu rațiunea. Și totuși îmi plac dealurile acestea albastre și goale, solemne și priporoa-se, peste care s-aștern șoselele ca niște vârci pe-o față de bărbat. Și viile acestea îmi plac, înfipite adânc și hotărât în țărână, ca niște sonde să pompeze la lumină bucuria și lacrima din inima cu sevă tare a pământului.

Și geometria ciudată a satelor colorate îmbietor.

— Mi-ați aprins paie-n cap, făcu brigadierul. Credeam că doarme. I-am spus directorului câte ceva despre istoria ceea.

— Parcă erați prieteni.

— Ca prieten i-am și spus-o! Dădu el din mână și oftă: Bine-i să nu știi ce fac și ce gândesc prietenii. Ce știam eu de Spânu?

Hai noroc! Să fim sănătoși! Gâl, gâl, gâl. Prost un an, prost doi, dar cât se poate? Că-i de atâția ani aici. Poate că noi suntem proștii și ne credem deștepți? Și chiar tont să fie, cine să-l zădăre, să-l facă să-și scoată coarnele de bou, să le văd și eu? Și iaca, i le-a scos mititica ceea. Ai? Ca și ariciul, pân' nu-i bați în coasă, nu-ți joacă!

Și pe tine, nenicule, văd eu că n-ar strica să te calce pe coadă cineva, să-ți arăți colții, că-i ai, mi se pare. Adică te-a și călcat, de nu mă-nșel! Deocamdată bravo! Dar zi-i așa și mai departe! Să știi că-mi plăci!

— Se vede că nu ți-ai venit încă în fire: ce-o fi pățit, adică, Filimon acesta, ce vrea de la mine? Așa-i?

Nu-i chiar așa, dar să admitem.

— Sincer vorbind, nu mă așteptam. În doi ani n-am prea avut ocazia.

— Da de ce! Spune drept: nici n-ai avut de gând să faci prietenie cu noi. Parcă nu te-am văzut deodată că n-ai venit la noi, da ai fugit din altă parte? Când n-ai trei ruble de rachiu, îs bune și zece copeici de pâine! Zic de prieteni.

— Știi că nu ești prost, brigadierule! El râse:

— Dar am zis eu că-s prost? Tăcurăm câtăva vreme.

— Vrei să pleci de la noi, zise într-un târziu. Chiar așa de greu e să te aranjezi la centru?

Îl cercetai cu coada ochiului. Nu arăta să mă întrebe, mai degrabă afirma.

— Depinde unde.

— Și dac-ai stat totuna doi ani aici, puteai să faci oleacă de treabă bună.

— Se plâng elevii?

Lăsa să-i cadă mâna pe genunchiul meu. O avea destul de grea și, probabil, aspră. Îmi făcu din ochi:

— Ehe-he, dacă m-aș putea eu preface așa ca mata că nu pricep nimic, de mult eram președinte ori chiar mai sus!

Curios om. Îl înțelegeam: o mie de prieteni la succes și niciunul la pagubă. Iar după câte știam eu, colhozul nu era din cele strălucite, deși brigada din Recea-Veche ținea destul de tare. Și-apoi Tamara.

— Știi ce mă gândesc eu câteodată? Să-mi iau lumea-n cap. Să mă ascund undeva, adică nu, nu să mă ascund: să mă duc! Știi că n-am citit o carte de zece ani? El mă privi cu niște ochi aproape furioși. Știi că mi-i rușine să stau de vorbă cu mata, pentru că n-ai ce vorbi cu mine? Știi că am făcut doi ani la Institutul Agricol? Știi c-am fost numai o dată în viața mea la teatru, și atunci pe scenă, în prezidiu, la o adunare a fruntașilor? Și mata mă întrebi de prieteni. Cum e turcul, și pistolul!

Se lăsa seara. Orașul apăru brusc, așternut întreg la picioarele noastre. Clipea vesel din mii de ochi de toate culorile, ademenitor.

— Un ceas de drum de la o lume la alta, zise el, când Sașa, chelnerul, ne făcu rost de-o măsuță („Să nu fac eu pentru dumneavoastră, don' Negrescu. Eu sunt Sașa, nu coadă de câine! Ce servim azi?“). De-am avea și noi o treabă ca asta în sat, poate am găsi și ceasul cela mai des.

— Mare lucru! Cine vă oprește să faceți ceva la fel? El mă privi, de parcă mă vedea întâia oară.

— N-ai luat seama, zise, chiar n-ai luat seama cum ni-i rușine că facem copii? Parcă nu știi toți că viața începe din pat? Da ia să spui undeva lucrul ăsta! Și ne prefacem că nu știm nimic, începem să trăim care la opt dimineața, care și la șase. Și cum punem lacătul la slujbă, cum sfârșim și viața. Numai că viața se mântuie o singură dată și tare te mai mușcă dacă te faci că n-o vezi.

Sașa părea cu aripi la picioare. Ținea grozav la mușteriii sosiți de la țară, îi iubea și-i servea cu cea mai mare viteză posibilă. Curând măsuța noastră arăta ca un stand cu tema „Belșugul” la o expoziție culinară.

— Râdea nevastă-mea de un nebun, cum i-a zis ea, care a făcut vreo două universități și pe la patruzeci de ani a mai terminat și medicina, ca să plece în Africa, să lecuiască bolnavii.

— Albert Schweizer, doctorul Schweizer.

— El. Brigadierul răsturnă păhărelele umplute de chelner în două pahare mari și le adăugă ochi din sticlă. Hai să bem pentru oamenii nebuni!

Pe la patru dimineața mașina opri în fața școlii. Geamurile cancelariei erau luminate și întredeschise. Petrecerea era în toi. Se auzea glasul lui Spânu, un tenor înalt și neașteptat de curățel: „La raion la Va-ran-cău. Of și iară o-o-of!”

Brigadierul coborî, îmi strânse în tăcere mâna și se îndreptă cu pas aproape sigur spre casă, alături.

Abia în zori adormii. Mă temeam singur în odaie, pentru prima oară încercam senzația asta.

Ori că băusem prea mult?

7 noiembrie.

Singură.

Cuc.

Ieri-seară a fost mare bal la școală. L-am așteptat pe N. să vie să mă invite. N-a venit. N-a sosit nici Pablo.

Am băut câte un pahar de vin roșu cu lelea Safta. „Eu de sărbătorile tovarășilor beau vin roșu, da de-ale popii – de-acela alb”. „Două vădane!”, ne-a botezat ea pe amândouă. Dacă nu l-aș fi așteptat pe Pablo, m-așfi dus acasă. Dar mi-ar fi fost greu. Și mamei mai ales. E mai bine așa.

Și curg așa de încet zilele, Doamne!

„De neurastenie fugărit

M-am dus să caut liniștea la țară.”

Am găsit-o!

IX.

Mă gândesc adeseori că e mult mai simplu să trăiești când inversezi anumite axiome. Să admiti, de exemplu, că drumul cel mai scurt între două

puncte nu e o dreaptă, ci o curbă, sau că prostia e superioară inteligenței. Și într-un caz și în celălalt se pot observa doar schimbări de cantitate, nicidecum de calitate, și cum cantitatea crește, ai, vorba ceea, de unde alege! Dacă pornești dintr-un punct spre altul și drumul e curb, deci mai lung, ai tot timpul să te răzgândești în mers și să faci cale-ntoarsă. Iar în cazul cu inteligența e mult mai ușor s-o faci pe prostul. Și mai convenabil.

Din fericire gânduri de soiul acesta îmi vin destul de rar și pun la baza celor mai multe lucruri pe care le fac axiome, fără să-mi dau seama, natural, pentru că orice adevăruri evidente mă scot din sărite și mă străduiesc, pe cât posibil, să le pun la îndoială.

O, știu că aceasta e una din trăsăturile caracteristice ale spiritelor elevate, dar îmi face impresia că trăsătura aceasta e și unica ce m-ar putea apropia de acele spirite.

La cei douăzeci și șase de ani ai mei sunt un Galois mort cu cinci ani în urmă, fără să fi lăsat urmașilor măcar încercarea de a descoperi apa caldă.

Adică încercarea da, atâta doar că îmi dau seama, pe zi ce trece, că n-am pus la îndoială multe din axiomele de care-ar fi trebuit să mă îndoiesc.

Știu mulți care traduc „îndoiește-te” cu „cocoșează-te”.

Și care așteaptă să li se spună „îndoiește-te”.

Și care așteaptă să li se indice obiectul precis al îndoielii.

Acei care-ar fi ocupat locul meu, de m-aș fi născut un Galois.

Când am fugit acum doi ani de la locul care trebuia, da, trebuia să fie al meu, n-am înțeles fuga aceasta ca o dezertare din fața propriilor aspirații. Apoi am devenit superstițios: aveam nevoie de un stimulent, simțeam că am nevoie de el și mi l-am inventat. Un stimulent concret, dar o superstiție în fond. Totul trebuia să înceapă de la un punct nou, și dacă punctul ar fi fost marcat, toate s-ar fi sfârșit ori, mai precis, ar fi continuat bine.

Vorbesc de „Marele semnal”.

După sărbători, în primele zile chiar, sosi în sfârșit și el.

Când deschideam plicul nu mă cuprinse tremurul pe care mi-l imaginam cu evlavie de mai bine de jumătate de an.

O așteptare exagerat de lungă poate lipsi de savoarea bănuită chiar și cele mai tainice și mai dorite vise.

Ori poate nu era doar prea lungă așteptare la mijloc!

Da, comisia aprobase cererea mea, în două săptămâni trebuia să mai prezint și alte documente (vezi anexa), iar la zece decembrie (încă o lună!) să mă prezint ș. a. m. d.

Eram colaborator științific inferior al Institutului de Fizică și Matematică.

Spânul era fericit, era în al nouălea cer de bucurie pentru norocul ce mă pocnise, le merge grozav unor oameni! Să nu cred eu că ține minte toate vorbele ce i le-am spus în doi, ori că s-a supărat pentru așa fleacuri! Da de unde! El știe că oamenii tineri spun vorbe de care le pare rău pe urmă, dar cu vremea își dau seama că cei mai în vârstă le vor binele. Mi-ar putea fi tată, dar există oare o problemă a părinților și copiilor? Ideologie străină, inventată special pentru a dezbină colectivele noastre sănătoase! Așa și cu mine, el crede c-am să mă schimb, că n-am să-i port pică, mă rog, crezi că-i așa de

ușor să fii director și să-i împaci pe toți? El îmi dă drumul să plec, da, cu bucurie și cu părere de rău, dar ce să-i faci! Iaca, numai la raion ce-or zice. Dar nu-i nimic, aranjează el cumva!

Adică trebuia să fiu atent.

O anonimă la institut i-ar fi făcut pe băieți să râdă, la raion însă mi-ar fi putut pune bețe-n roate.

Maier îmi strânse mâna.

— Când mi-ai spus în seara ceea, nu te-am prea crezut. Îmi pare foarte bine. Nu mă privea în ochi. Își cerceta galoșii murdari de noroi, erau primele ploi din toamna aceasta. Te invidiez.

După escapada cu brigadierul, Tamara nu vorbea cu mine. („Poți să-ți faci de cap cum vrei, tovarășe, dar nu te-apuca să strici oamenii cumsecade, eu n-am să las lucrurile așa, până sus am să mă duc!”) Și declarația directorului în cancelarie, cum că unul din învățătorii noștri l-a prins pe Dumnezeu de barbă, o făcuse să arunce fără adresă: „Dac-aș bea și eu cu dâșii și pe mine m-ar lua!”.

Zilnic se auzeau țipete din curtea vecină. Îmi părea bine de brigadier. Discuțiile polemice dezmoțesc mințile căzute-n lânzezeală. Era prima mea faptă bună din satul acesta.

Pe drum Viorica mă întrebă:

— Ai petrecut bine de sărbători?

— Le-am petrecut acasă.

— Credeam.

— O, nu, în ajun doar. Restul zilelor am stat acasă.

— Și eu. L-am citit pe Eluard. Tânăru. Decadentul. L-ai citit? Nu-l

citisem. Dar voiam să-l citesc numaidecât. O să mi-l dea chiar acum? Mulțumesc. În franțuzește o să-mi vină cam greu. Dar. Îmi amintesc adeseori odăița ei din casa Saftei. Curios, și un om ca mine poate avea amintiri luminoase, fără nici o întâmplare ce le-ar fi putut fixa în memorie. Voiam să mai văd odăița.

— Are lelea Safta un nepot. Ți-a fost elev. Capabil băiat. Nu-mi puteam aminti nepoții Saftei.

— Lupu.

— A, un matematician de forță! În ce an e?

— A terminat școala la Recea-Nouă și e tractorist.

— Credeam că e student.

— Am vorbit franțuzește cu el.

— Mi-ai spus că e foarte capabil!

— A terminat școala anul trecut.

Voiam să văd odăița cu icoane, cu o valiză sub icoane și fotografiile sure-gălbui.

— Nu te-ai gândit niciodată la soarta copiilor care-ți trec prin mâini?

Nu mă gândeam nici la soarta mea, decât retrospectiv. Un an, doi ani, trei ani. Mulți ani. Ultimul an. În urmă. Înainte vedeam detalii, ansamblul nu. Uneori chiar amănunte secundare.

— Mă gândeam la băiatul ăsta, Lupu, zise Viorica. Nu i-a ajuns un punct ca să treacă admiterea. Acum își face stagiul în producție. Se însoară mâine-poimâine. Și s-a zis cu universitatea; locul lui îl ia cine știe cine, căruia n-o să-i ajungă trei puncte, dar o să aibă un surplus de doi ani, de trei ani, de zece ani pe străzile orașului. Și insistența necesară. Păcat că nu te-ai gândit la lucrurile astea.

Întotdeauna trebuie să fie cineva, care să aibă ceva în plus față de alții: o muștrare, două muștrări, trei muștrări. Sau o lipsă de capacitate, două lipse de capacități. Aceștia știu de obicei ce vor de la viață. Aceștia câștigă.

Atâta vreme cât ceilalți se întrebă: „Ce vreau sau ce nu vreau”. Cât timp știu ce nu vreau. O negare nu e o afirmare. E primul stadiu al ei.

— Unii neagă. Alții vin să afirme. Diviziunea muncii!

— Dar nu întotdeauna vin să afirme cei care trebuie. Să mă ierți, Radule, din seara aceea nu-mi mai spusese niciodată pe nume. Vreau să te înțeleg și nu pot. Ești lunecos ca un tipar.

— Sunt foarte simplu. Vreau ceva. Dar nu știu ce. Știu ce nu vreau. Nu vreau prostie, nu vreau ipocrizie, nu vreau fraze mari care ascund fapte mici, vreau să fie așa cum cerem să fie. Nu-l vreau pe Spânu și ai lui, vreau să ai dreptate tu, Viorico, și toți ceilalți care au dreptate.

— Și pui umărul cu fraze mari care dau iluzia unui efort. Îți asumi locul unui demiurg, să distribui sarcinile și răsplata, fără să-ți murdărești mânușile albe. Oamenii ca tine cresc răul, pentru că îl zădăra în loc să-l smulgă. Îl contemplă zâmbind cu dispreț.

Ploua mărunț de tot, a doua zi, dar drumurile prea uscate de-o toamnă secetoasă nu erau încă desfundate.

Ea se opri brusc:

— Știi că m-aș fi putut îndrăgosti de tine dac-ai fi fost nițeluș altfel? Sufică adânc. Eliminase tot aerul din piept odată cu declarația. Râse.

— Platonic, se-nțelege!

În odaia Vioricăi ardea lumina. Abia începuse să se-ntunece.

— O fi lelea Safta.

Era un tânăr, care sări zgomotos de la masa încărcată cu tot felul de bucate. O prinse de umeri, o măsură și o sărută pe amândoi obraji:

— Așa arată adică un intelectual de talie rurală! Noroc, Viorico! Viorica se desprinse sprinten din îmbrățișarea oaspei.

— Faceți cunoștință: colegul meu, Radu Negrescu. Pavel Io-nașcu, ziarist. „Pablo”, fost coleg.

— Aha, urlă „Pablo”, scuturându-mi mâna, am și rivali! Și eu care credeam că te păstrez aici ca într-o colivie! Formidabil!

Tânărul se simțea ca acasă. Safta îl mânca din ochi, părea că sunt prieteni de când lumea.

— Nici nu mă-ntrebi ce vânt m-aduce, ai? Se miră el. Ia ghici? Viorica zise:

— Credeam că vii de sărbători.

— Nu, n-am putut face nimic, ți-am scris, jivină albastră! Avem un redactor nou, comsomolist înfocat! Pulbere! Am reușit să-l duc de nas: am venit într-o deplasare, oficial, ca să zic așa!

Găsii că e timpul cel mai potrivit să mă retrag. În ochii ei se putea citi cu mare ușurință că relațiile lor sunt mai puțin decât oficiale. Iată-l așadar pe omul de dincolo de Viorica. Omul care-i programa părerile, ideile, atitudinile și aspirațiile. Să n-o fi știut pe ea, mi s-ar fi părut cam degajat. Interesant, începeam să descopăr că și bărbații pot fi invidioși: îl invidiam. Nu pentru Viorica. Eu n-aș fi fost în stare să-mi modelez o pereche așa cum reușise el să o facă. M-aș fi plictisit, și-apoi omul se străduiește mereu să fugă de propria umbră, n-aș fi putut-o răbda. La ce m-aș fi căutat în altul, de ce m-aș fi lipsit de surpriza să mă descopăr în mine însumi?

De ce-l invidiam atunci?

Pentru odăița asta, posibil. Pentru pereții cu icoane și fotografii șterse de vreme.

Începeam să devin sentimental.

Viorica mă conduse până-n prag.

Nu-mi spuse nimic.

Acasă mă aștepta Maier.

— Adică mă lași. Pleci, zise el la al doilea păhăruț. Venise cu sticla lui.

— Bătrâne Boris, începi să ții cuvântări patetice! N-aveam nici un chef de vorbă.

Obişnuit să mă asculte, Maier îşi permise totuși a doua frază:

— Îmi pare rău că pleci.

Era ultima în seara aceea. Cineva bătu la uşă. În tindă se auzi vorbă, apoi mătuşa Măria.

— Ai oaspeți, Radu Nicolaevici!

— Aşa-i că te miri, strigă ziaristul. Țărăncuța asta nu vrea să doarmă sub un acoperiş cu mine! Unde aveți aici Oficiul stării civile?

Viorica îi acoperi gura cu palma, râzând:

— Ești insuportabil, Pablo!

— Ai început să te adaptezi la mediu! Observai eu.

— De ce, zise ea, știam că o să-ți placă să-mi faci un mic serviciu. Și-apoi Safta n-are al doilea așternut.

— O, se bea coniac la țară! Făcu Pablo. Nu insistați, mai mult de-un pahar-două nu servesc!

Io Aureliu Busuioc Unchiul dm Paris Singur în fața dragostei

Maier se ridică să ia din dulapul mătușii Mana două păhărele.

Mă bucuram că ziaristul rămâne la mine.

Habar n-am de ce mă bucuram.

E drept că m-am simțit întotdeauna furat sau cel puțin jignit când se nântâmpla să văd o femeie frumoasă în societatea altcuiva decât a mea, dar până la gelozie.

Aiurea!

Ionașcu se apucă să-mi cerceteze biblioteca fără umbră de jenă.

— Ia-te, bă amigo, ce rarități! Fii atent, Radule, perche-ziționează-mă dimineață, sunt cleptomani, mai ales la cărți.

Petrecurăm o oră veselă, așa spune chiar neașteptat de veselă. Ionașcu era o antologie de umor universal și un interpret excelent. Maier îl asculta, cu gura căscată, iar Viorica. Nu știu, n-o puteam privi. Avem și noi ceva, bărbații. Pentru a doua zi, cum era duminică, hotărâram o partidă de vânătoare în doi și, cum asupra adunării creștea amenințător pericolul povestirilor vânătorești, Viorica găsi că e timpul să se retragă.

— Cine mă conduce? Sării în picioare, singurul.

Mă jucase ca pe un copil ziaristul! Mi se părea că Viorica zâmbește.

— Ah, Pablo, n-ar fi rău să mai ei ceva lecții de bună creștere! Leneșule.

— Da ce, mi-am câștigat picioarele la loteria de stat în bani și obiecte? Trebuie să vă educați cadre proprii de conducători acasă!

Gluma atenua puțin gafa. Nu-mi place să fac gafe. Și nici ziariștii nu-mi plac.

10 noiembrie.

Și el și-a petrecut sărbătorile acasă! Au tras o beție în ajun, cu soțul Tamarei, a fost un scandal grozav, apoi a stat în casă trei zile! Mi se pare că-i plac. Sigur că asta nu schimbă nimic, dar ce fată nu s-ar simți în al nouălea cer să placă! E poate și o reacție la tăcerea inexplicabilă a lui Pablo, dar nu e numai atât. Nu, nu e numai atât! Mă surprind des gândindu-mă la el. E greu să fii femeie. Avem noi, femeile, obiceiul să ne doară inima de toți și de toate, și poate așa așa explica cele ce se petrec în mine. Și intuiția a tot ce e bun în alții și ascuns. Cred că-i lipsește un punct de sprijin, ca să poată răsturna multe. Nu e o inteligență comună. Dar e dezechilibrat, e copleșit de propriile contradicții, e mărunțit de ele, scos din circuit. Nu știe precis ce vrea, e cu alte gânduri și idei mereu, și toate, în fond, sunt menite să-l susțină doar în propriii săi ochi, nu să-l inspire. Și îi lipsește anume acel punct de sprijin, care trebuie să fie neapărat cineva. Un prieten. Un tovarăș înțeleghător și plin de răbdare, cum doar o femeie poate fi.

S-ar părea (oare nu vreau să mă îndreptățesc față de mine însămi?) că nu mă gândesc dezinteresat la dânsul, dar te poți oare rupe de asemenea gânduri, dacă omul la care gândești nu ți-i indiferent? La ce m-aș ascunde de mine: nu, nu mi-i indiferent. Cum nu mi-i totuna ce se va alege de el.

Știu că trebuie să plece.

E omul pentru care așa fi în stare de orice. Sunt sentimentală, da?

Oare nu încerc în felul acesta să mă autosugestionez, să mă răzbun pe Pablo?

X.

Cu o lovitură de ghionder, bine potrivită, izbii barca în ascunzișul din fundul ochiului acoperit de lintiță și mă lăsai pe banca umedă de rouă.

Venisem mult prea devreme.

Luna mare și roșcată, gata să scapete, crea, cu lumina ei părelnică, burguri și foișoare ciudate în grupurile de trestii nemișcate, iar liniștea cosmică ce stăpânea balta și jocul stelelor în creștii apei veneau doar să întregască în imaginație impresia unei fantastice civilizații moarte.

De câte ori am trăit senzația asta și nu pot să mă împac cu ideea a ceva obișnuit.

Gândurile, ba nu, simțurile sparg coaja prezentului, se dezgolesc și fug undeva peste timp înapoi și rămâi singur și neputincios, asemeni primului vânător, în fața apelor, a lumii, a tainei, și ca întâiul troglodit ridici ochii la stele și.

Ați încercat vreodată simțământul acela de turbare, da, anume de turbare, ce înlocuiește îndată un altul, de uimire veșnică și prosternare în fața astrilor? Da, constelații, planete, galaxii, roiuri stelare. Ani-lumină, mii de ani-lumină, miliarde de ani-lumină. Comete, nori cosmici, nebuloase spirale și amorfe.

Și?

Rațiunea le-a pătruns, le-a cercetat, le-a înțeles. Visul le-a încălzit și le-a apropiat.

Dar mâna? Ochiul?

Ca să le pipăi și să urlî: „Este!”?

Niciodată.

Știu că sunt caraghios. Aș putea să mai trăiesc o mie de ani și să nu mă neliniștească deloc faptul că n-am dat mâna cu încă două sau trei miliarde de oameni pe care nu-i cunosc pe această planetă.

Și totuși.

Când luna scăpată și stelele începură să pălească, balta prinse să se acopere de negură și, ca la un semn, de sunete. Măcăitul strident și fluturatul fluierat al rațelor mari, țipetele bănuitoare ale găinușelor, târâitul întrebător al cârsteilor și trâmbițele false ale stârcilor se amestecară într-o cacofonie în stare să mângâie orice ureche de vânător adevărat. Unde line și leneșe anunțau că și lișițele își părăsesc ascunzătorile, pentru bălăcirile acelea gălăgioase din preajma întârziatei lor plecări.

Apoi lovituri de lopeți și strigătul chemător-radios:

— Radule, ehe-hei! Trădătorule!

Era Ionașcu. Încercasem zadarnic să-l trezesc, venise prea târziu și băuse prea mult.

— Singur?

— Eu l-am adus.

Nu mă așteptam: brigadierul. Îmi părea bine, la o vânătoare, singur, te simți oarecum nefericit. Mai ales când tragi bine, cum era cazul meu.

— Păi așa se face, musiu? Mă lași să sforăi ca să pierd frumusețe de petrecere?

— Dormi greu.

— Ca un om cu conștiința curată. Am trezit jumătate de sat! Am decretat stare de asediu.

Brigadierul râse:

— L-am găsit pe mal și l-am luat cu mine.

— Nu știam că ești vânător, brigadiere!

— Parcă ai timp de-așa ceva? Împușc mai mult păsărele pe hârtie.

Ionașcu interveni prompt:

— Și totuși birocrația nu l-a ucis! Un aforism: în fiecare om este ceva omenesc! Bună, nu?

Brigadierul îl instala pe ziarist cu pușca gazdei mele pe-un popânzac în colțul opus al ochiului, apoi veni la mine.

— Aici e loc bun, ajunge pentru amândoi.

În veșnica noastră pasiune de a complica până și cele mai simple, elementar de simple lucruri, găsim și pentru ocupația aceasta a vânătorii zeci de epitete și explicații: interes sportiv, fugă de realitate, odihnă pentru suflet și altele care mai de care, când e vorba, în fond, doar de satisfacția ce-o dai unui instinct primar și nobil, cum nobilă, deși crudă, e plimbarea de seară a unui leu în savană. Și răgetul lui prevenitor cu tălmăcirea: „Atenție, antilope și zebre, eu, leul, am ieșit la vânat!” își afla un corespondent fidel în gălăgia infernală ce-o ridica de cealaltă parte a ochiului lonașcu, cu toate că avea să prevină doar biete rațe și nu antilope.

— Ei, ăia, marii vânători! Când începe odată, c-am înghețat?

— Cu gazetarul nu fierbi zeamă, observă brigadierul.

— Să nu-l luăm în seamă și se liniștește.

Primul stol trecu pe deasupra noastră pe neașteptate, cu fluieratul acela reactiv, și coborî peste trestii, la limpede. Erau din cele venite, călătoare din nord.

— Eu în lișițele noastre nu trag. Și nici în rațe, făcu brigadierul.

— În lișițe nici eu, dar rațele cum să le cunoști?

— Nu știu, dar parcă le cunosc.

— Te-a iertat nevasta? Brigadierul râse.

— N-am întrebat-o. Și zici că pleci?

— Plec.

Două împușcături răsunară aproape concomitent, urmate de răcnetul lui lonașcu:

— Cade! Vine! Cade peste voi!

Pe cerul ce abia începuse să se lumineze creștea un punct negru, cu fluturări abia perceptibile pe de margini. Brigadierul lăsă arma cu care se făcuse una.

— Lișiță. Îi dă pe de-a dreptul, ca un fier de călcat. Proas-te-s, săracele. lonașcu urlă:

— Este? A căzut?

În aceeași clipă brigadierul luă la ochi și două rațe mari se făcură ghem în aer, oprite de o putere nevăzută și haină și căzură cu plesnet în trestiile de alături.

— Oho-ho, brigadiere! Ai reacția bună!

— Este? Se interesă ziaristul.

— Ne mai laudăm și noi câte-oleacă, făcu brigadierul. Știu să trag și pe alături.

— Ce-ați luat balta-n gură, nu se putea ogoi lonașcu. Ați împușcat ceva?

De fapt juca rolul unui gonaș: speriate de flecăreala lui, toate zburătoarele cârneau spre noi.

— Aveți dreptate, zise Ionașcu peste vreun ceas, când zborul de dimineață încetă brusc și ne adunarăm pe popâznicul lui „să ne mai încălzim sufletul” din prevederea brigadierului. Tot ce trebuie împușcat pe lumea asta se împușcă fără multă vorbă. Îmi place, mă fac și eu vânător.

— Nu-i rău pentru un gazetar, răsă brigadierul. Vânătoarea asta te odihnește și te face mai bun. Iar gazetarii îs oameni răi.

— Răi, pentru că ne grăbim. Toți oamenii care se grăbesc sunt răi, ori mai degrabă înrăiți. Numai că trebuie să vă spun în mare taină că toată gazetăria mea. Într-un cuvânt, mă ocup mai ales cu poezia.

— O, nu mă putui eu stăpâni, una dintre științele inexacte?

— De ce? Pară el. E o modelare aproape matematică a sentimentelor. La urma urmelor, numărul de cuvinte e finit, iar poezia, infinită! Ca și în matematica ta.

— Curios. O teorie nouă?

— Absolut inedită și născută în acest moment. O patentez și pentru încă un pahar din sticla ceea vând patentul!

Brigadierul îi întinse garafa.

— Poate ne zici ceva?

— N-aș vrea să vă stric dimineața! Adică o strofă. Doar ca să-mi confirm teoria. Am născut-o acum, între două împușcături. Inspirată de vânătoarea asta. Poftim, deși e numai un început.

Și porni să recite cu glas cântător și ochii pe jumătate închiși:

— Probabil omul s-a născut cu aripi. De unde dar acest instinct de zbor, să se adune-n stoluri călătoare, de cum începe vremea lui cuptor? Priviți-i cum își lasă cuiburi, scorburii, cum uită tot, aleargă și asud și cum pot spune numai două vorbe, înfiorați: „La sud! La sud! La sud!”

Prea tare nu mi-a plăcut poezia niciodată. Am citit doar minimumul obligatoriu de poezi mari și am știut doar strictul absolut necesar de strofe și versuri. Așa că nu mă putea cuceri prea lesne observația științific-justă cu privire la descendența omului dintr-un pterodactil, în ultimă instanță. Dar chestia cu modelarea matematică a simțurilor și numărul finit de cuvinte. Nu era prost băiatul! Și nu-i puteam rămâne dator.

— Știi, Ionașcule, mă oprea ceva să-i spun Pavel sau Pablo, știi, cu toate că-ți recunosc patentul, aș fi vrut să-ți expun o teorie a mea, care prezintă ceva tangențe cu cele ce-ai spus. Un fel de aiureală, dar n-am comunicat-o încă nimănui. Uite, dacă e să luăm ca bază a tot ce există particulele elementare, păi și numărul lor e precis, incomensurabil, drept, dar finit în Univers, înțelegi? Iar cum atomii sunt combinații a doar câteva particule, și moleculele - un amestec de câțiva atomi, pe lângă faptul că ajungem la concluzia că fierul și creierul sunt doar combinații felurite ale aceluiași particule moarte și în felul acesta ștergem limita dintre mort și viu, mai putem nota și altă descoperire neașteptată: că în Univers este o cantitate jirecisă - uriașă, dar finită - de rațiune, poezie, idei, spirite. Înțelegi?

Ionașcu mă privi zăpăcit câteva clipe, apoi începu să râdă.

— Formidabil! Și zici că n-ai mai spus-o la nimeni?

— Nu.

— Nici să n-o spui! Poți fi legat pentru idealism.
— De ce? Oare am zis eu că gândirea nu e un produs material, un efect al unor combinații de particule materiale?

— Ai dreptate. Atunci înseamnă că poezie, idei, bancuri pot exista și în afară de noi?

— Socoate!

Ionașcu rămase pe gânduri, apoi izbucni:

— E un sofism la mijloc, dar nu-l pot prinde. Fizica voastră a înnebunit lumea.

— Nu-i nici un sofism. E contrariul reducerii la absurd. Aș numi chestia „dezvoltarea la absurd”. Ce zici?

— Hm. Îmi dai voie să mă ocup de publicitatea acestei teorii?

— Perfect. Onorariul pe jumătate. Teoriile hrănesc și adapă cam slab. Ne strânseserăm solemn mâinile cu mărturia brigadierului, care ne ascultase în tăcere.

— Și acum, tovarăși, cu teoria să mai facem oleacă de practică, zise el, ridicând rațele și invitându-ne să luăm loc în ambar-cații. Tii, ce zeamă mai dregem! Și cum ziceați cu modelarea aceea? Știți cum se modelează o zeamă?

Ei, orășeni, care adunați în piepturile voastre supte toată microfauna pământului și în timpanele voastre tăbăcite de civilizație - toate urletele metalului siluit! Mă prinde mila de voi, care n-ați văzut niciodată stele goale și mari, n-ați tremurat niciodată de imensa tăcere a firii și n-ați auzit niciodată cum trece un vânt pe trestii.

Ce ban să vă cumpere atâta bogăție ce se dăruie numai și nu se pierde niciodată?

Ce panoramă să vă întoarcă ochii la vremurile acelea trecute, când toți, și om și pasăre deopotrivă, aveau dreptul să pună liber piciorul pe pământ și să se apere cinstit!

„Probiabil, omul s-a născut cu aripi.”

Era una dintre primele duminici ce le petreceam la Recea-Veche.

Și aveam s-o regret.

Cu toate că discuția cu Ionașcu părea mai degrabă lupta a doi cocoși în prezența Vioricăi, care nu dădea preferință nici unuia.

Ori se prefăcea că n-o dă.

13 noiembrie.

Dacă n-ar fi venit! Nu-l mai așteptam, în mine eram de mult împăcată cu gândul că nu mai e, că n-a fost, că nu va mai fi. Și a venit. N-a simțit nimic la început, o, Doamne, el să simtă?! Apoi a înțeles. Dar ce-avea să înțeleagă! A încercat îndată să afle „obiectul” și, gândind că l-a descoperit, să mă descoase. El să înțeleagă că e în mine totul și numai în mine? Ce importanță poate avea ceva concret, precis, când e vorba de suflet, de inimă? Și-apoi ce poate fi precis? Oare eu știu? Oare nu aștept și eu pe cineva, care să-mi explice mie, eu să explic cuiva? Pablo, Pablo! Iartă-mă că vorbesc așa cu tine, măcar în gând, iartă-mă că mă joc așa cu tine, pentru că nu mă joc, dar nu mai știu ce să fac și ce să-ți spun. Nici mie ce să-mi spun. E ușor să

tălmăcești simțurile, când nici sentimente nu-s, ci doar un presentiment al lor?

Și, iartă-mă iar, dar pentru mine ai venit tu? Nu pentru tine? Ca eu să nu cred cumva. Eu simt, eu știu tot, Pablo! Știu că nu schimbi nici un cuvânt din cele ce mi le-ai spus, dar trebuie să te jertfești?

Iartă-mă, te jignesc și tu nici nu știi măcar. E urât ce fac. Poate că vreau să mă îndreptățesc și.

Nu știu.

Pleacă, Pablo, pleacă! Fugi!

XI

— Nu cunosc legile scrise sau nescrise ale ziaristicii, cred însă că în societatea noastră trebuie să ne conducem de normele etice existente. Nu văd de ce ar trebui să dezvălui numele autorului.

— Ba nu, ziarele dictează aceste norme, cum tot ele formează și opinia publică în general. Așa că. În cazul acesta nu văd de ce aș păstra așa-zisul secret redacțional, ripostă Ionașcu. La urma urmei, flăcăul acesta, Armașu. Da, Armașu are dreptate, după cum m-ai convins și tu, și Viorica. Iar dacă directorul se leagă de el.

— Dacă se leagă de el?

— E un material în plus. După o a doua intervenție a oricărui ziar nu știu să nu se fi luat măsuri.

— Dar la perioada de timp dintre cele două intervenții te-ai gândit, chiar admitând că toate vor fi cum plănuiești? Să-l folosești adică pe tânărul acesta ca o momeală să prinzi lupul?

Ionașcu mă privi superior:

— În primul rând toate vor decurge după un plan bine stabilit. Una. Iar a doua, nu fi prea sentimental. Uneori scopul, notează, zic uneori, așa că nu mă confunda cu „Il Principe!” - scopul scuză mijloacele!

Adesea, când îmi place un om, mă străduiesc să nu-l pătrund în chiar tot ce spune. Probabil, din cauza că îmi plac prea puțini, iar în cazul acesta mai era și altceva la mijloc.

— Între noi fie vorba, șeful e un pitecantrop și ar fi în stare să mă asculte, chiar dacă i-aș propune să publice un articol în apărarea dragostei libere!

— Și totuși te-aș sfătui să te mai gândești. Băiatul acesta îmi place. Nu s-a temut să iscălească. Nu se teme de nimic. Dar. Dar de ce să-l izbești încă o dată de toată mizeria asta? E tânăr și ar fi păcat să. Să nu-l menajăm.

La ce dracu' mă bag eu în chestia asta! Mai ales când mă aflu cu un picior aici și cu altul în viitorul luminos al unei activități noi pe alt tărâm? Și după doi ani de independență relativă și neutralitate. Cum să-i zic? Defensivă! Poate-o fi devenit într-adevăr sentimental? Ba nu, dar flăcăul ăsta, Armașu. Oamenii nu trebuiesc mințiți. Dar și adevărul trebuie spus la vremea lui! Și un adevăr poate avea efectul unei minciuni, când pică în mâini nedibace. Cum aș fi vrut să fie arsă canalia aceasta, Spânu, cum aș fi dansat pe cenușa lui, deși prostia și meschinăria pot imita întru totul nobila pasăre

Phoenix. Poate ar fi trebuit să mă gândesc mai demult la lucrul acesta și să mă gândesc activ?

— Bătrâne, mă tipări pe umăr Ionașcu, bătrâne Radu, sus nasul și las' pe neică! Nu-s un boboc. Facem totul cum scrie Ecleziasul: iar celor buni și drepți. Ha!

Ne îndreptam spre școală. Ploaia revenise, dar prea puțin insistent, mai mult un fel de pulbere umedă și rece.

— Bună vânătoare, ai? Dar în general plicticoasă-i viața la țară, bătrâne. Să te împuști de splin, nu? O lună-două de exotica mai merge, dar o viață! Cum mă învărt de locuință ți-o suflu pe Viorica. Tăcu o clipă ca să mă cerceteze. Ce zici, fată bună, ai? Voiau s-o ia ăia de la „Inturist”, n-a vrut ea. Caraghioasă foc, idealistă. Habar n-ai ce inimă are. S-a născut în Siberia, dar arde. S-a întors numai cu mă-sa. Taică-său a lăsat pielea acolo. I-au deportat în patru's'unu, să mori de răs: era grefier și l-a pictat un vecin de procuror! Îi plăcea casa.

În fond ce știam eu de Viorica?

Că predă franceza. Una. Că e o fată destul și neașteptat de inteligentă. Două. Că știe ce vrea și se ia de piept și cu dracu dacă simte că are dreptate. Trei.

Că picase în mijlocul nostru ca o firimitură de drojdie într-un aluat ce-a prins imediat să dospească. Da, anume asta o știam mai bine și mă interesa. Curios cum poate un mic impuls rostogoli o stâncă mare!

Arăta ca un fluturaș ce se bucură de soare și flori, deși vedea prea bine cu ce ochi o privesc alde Spânu și Tamara. Cu ce drept, adică, vine mielul ăsta să ne tulbure izvorașul? Ori mai precis - băltoaca?

Ascultă, Ionașcule, o să-ți fie greu cu fetișcana asta, dar, între noi fie vorba, te invidiez. Auzi, te invidiez!

— O chestie delicată, bătrâne. Ionașcu mă opri și mă prinse de-un nasture. Zice că-i place aici și nu-mi spune nimic hotărât când își ia patul ei și vine. Poate-mi dai o mână, adică o vorbă de ajutor?

Era, totuși, un copil mare băiatul.

— Și eu sunt pe punctul de plecare.

— A-a! Felicitările mele. La noi? Mi se păru că se înseninează. N-aveai motive de bănuieli, tinere!

Nu mai schimbaram nici o vorbă până la școală. Contrar așteptărilor îmi urmă sfatul, nu divulgă nimic. Cu Spânu avu o discuție îndelungată, dar, probabil, diplomatică, pentru că directorul arăta foarte satisfăcut. În aceeași zi plecă. Asistase la câteva lecții și înainte de a se urca în autobuz (Viorica insistase să merg și eu să-l conducem), ne făcu din ochi șmecher:

— E simplu ca bună ziua! Nu e nevoie de nici o filosofie, e nevoie de un ciomag! Urmăriți presa republicană a tineretului!

— Vesel băiat, zisei eu după ce autobuzul dispăru.

— Da, vesel, zise Viorica.

— Când jucăm nunta? Ea nu-mi răspunse.

Ploaia conteni brusc, se arată soarele, deși destul de rece și palid.

— Hai înspre pădure, propuse ea.

Toamna și frigul potolesc spiritele exaltate, le așază, dacă aparțin unor poeți, la mesele de scris. Mie însă toamna nu-mi place decât la vânătoare. Nu-mi prea surâdea o asemenea plimbare. Pornii alături de ea în tăcere. Pădurea înconjoară satul pe jumătate și vara e un loc de refugiu excelent. Acum stătea arămie-brună, destul de mohorâtă. O luarăm peste-un câmp de lucerna, pe la marginea pădurii. Rouă nu se ridicase și curând îmi simții ghetetele ude.

Viorica părea să nu se sinchisească de asemenea fleacuri.

— E un băiat bun, zise. E foarte superficial, prea se joacă de-a viața. N-a avut ocazia să dea cu nasul în ea. Te miri, probabil, Radule, vorbesc așa mai mult să mă controlez, decât să afirm. Când e un sentiment la mijloc, adăugăm mult din noi celui pe care îl iubim, și într-un fel ne iubim pe noi înșine. Vreau să știu dacă-l iubesc sau e pur și simplu sentimentul acela care te încearcă față de mulți oameni când ești departe de ei.

Nu sunt prea sigur că e într-adevăr așa procesul pe care îl numim convențional dragoste, altfel ar trebui să iubim toată lumea. Poți atribui oricui calitățile ce-ți plac, poți închide ochii la una, la alta, și, poftim, pe pământ pace și între oameni bună învoire!

Tăceam. La ce-aș fi contrazis-o? În chestiuni de astea e periculos să fii consilier chiar ție însuși. Eu personal m-am ciocnit de dragoste altfel, fără prea multă filosofie, și acum când încerc s-o recapitulez și s-o desfac bucățică cu bucățică, abia îmi dau seama că n-am ce înțelege din tot ce-a fost. E un proces mult prea simplu, probabil, ca să-l putem pătrunde atât de ușor și de cele mai multe ori luăm drept dragoste cu totul altceva. Bineînțeles dacă există dragoste în general! Miorlăiturile siropoase ale unui Tristan sau jalnicele lamentații ale unui Orfeu, ce ni s-au servit și ni se servesc toată viața de etalon, sunt niște basme de adormit copiii. Dacă există dragoste cu adevărat, nu în rațiuni trebuie căutată. Dar o căutăm anume aici cu încăpățânarea unui miop ce nu-și vede ochelarii pe nas, și ne trezim în preajma bătrâneții cu surpriza că n-am înțeles lucrurile cum ar fi trebuit să le înțelegem. Că am respectat formule care nu trebuiau respectate, că am adus jertfe unor idoli ce trebuiau doborâți și că urmăm să propovăduim ce ni s-a propovăduit și nouă.

Și dacă e căutarea motorul întregii vieți, de ce singurul domeniu în care căutarea e interzisă și înfierată e dragostea?

Dragostea.

— Simt, intuiția îmi spune, că nu e omul pe care-l caut, dar judec în fel și chip și ajung la concluzia că e totuși el. Vorbesc aiurea, da?

N-aveam de ce-o cruța.

— Da, vorbești aiurea. Nu de tine și el e vorba, de el și ea. Veșnicii. Deși, în fond, după părerea mea, e de o sută de ori mai bine să faci o prostie decât să nu faci nimic. Dar s-o faci din inimă și nu din calcul.

— Ți se pare că sunt prea calculată?

— Da.

Mergeam încet, la distanță, ea normal, eu legănându-mă pe fiecare picior.

Viorica mă întrebă:

Singur în fața dragostei_255

— Ai iubit vreodată, Radule?

— Dac-am iubit? Da. Adică nu. Adică nu știu. Și dac-aș fi iubit?

— Voiam să știu ce om ești.

— Aș putea să inventez povestea unei dragoste uriașe!

— Perfect. N-ai putea inventa altceva decât ce-ai fi trăit ori ai fi dorit să trăiești!

— Acum aș putea născoci contrariul!

— Aș inversa lucrurile și aș ajunge la același rezultat!

— Nu știu, Viorico. Nu știunimic. Probabil că. Vrei să-ți spun o chestie, nu prea delicată! În sfârșit, în sat aici e un moșneag, o rudă de-a gazdei mele, unul moș Mocanu. Stăteam într-o zi, îl ascultam filosofând și-mi zice el deodată: „Știi matale de ce mă minunez eu mai mult? Că a venit tehnica asta, apoi tot trebuia să vie, că nu cred oamenii în Dumnezeu, apoi tot trebuia să se schimbe lumea, da iaca flăcăii apucă fetele de țâțe, tot așa cum făceam și eu când eram flăcău.” Simplu, nu-i așa?

— Vrei să spui.

— Nu vreau să spun nimic. Hai să vorbim despre altceva. Uite, despre stejarul ăsta, de exemplu, vrei?

Ea acceptă jocul, zâmbi:

— Are o sută de ani.

— Puțin. Are două sute.

— Are două sute de ani.

— E stufos. La umbra lui nu crește nimic.

— E un clasic. Membru al academiei stejarilor.

— Strâmb, noduros, dar voinic și sănătos.

— Măreț.

— Trufaș.

— Vanitos.

— Și tiran.

Viorica mă opri să adaug ceva. Zise:

— Radule, ia te uită la pădure! Era o pădure ca toate pădurile.

— Dar uită-te mai bine. Copacii!

Erau drepti ca niște lumânări, înalți și egali. Ca ghimpii unui arici. N-aș fi putut alege de reper niciunul, toți erau la fel.

— E un colectiv, Radule. Drepti și semeți, pentru că trăiesc împreună, se ajută unul pe altul.

— Aș spune mai degrabă că se întrec unul pe altul și vai de capul celui ce rămâne în urmă! Concurența!

— Și din cauza aceasta sunt prea puțini cei ce rămân în urmă. În marea lor majoritate sunt sănătoși și puternici!

— Și uniformi.

— Dar frumoși! Nu-ți spune nimic lucrul acesta? Nu-mi spunea nimic.

— Nu te găsești în stejarul acesta, strâmb și cioturos, în afară de pădure, singuratic ca un ostracizat?

— Poate. Dar o să mă doboare furtuna în cel mai rău caz și nu toporul tăietorului de lemne. Ori poate n-o să mă doboare furtuna.

— Original! Dar ia seama: nici propria ghindă nu răsare la rădăcina ta. E umbră. Și trist. Atât de trist!

O prinsei de umere și o întorsei cu fața la mine. Mă privi mirată, nedumerită. Îi luai capul în palme și o sărutai lung. Nu se împotrivi. Se făcuse mică și așa de slabă în brațele mele. Îmi desfăcu mâinile încet și zise cu glas tremurat:

— De ce, Radule?

Era singura întrebare la care nu puteam răspunde. Stăteam în fața ei fără să pot scoate o vorbă.

Își lăsă mâinile. Avea ochii umezi și obrații roșii.

Nu știam de ce. Îmi plăcea? Da, îmi plăcea. Era, probabil, femeia aceea pe care ar fi trebuit cândva s-o întâlnesc. Dar nu mă pregătisem s-o întâlnesc. Și nici nu mă străduiam s-o întâlnesc. Și în care nici nu credeam. Ori mă străduiam să nu cred. Ori poate nici nu era femeia aceea. Nu știam de ce. Nu înțelegeam nici eu.

Ea se întoarse și porni cu pas încet, apoi mai repede, tot mai repede spre drum, peste lanul de lucerna ud de rouă.

Voiam s-o strig, să alerg din urma ei și s-o ajung. Mă reze-mai cu spatele de stejar și aprinsei o țigară.

Flacăra chibritului îmi arse degetul.

Ce-aveam să-i spun dac-aș fi strigat-o sau aș fi ajuns-o din urmă?

Că mi-i dor de-un om? Nu-mi era dor de nici un om. Nu-mi era dor nici măcar de mine.

Pentru prima dată mă trezisem singur în mijlocul pustiului din mine și pentru întâia oară vedeam cât de întins e.

Oazele cu șipote de apă și palmieri lunecaseră undeva, dincolo de orizont, și numai nisipuri toride, fără început și sfârșit, se întindeau monotone și sterpe.

Undeva, ca o fata morgana răsăreau din când în când ochii aceia verzi sau albaștri, umezi, și întrebarea aceea șoptită „de ce?”

Nu știam de ce.

Nu știam nimic, nimic.

15 noiembrie.

Odată, acolo, aveam vreo cinci ani, m-am dus cu alți copii să adunăm poame - „kliukva” îi spunea, nu știu cum îi zice în limba noastră. Ne-am adâncit în pădure, iar eu m-am rătăcit. Ce spaimă am mai tras! Am fost găsită pe la miezul nopții, adormisem sub un pin, pe niște mușchi. Ieșise tot satul să mă caute. Oameni adunați din toate colțurile lumii, întâmplător adunați la un loc, dar legați de-aceeași durere. Au sărit toți ca unul: se pierduse un copil!

Cine să mă caute acum și să mă găsească! Nu mai sunt copil. Și m-am rătăcit. În propriile simțăminte m-am rătăcit. Pablo s-a dus. Definitiv. Nu e al meu! Nici eu a lui! Strig, ca să mă conving, dar nu știu! Vreau să mă înșel

poate. Radu, Radu e omul ce l-am căutat! Știu prea bine și nu cred. Nu vreau să cred! Mă iubește

17 Aureliu Busuioc Unchiul dm Paris Singur în fața dragostei sau nu? Mă iubește. Nu poate să nu mă iubească! Oamenii care nu iubesc nu sunt ca el!

La ce bun m-aș ascunde? Îl iubesc. El se teme. Pentru mine se teme! Se controlează, se analizează ca să nu facă, pentru mine! Să nu facă un pas greșit! În trei zile am trăit o viață și am nevoie de-o altă viață ca să înțeleg ce-am trăit! Sunt ca amețită, biată! În aceeași zi când l-am sărutat pe Pablo la plecare am înțeles tot. Tot! A fost o izbucnire, ca o revelație. Știam, simțeam, bănuiam undeva în adânc totul, totul, dar m-a găsit descoperirea nepregătită și slabă, înspăimântată! Și nu mi-i rușine că nu mi-a fost rușine de mine, de propria conștiință!

Mă iubește?

Dar ce însemnătate are: eu îl iubesc! Îl iubesc!

Nici în noaptea aceasta n-o să dorm. Azi l-am văzut în treacăt. Doamne, dac-ar fi făcut un pas spre mine, aș fi căzut! Nu înțeleg nimic, trebuie să mă gândesc, să mă gândesc!

XII.

Când stau câteodată să mă gândesc serios la mine și cei ce mă înconjoară, nu-mi pot găsi nicidecum atâtea păcate, câte aș fi înclinat să-mi atribui singur.

Ca pedagog n-aș putea spune că sunt rău: elevii țin la mine, le place tonul ușor ironic pe care-l păstrez în discuțiile cu ei, știu materia bine și o studiază cu plăcere. Ca om mă știu normal, și în relațiile cu oamenii corect. Nu pot suferi prostia și-mi bat joc de ea, dar nici atât de caraghios nu-s ca să pornesc o cruciadă împotriva ei: la ce bun să-ți consumi nervii pe chestiuni deznădăjduite! Ca membru al unui colectiv e altă gâscă: când ideile și tendințele lui corespund cu ale mele, sunt cu el; când avem păreri felurite, sunt eu. Un colectiv nu trebuie să presupună lichidarea personalității, aducerea la același numitor. Iar când întâmplarea încheagă un colectiv de talia celui în care mă învârt de doi ani, cu atât mai puțin aș avea motive să mă încadrez într-însul.

Viața e prea scurtă ca s-o trăiești în amănunte, în mărunțișuri, viața, ca s-o trăiești toată, trebuie s-o cuprinzi în linii mari și detaliile să le concentrezi doar în direcția loviturii principale: a scopului ce ți l-ai pus.

Iar dacă e vorba să-mi aflu numaidecât un păcat, eu îl văd anume pe acesta: abia la douăzeci și șase de ani am ajuns să-mi formulez precis un principiu de viață, cu intenția ca mai departe să mă călăuzesc numai de dânsul.

Dar cine îmi impută acest păcat?

Mi se spune că sunt un individualist.

Sunt un individualist.

Dar oare aș fi un neindividualist dacă m-aș vărsa cu ochii închiși în brațele unui Spânu, sau ale unui Pinte, sau ale unei Tamara, să accept interesele lor și principiile lor, ori, mai bine, lipsa lor de principii? Sunt individualist în măsura în care i-am lăsat și-i las să-și facă mendrele cum le

place, doar ca să-mi pot vedea de treabă în pace și liniște. Aici am păcătuit, e drept, și are dreptate brigadierul, e singurul care mi-a spus un adevăr ce-l bănuiam doar, nu-l știam.

Și totuși, admitând că nu m-aș fi limitat la mici înțepături, ci m-aș fi apucat, în mare, să-i pun la punct, să lupt cu ei, să-i birui până la urmă, ce mare brânză aș fi făcut? Interesele meschine merg mână în mână cu prostia, iar din societate oricum nu i-aș fi eliminat: i-aș fi obligat doar să-și schimbe părul, nu și năravul. Adică am dat înapoi în fața greutăților, cum se spune, m-am declarat învins, am renunțat la luptă. Ba nu! În matematicile mele am ce spune, și voi spune! Am renunțat la o luptă inutilă, e drept, dar m-am angajat în alta, unde victoria mea e mai necesară! Suum cuique! Nu mă consider un fatalist, am pur și simplu dreptul să privesc lucrurile în față și să-mi aleg singur drumul.

Știu, nu poți trăi în afară de societate, respectiv trebuie să accepți legile ei. Da, dar când legea intră în contradicție măcar cu un singur fapt, e oare dreaptă legea? Și e foarte problematic de altfel că lupta, pe care aș fi declarat-o aici, ar fi fost înțeleasă așa cum trebuie înțeleasă și că rezultatele ei ar fi fost scontate. E o formulă atât de comodă, când vrei să-l pui pe cineva la punct: adică tot corul cântă fals, el unul cântă corect!

Cam așa mi s-a spus la secția raională de învățământ la vreo trei luni după ce-mi luasem în primire postul din Recea-Veche.

La urma urmei, luptând pentru ceva, trebuie să te impui ca să ai dreptate.

Explicația matematică a provenienței și dezvoltării protuberanțelor din nebuloasele difuze se programează acum pentru calcul. O, încă o lună, încă două și una dintre cele mai încăpățânate pete albe, care nu vor să se supună nici lui Newton și nici lui Einstein, va trece din sfera discuțiilor speculative în cea a teoremelor demonstrate, ca să întregească până la armonie cea mai măreață construcție a secolului nostru – teoria generală a câmpului! O cărămidă la temelia acestui edificiu, o cărămidă pe care va fi săpat numele meu!

Vanitate?

Numiți-o cum vreți.

Noroc?

Nu! Eu, omul care m-am mărunțit aparent în tot felul de fleacuri, care am făcut tot ce fac oamenii normali, ba mai mult: ca să mi se poată spune că nu m-am uitat decât în treacăt și la pământ și la cer, am reușit ceea ce n-au putut reuși sute alții! Noroc? Nu. Am știut să mă uit în mine, da, am știut să mă văd până în cele mai tănuite adâncuri, să trec peste tot ce se numește amănunt, fie chiar neetic amănuntul, din punct de vedere al convenționalismelor stupide de care ne mai ținem. Am știut să mă dezgolesc, să las miezul gol și să-l văd. A fost, recunosc, un proces inconștient, dar nu ne petrecem oare trei sferturi de viață în subconștient? Gândurile se nasc în gură, când e vorba de cea mai mare parte a omenirii, în rațiune, când e vorba de o parte mai mică a ei, și în subconștient, când e vorba de omenirea în întregime!

Dar câți își pot arunca în așa fel coaja, ca să rămână numai sâmburele a tot ce e numit gând, deci adevăr?

Mi-a fost greu să ajung la această concluzie, n-am avut dovada concretă, palpabilă a ei. Acum o am. Acum îmi pot permite luxul să comit conștient totul, pentru că știu: tot ce poartă amprenta conștientului, a rațiunii, a gândirii logice nu e altceva decât descoperirea proceselor acelora haotice și alogice, ce se petrec în subconștient, și care nu pot să nu coaguleze dacă sunt bine alimentate. Rațiunea nu poate dirija aceste procese, ea trebuie doar să le furnizeze materia primă și să pândească momentul când încep cristalizările. Și să întindă apoi pe palmă cristalul acesta, să-l arate tuturor și să strige cu falsă uimire și modestie: evrica! Eu am descoperit! Încă o lună-două și voi striga la fel:

— Eu am descoperit!

N-am descoperit nimic. Am știut doar să mă uit în mine.

Înțeleg: toate sunt mult mai simple decât încercăm uneori să ni le complicăm, cu sau fără voință. Păcatul cel mare e însă că trăim singuri și că nu preluăm niciodată experiența trecută decât în lucruri mici, în cele mari facem mereu o confruntare de experiențe. Dacă ne-ar fi viața doar un lanț de reflexe condiționate: asta frige, asta înțeapă, asta încălzește sau mângâie, ne-ar fi mult mai ușor. Dar pentru că suntem egoiști, nu putem accepta asemenea lucruri. Curiozitate, sete de cunoaștere – puneți-le toate pe seama egoismului: vreau să văd – pentru mine! Vreau să știu și să cunosc – pentru mine! Totul e pentru mine, totul e al meu și numai al meu!

Vreau să cunosc acest om? Da, vreau să-l cunosc. Pentru mine. L-am îndrăgit? Da. Dar pentru mine. Și nu pe el l-am îndrăgit, ci pe mine însumi în el, simțământul pe care l-am pus într-însul și care îmi aparține e al meu, și pe care vreau să-l am mereu alături!

Ce m-a legat de Lida și mă mai leagă! Dragostea? Fleacuri. Mofturi, așa cum e dragostea înțeleasă și explicată în manuale și discuții. Am spus de Lida: e o lume în care m-am descoperit și care îmi aparține. A fost un pământ necunoscut pe care am debarcat și l-am colonizat cu tot ce e al meu. Apoi a urmat deziluzia: lumea nu era descoperirea mea. Egoismul meu s-a răzvrătit. El nu putea recunoaște înfrângeri și era înfrânt. Și dacă am plecat, n-am plecat în întregime. Biruințele se uită, înfrângerile nu. Rămâne setea de revanșă, ca să poți spune cândva cu falsă uimire și modestie: am biruit!

Cei doi ani, cât a încercat o împăcare, au fost de fapt o lungă revanșă, crudă, stupidă, dar o revanșă, nu o biruință. Orice victorie care nu e imediată e o înfrângere, și asta mă mai leagă de Lida.

Ea e mai sus ca mine, ea m-a biruit și conștiința acestui fapt va fi puntea veșnică între mine și dânsa, puntea pe care am ars-o, dar care nu s-a prăbușit și ne va uni mereu.

Lida era în mine, dar a trebuit să apară acest tânăr ziarist, ca să-mi dau seama că există și Viorica.

O interdependență dialectică!

O iubesc.

Acum înțeleg precis că o iubesc. Au cristalizat procesele ce se petreceau acolo, undeva. Era nevoie doar de un catalizator, și iată cristalul în palmă.

Dar nu pot, nu vreau să strig: evrica!

O iubesc, pentru că e mult mai simplă decât mine, deci mai adâncă, și nu voi putea recunoaște niciodată acest lucru.

O iubesc, pentru că mă iubesc într-însa, și aș vrea s-o am alături, cum ai mereu la îndemână un stilou sau o idee, și n-am să mă pot debarasa niciodată de gândul acesta îngrozitor.

Ce știi eu, la urma urmei, de mine? Mă știu chiar așa cum mi se pare că mă știu?

Și dacă mă iubesc în ea așa cum mă iubesc acum, am să mă mai pot iubi cu aceeași patimă, când am să mă știu sau am să mă descopăr altul?

Nu înțeleg nimic.

O iubesc, pentru că o iubesc!

19 noiembrie.

Mă simt undeva între vis și viață. Mai zilele trecute mi-a expus felul cum tratează el „nuvela” aceea din Biblie cu soția lui Lot și gestul ei fatal, în timp ce fugea cu bărbatu-său din Sodoma: nu în stâlp de sare s-a prefăcut femeia, ci în monument! Un monument etern și măreț durat celei mai nobile porniri omenești: setea de cunoaștere! De ce adică ar fi luat drept literă de evanghelie cuvântul Domnului, fără nici o îndoială, fără să cunoască adevărul prin proprie experiență?

Mă găsește una dintre puținele ei urmașe, care nu i-au redus gestul la o simplă și vulgară curiozitate feminină. Măgulitor!

Și totuși, cât aș vrea, cât de tentată mă simt să închid ochii și să pășesc în urma lui orbește, fără să-mi întorc privirile îndărăt!

Chiar de-ar fi să-i contrazic teoria! Ah, veșnicele lui teorii! Și aceea cu specia umană ce degenerază, și toate celelalte! Le plămădește în serie, în joacă, și se leapădă de fiecare dintre ele de îndată ce născocoște o alta nouă! O joacă, un „exercițiu pentru mâna stângă”, cum le zice el.

Îl înțeleg. E un protest, da, protestul unei minți prea vii și unei fantezii prea bogate, condamnate la o lipsă de activitate ce nu le este proprie. Și teama în același timp, teama inconștientă de a cădea în comun, teama de a-și revedea pozițiile și principiile de viață.

„Sunt o mașină excepțională, căreia îi lipsește un operator cât de cât ca lumea”, glumește el.

Mă tem să nu fi pus prea mult adevăr în această glumă.

Și totuși.

Nu ne întâlnim, ca după o înțelegere tacită. Dar ne vedem zilnic la școală. L-am ascultat azi, îi explica lui Pinte deosebirea dintre semidocti și autodidacți. Pinte i-a strâns mâna și s-a declarat un semidoct cu diplomă. Până și Maier a râs!

Nu pot să mă gândesc la nimic și la nimeni. Și nici nu vreau să mă gândesc.

21 noiembrie.

Iartă-mă, Pablo. Nu sunt a ta și n-am fost niciodată. Te-am mințit, cum m-am mințit și pe mine. Știu că o să te doară, dar știu la fel de bine că o să-ți revii ușor și repede. Poate asta e și cauza principală că n-aș fi putut fi a ta.

De-aș avea puteri să-ți scriu! Dar trebuie să le am.

XIII.

Bătui la geamul ei încet, de parcă m-aș fi temut să mă aud și eu.

Nu știam cum ajunsese acolo.

Îl rugasem pe Maier să mă aștepte câteva minute și ieșisem aproape dezbrăcat.

Era o noapte rece, cu stele rare și mici.

Ușa se deschise fără zgomot și la lumina puțină a cerului în prag răsări silueta ei albă și estompată.

Rămase tremurând, caldă, la pieptul meu și mă duse așa în odăița cu fotografiile îngălbenite și cu icoane.

Nu puteam vorbi nimic.

Nu mă întrebă nimic.

Stătea așa lipită de mine, strâns, de parcă s-ar fi temut că pot pleca.

Îi sărutam ochii, părul, gâtul ca într-o uitare și-i șopteam numele.

Stătea culcată pe brațul meu. Știam că nu doarme. Simțeam, în geam bătea o umbră albă, probabil răsărise, târzie, luna.

— Viorica, o strigai. Hai să plecăm de-aici. Sau să rămânem aici.

Amândoi. Să ne ridicăm și noi o căsuță cu pomi și grădină și să nu ne saturăm niciodată unul de celălalt.

Nu răspunse.

— Zilele acestea iau divorțul. Și Academia mă poate aștepta. Ori să plecăm. Dacă n-ai să te poți aranja nicăieri, ai să mă aștepți în fiecare zi acasă, iar eu am să întârzii totdeauna, special, ca să te superi și să ne putem împăca.

Ea îmi acoperea gura cu palma.

Avea palma mică și umedă.

Vorbeam pentru mine. Nu c-aș fi voit să mă conving pe mine însumi, nu mă pot convinge niciodată de nimic până la capăt, ci vorbeam pentru că voiam să mă aud și să mă știu acolo.

Da, eram acolo. Lângă ea, cu ea.

— N-aș fi bănuț niciodată că am să mă îndrăgostesc de tine. Ții minte, când ai venit, cum te-am adus înapoi cu geamantanul acela uriaș! Nu știam unde stă lelea Safta, bănuțam, dar te-am adus fără greș. Așa m-am adus și pe mine aici. La tine. Azi.

— Fără greș, Viorico.

— Tata îmi zicea Rica.

— Ai ținut mult la el, Rico? Întoarse capul și-mi sărută umărul.

— Nu vorbi nimic, Radule. Nimic, nimic, bine?

Dacă n-ar fi fost ea, ar fi fost oare în locul ei oricare alta? Nu. Nu cred. Nu! Nu! Adică da. Sigur că da, pentru că aș fi fost eu. Adică principalul. Eu! Sunt atât de simple toate. Iar când descoperim lucrul acesta zi la zi, ni se pare că pătrundem un adevăr etern de fiecare dată! Totuși viața înseamnă

puterea de a ne uimi și a ne încânta de noi înșine. Viață! Ce știi eu din viața asta, când am apucat din ea tot ce-am putut, pe apucate, fără un rost pe care să-l fi știut de la început. Adică nu, la școală încă ni s-a dat o lucrare pentru acasă: să fiți cinstiți, să lucrați, să nu faceți păcate, să vă iubiți țara și aproapele. Să creați!

Ce bine e când gândesc alții pentru tine și nu te învață să faci la fel!

Dar dacă nu-i ascuți?

Stă alături, aproape, fetița aceasta.

Ce ne leagă? Câteva sute de cuvinte ce le-am schimbat? Și taina niciodată știută a gândurilor din spatele lor? O afinitate sufletească, ca un șuvoi de biocurenți ce s-au înțeles între ei? Iar acum și păcatul? Ignoramus et ignorabimus! 1

Ne leagă dragostea.

Dacă există.

Și dacă nu?

Ceea ce există și n-are nume.

O iubesc și știi că mă iubește.

Uneori mi-i scârbă de mine însumi pentru lucrul acesta: de ce, adică, tot ce fac, ce trăiesc, ce simt trebuie să trec prin unghiul de vedere al ochiului meu analitic, batjocoritor în fond. Mai poate oare exista după asta un sentiment, ceva? Mai poate rămâne la fel de curat și drept cum era în intenție? E ca o sală a unui cerc de recrutare: toți goi în fața ochiului indiferent la normal al medicilor. Și e nevoie de un mic, un foarte neînsemnat caz patologic, ori puțin patologic, ca să se pună în mișcare mașina înjosirii, pentru că orice comparație cu ceva, dinainte considerat perfect, e o înjosire.

Mai zilele trecute Viorica m-a întrebat: „De ce exagerezi întotdeauna când e vorba de ceva ce ți se pare rău?”

Am scăpat de un răspuns, pe care nu-l știam, speculând. I-am vorbit de oglinda convexă a otolaringologului: ceea ce te intere-

1 Nu știm și nu vom ști (lat.).

Sează vezi perfect, restul, dintr-o parte, apare distorsionat, exagerat, grotesc. Pentru comparație. Pentru a sublinia anume principalul, esențialul. Pentru a urî sau a iubi până la limită ceea ce trebuie iubit sau ceea ce trebuie urât.

Da, dar când îndrepti oglinda aceasta în tine?

La asta nu m-am gândit atunci. Acuma știi. Cu cât suntem mai cruzi cu noi înșine, cu atât mai îngăduitori cu noi înșine suntem. Cinismul nu îndreaptă, ci înrăiește.

Sunt lucruri care n-au nevoie de analiză. Sunt sentimentele. Și o analiză a lor e o vivisecție, care trece în autopsie.

O iubesc pentru că o iubesc!

Atât!

O patimă poate ucide sau poate înălța. Am iubit-o pe Lida cu patimă, fără să știu nimic altceva. Și dacă a fost prea scurtă, neașteptat de scurtă vremea până la deznodământ, a fost, de fapt, o salvare. Toți anii, de-atunci încolo, am căutat, fără să știu, dar înfrigurat, plin de nădejde. Acum am

găsit, știu că am găsit, însă reflexul a rămas. Aceasta e cauza și nimic altceva! Ceva ce poate trece!

— Nu mi-ai spus nici un cuvânt, Rico! Nu mi-ai spus nimic.

Ea îmi trecu mâna peste față, de parcă ar fi vrut să-mi ghicească toate trăsăturile. Își împrăștie degetele prin părul meu scurt și aspru, apoi își retrase mâna brusc, de parcă s-ar fi înțepat.

— Radule, strigă ea. Nu mă întreba nimic, nu vorbi nimic, Radule!

Luna bătea în geam pieziș și o pată palidă de lumină încremenise pe icoana scorojită de ani a sfântului Gheorghe, omo-râtorul balaurului.

Era o tăcere de altă lume.

27 noiembrie.

Tamara mi-a întins catalogul cu două degete, demonstrativ. M-a pufnit râsul. Bietele cumătrițe! Mă prinde mila de ele când le văd cum suferă. Pionierița, am auzit-o șoptind Otiliei „mironosița” – destul de tare, ca s-o aud și eu.

Ah, vai! În sfârșit, dacă pot eu trăi, cred c-au s-o scoată și ele la capăt cumva.

Dar e un serviciu de informații aici, grozav! Ar putea crăpa de invidie orice agenție străină!

Nu suferi, Radule. Nu mă poate atinge nimic. Te am pe tine și e toată lumea a mea! Nu mă tem de nimic, nici de Spânu chiar. Ce mizerie a încercat să-mi facă azi: nu poate preda în clasa mea. Eu instig, chipurile, copiii! N-a putut să nu-mi facă anumite aluzii.

Le-am lăsat să treacă pe lângă. Mă țin bine, dar de n-ai fi tu, Radule! Nu ți-am spus „da” când mi-ai propus să fim soț și soție. Da, Radule, da, da! Lasă-mă să mă mai gândesc puțin, să mă prefac măcar că mă gândesc! Da, da, da!

XIV.

Spânu intră în cancelarie, cum se repede în arenă un taur ținut multă vreme la întuneric.

Rămase în mijlocul camerei câteva secunde, clipind din ochii mici, incolori, apoi scoase din buzunarul paltonului un ziar împăturit și îl lăsă cu grijă pe masă.

— Ați citit?

Era „Tineretea”. Maier o despături și peste umărul lui citii, subliniat cu roșu: „Marea misiune a învățătorului”. Titlul intriga. Articolul, pe două coloane, era iscălit de E Ionașcu. Mă așezai alături de Maier și curând aflai că Recea-Veche e un sat ca absoluta majoritate a satelor de azi: case noi, mașini, televizoare, cultură, dar principala bogăție a lui sunt oamenii. Și dintre toți, se-nțelege, învățătorii sunt în frunte, iar dintre învățători, se-nțelege, directorul I. I. Spânu, educator nu numai al tinerei generații, viitorul adică, ci și al tinerilor colegi, cum ar fi R. N. Negrescu și V M. Vrabie.

Cu același ziar în mână și cu aceeași întrebare năvăli Tamara.

leșii afară să fumez. În cancelarie fumatul era interzis.

Nu-mi părea rău de Ionașcu. Mă durea numai că părerea mea despre el, părere pe care nu voiam cu încăpățănare să mi-o formulez cel puțin, se

dovedise a fi prea aproape de ceea ce exista în inimă. În adâncul meu doream să se adeverească, nădăjduiam să se adeverească, și totuși, odată împlinită dorința, mă cuprinsese un simțământ cum îl ai când un prieten se dovedește a fi ticălos. Înțelegeam că e Viorica, și numai ea cauza, dar.

Stăteam rezemat de perete, în spatele uneia din coloanele ce înfrumusețau intrarea și Viorica mă observă abia când ajunsese în dreptul meu. Și eu o observai la fel, așa că nu-mi putui stăpâni o tresărire.

Mă gândii că lucrul cel mai bun e s-o previn.

— O surpriză destul de neplăcută, Rico.

Ea scoase din geantă o scrisoare și mi-o întinse.

— Am primit-o ieri. N-am vrut să ți-o arăt. Credeam. A apărut?

Era de la Ionașcu: „. Redactorul. Un mare conformist. A încercat fără știrea mea. Când n-am mai avut încotro, am scris această mică notiță în bătaie de joc. A luat-o în serios și. Dar voi aveți simțul umorului și tot sunteți pe punctul de a părăsi fundătura ceea. Și apoi nici nu știu dacă ar fi fost comod să scriu anume eu un foileton, oricum, se știu legăturile noastre. În fond e mai bine așa, acum o să-și dea frâu liber. Își rupe gâtul. Iar ție nu-ți strică un pic de publicitate (glumesc după câte vezi). În sfârșit, o chestie neplăcută, ca să nu-i zic murdară, dar cred că iese la spălat!”.

I-am întors-o fără s-o pot citi toată. „Principala bogăție sunt oamenii!”.

Îmi amintii fără să vreau: „Probabil, omul s-a născut cu aripi.”.

Înțelegeam că nu trebuie să-i spun Vioricăi nici o vorbă. În fața unei dezamăgiri e bine să fii singur.

Tamara se repezi la ea prima:

— Nu te susține prea tare prietenul! Crezi că nu știm cu ce-a venit? E un băiat de treabă! Numai că eu lucrez aici de-atâția ani și nu mi-am văzut niciodată numele în gazetă! Te invidiez!

Șarpele care nu poate mușca sărută! Viorica luă gazeta ce i-o întinse Maier.

— Chiar nu știi ce scrie? Zise Spânu. Viorica nici nu-l învrednici cu privirea.

— La început, continuă Spânu cu multă volubilitate, mi se părea că l-ai chemat aici să-ți dea ajutor. Adică tot i-ai spus matale câte ceva, numai că el s-a dovedit mai presus. Ori poate că nu matale i-ai spus, făcu el cu înțeles, era o aluzie directă la mine, dar tot știa unele lucruri din neînțelegerile noastre.

— Știi precis din informații sigure că au scris la redacție golani dintr-a noua „a”, zise Pinte. Din scrisoarea lor aflase gazetarul despre unele neînțelegeri.

Spânu se prefăcu mirat:

— Au scris singuri?

Pinte desfăcu mâinile: „Cine știe?!”.

Viorica citea fără să audă nimic, probabil. Și, probabil, fără să înțeleagă ceva din cele citite.

Spânu însă nu se simțea jenat. Mai erau vreo cinci minute până la semnalul de intrare și rămâneau aproape toți în cancelarie.

— Nu, presa noastră e bună! Frate, frate, cum se zice, dar slujba – slujbă! Bun băiat, tânăr, dar deștept. Nu zic așa, că mă laudă! Slavă Domnului, de laude n-am ce să mă plâng, dar îmi place cum s-a ridicat peste al său propriu și se uită la lucruri de pe poziții de stat! Școala în primul rând! Autoritatea școlii și a pedagogului!

— Parcă nu l-au făcut de răs pe directorul de la Porcarii, într-un foileton? El s-a ales cu o muștrare, dar să vezi amu ce disciplină la școală! Casă de nebuni! Zise Tamara.

— Autoritatea și demnitatea învățătorului trebuie susținute de presă, conchise profund Spânu.

Viorica terminase de citit articolul. Rămase câteva clipe ca într-o uitare, apoi începu să-ji răsfoiască planurile. Știam la ce se gândește. Puteam bănui. În fond se putea socoti răzbutată, deși anticipase și se răzbutase pe alt plan. Mă simțeam mărunț. Nici eu nu știam de ce. Probabil, pentru că n-o puteam ajuta cu nimic. Orice cuvinte, orice încercare de consolare ar fi putut-o doar jigni. Nu, dragoste adevărată nu fusese. Toate s-ar fi terminat așa, cum sfârșiseră toate. N-aș fi fost eu, ar fi fost poate altul. Mă ispitește gândul, prea puțin modest, că s-ar fi putut să nu fie nimeni. E o fată prea deșteaptă, una dintre cele mai mari nenorociri ale unei femei frumoase!

Dar erau prieteni, și, ca prieten, ținea mult la el. Odată adusesem vorba despre dânsul, mai mult o aluzie. Mă oprise să vorbesc. Nu era mai mult decât o prietenie, deși nici dragoste nu era. Era gândul ferm ori, mai bine, senzația permanentă, deci obișnuită, a unui umăr. A unui reazem.

Spânu mai vorbea.

— Numai să nu crezi, Viorica Mircevna, că l-ai prins pe Dumnezeu de un deget, dacă ți-a ajuns numele în gazetă! Până ai să ajungi pedagog mai ai mult de lucrat. Of, tare mult! Și avem de luptat încă, of, cât avem de luptat!

Viorica zâmbi. Era tare, totuși! Zise:

— Avem de luptat! Of, tare mult mai avem!

Spânu rămase nedumerit. Nu știa ce să înțeleagă. Apăsă butonul soneriei cu palma.

— Matale mă socoti că am vederi înapoiate.

Viorica luă catalogul și râse. Știam cât o poate costa râsul.

— Matale, tovarășe director, n-ai vederi înapoiate. N-ai vederi! Juca bine. Râzi, paiată!

N-avea nici un rost să mă amestec în discuții. De față cu Viorica. Nu m-ar fi aprobat. Ar fi pus totul pe socoteala legăturilor noastre!

Când ramaserăm singuri în cancelarie (nu aveam lecții, iar pe Maier n-aveam ce-l pune la socoteală, stătea asupra unor planuri), îl întrebai:

— Tovarășe director, ia zi cinstit, îți place articolul? Spânu rânji:

— Cui nu-i place o vorbă bună?

— Dar de ce nu lepezi mata școala? El făcu o mutră lungă.

— Cum?

— De ce nu lepezi școala?

— S-o lepăd?

— Da, în colhoz sunt așa de puține brațe de muncă. Spânu se strădui să priceapă dacă glumesc ori ba, dar cum străduințele lui nu se încununau de succes, mă întrebă:

— Faci glume?

— Nu. Dacă e să pleci din școală cu cinste și onor, acum e cel mai potrivit timp. Nu e nevoie să scrii în cererea de demisie că pleci din cauza insuficienței mintale, poți inventa o altă boală, mai clinică. Să zicem, ceva la stomac. la pânțece.

— Tovarășe Negrescu, eu pot să mă supăr, se oțărî Spânu. Chiar dacă zici așa în glumă.

— Dar dacă ți-ar zice doi oameni același lucru?

Mă pișcai de obraz, ca să mă încredințez de realitatea celor auzite. Vorbea Maier? Spânu se făcu alb.

— Nu te-am auzit, Boris Mendelevici.

— Negrescu vorbește serios. Și are dreptate.

Maier vorbise! Și cum vorbise! În comparație cu el mă simțeam, din acest punct de vedere, un demagog! Spânu se obișnuise cu aluziile și chiar cu directele mele, dar Maier!

Directorul se ridică tremurând de la biroul lui și, contrar așteptărilor, nu zise nimic. Își îmbracă paltonul și ieși, fără grabă.

— Ei, Boris, îi pusei mâna pe umăr, această cuvântare a ta m-a zguduit. Socoate că ți-am strâns mâna. Îți mulțumesc în numele copiilor din Recea-Veche!

Maier dădu din cap trist.

— M-am săturat. Nu mai cred în providență. Am început să cred în mine.

— Boris, m-ai lăsat perplex! De două ori! Cu ultima declarație și cu debitul uriaș de cuvinte! Dar nu mai vorbi. Păstrează-ți vorbele pentru raion. Ori chiar pentru minister. Eu plec, dar de tine îmi pare rău. Familie mare.

Ne vedeam mai rar în ultimul timp. Maier însă mă privi atent, de parcă nu m-ar fi văzut de zece ani.

— Păcat, Radule, că ești.

Rezerva de cuvinte îi secă aici. N-am mai putut afla ce păcat avea în vedere. Unul din multele. Poate că vorbeam prea mult uneori sau alteori deloc. De unde avea el să mai știe că foloseam acest lucru ca o supapă de siguranță, cuvintele! Altfel. Ori poate păcatul că nu mă apucasem serios de Spânu îndată ce aflasem cu cine am de a face? O, el prea lua în serios lucrurile. Chiar și chestia aceasta cu Spânu! Eu nu. Eu trebuia să plec, să mă gătesc tot și să ard tot, până la capăt acolo unde-mi era locul. Să-mi fac autocremația: în numele științei (citiți: a slavei!) și a dragostei (citiți: a egoismului!).

Ce înseamnă un Spânu?

Un cretin bine intenționat. Un ticălos. Dar un rău cunoscut nu e oare un rău lichidat?

Eu cunoșteam răul în persoana lui. Și mi se părea lichidat.

18 Aureliu Busuioc Unchiul dm Paris Singur în fața dragostei

8 decembrie.

Ce-ar însemna, adică? Să renunț la orice principii, la orice idealuri? Dar ce înseamnă principiile mele? Să trăiesc cinstit și să cer același lucru și de la alții! Și idealurile mele! Să nu dospesc, să știu mult, ca să pot da mult, să cresc, să cresc! Un om care știe e un om care poate! Și câte aș vrea să pot! Câtă mizerie și câte mărunțișuri încă, și cum n-ar trebui să fie! Nu din rea pornire, nu din dragoste pentru ele – din obișnuință. Din cea mai vulgară obișnuință. Ne-am obișnuit cu prostia și ignoranța: le răbdăm. Ne-am obișnuit cu grosolănia: o răbdăm. Ne-am obișnuit cu vorbăria: o răbdăm. Ba o și încurajăm chiar: „E foarte adevărat ce spune! Ori nu-i așa?” Da, foarte adevărat, spune adevăruri știute de o mie de ori! Însăpăimântător și deznădăjduit de adevărate!

Obișnuința e a doua natură? O denaturare! N-am să mă pot obișnui niciodată cu gândul că Pablo. Nu, n-am să mă mai gândesc la lucrul ăsta.

Dar. De ce mi-a trimis atunci versurile astea? A fost o prevenire? Sau presentimentul a ceea ce avea să se-ntâmple între mine și Radu? Și explicațiile acelea, de parcă aș fi picat de pe lună: „Știi că Cezar a fost ucis la doar câteva zile după ce nu s-a ridicat în picioare când au intrat în Senat senatorii. Îți aduci aminte: „Și tu, Brutus”? Mă avea pe mine în vedere?

O știu pe de rost:

Avem o zi (n-o are fiecare) Din zilele ce-atâtea ni s-au dat: Noi nu sărim slugarnici în picioare Când intră senatorii în senat, Ci stăm pe scaun drept, înalți și singuri, Și nu răspundem noi, ci întrebăm, Și-asemeni lor ne-nduplecați și siguri, Privim de sus și nu îmbărbătăm. Trăim atunci din plin, nu pe-ndelete, Chiar dacă știm, înfiorați ori nu, C-avem cu toți un fiu sau un prieten, La care vom striga curând: „Și tu?”

Să fi fost o răzbunare articolul? Atât de mărunț?

Nu, nu vreau să mă mai gândesc la el. Singură cu mine însămi, singură în fața mea. Radu! Cât îl iubesc! Dar îl iubesc oare pentru că e tare? De-ar fi tare! Cu logica lui, cu intelectul lui. Îl iubesc pentru că e slab. Da, slab! Iar eu sunt femeie! Tare doar când e vorba să aperi slăbiciunea altuia.

Oare nu-mi ajunge această psihoanaliza? Nu-i vecină oare cu psihopatia?

Doamne, aș putea fi soția cuiva? Dragostea adaugă atâtea calități imaginare îndrăgितului! Eu adaug atâtea lipsuri. Dar îl iubesc! Îl iubesc. Și pleacă. Am o presimțire. Cu mine e tare. E al meu. Crede. Dar când n-o să mai fim împreună? Singură, aici.

N-am să plec de aici! Sunt tare! Nu mă las!

Trebuie să pleci, Radule? Pleacă, iubitele, locul tău e acolo. Dar să fii așa cum știi că trebuie să fii! Dârzi! Măcar acolo. Eu am să fac totul ca să-ți fiu echilibrul acela pe care-l cauți! Cum tu ai să fii pentru mine.

De-aifi, Radule!

XV în ajunul plecării, mătușa Măria organizează o cină de rămas-bun. N-am să știu niciodată de ce țineau atâta la mine oamenii ăștia.

Ordinul de eliberare, în legătură cu trecerea la alt serviciu, cu obișnuitele formale mulțumiri „pentru munca depusă” nu mă zguduise într-

atâta, ca să ofer o recepție colegilor. Plecam fără nici un regret, fără să las și fără să iau „amintiri luminoase”.

Stăteam cu mătușa Măria și Ion. Îi așteptam pe Viorica și Maier. Nu-mi plăcea Viorica. Din ziua cu gazeta nu mă mai lăsa să-i trec pragul și se purta destul de ciudat: era mereu bine dispusă. Pentru alții. Mie nu-mi puteau scăpa amănuntele. Refuza cu încăpățânare să atingem tema ultimelor evenimente. Și mă nelinișteau privirile adesea absente, ce i le prindeam pe câteva clipe când vorbeam. Poate exageram, dar mă neliniștea gândul.

Mă întrebam dacă n-ar fi fost cazul să-mi amân plecarea. Apoi renunțai la această idee: poate anume plecarea mea ar putea-o scoate din starea de apatie, ascunsă altora, în care se afla.

Eram convins că anume aceasta-i starea în care se află, hiper-bolizam doar dimensiunile.

Ion tuși jenat. Simțeam eu că vrea să-mi spună ceva.

— Radu Nicolaevici. Am vrea să-ți cerem un sfat, ca om cu carte cum ești.

Mătușa Măria nu se uita la mine. Își mușca nervoasă un colț de basma.

— Știi mata. Adică de unde să știi. Ion umplu două pahare cu vin și-mi întinse unul. Ciocnirăm și băurăm pe nerăsuflăte. Și eu aveam nevoie de curaj! Greu fără copii. Ne-am vorbit noi cu Măria. Nu vreau s-o las, că ne-am deprins de-acum. Este o femeie într-un sat. Aproape. O văduvă. Ea ne-ar face un copil. Măcar pe jumătate să fie al nostru. Măria, ce să zic. Nu-i nici o nădejde cu doctorii ceia!

Mătușa Măria se ridică să plece. Ion o opri:

— Stai, Mărie. Se cheamă că nu ni-i străin, ce să te rușinezi! Ea rămase în picioare, lângă ușă, cu ochii în pământ. Ce ne sfătuiești, Radu Nicolaevici? Nu ne-or râde oamenii, că nu s-a mai pomenit așa una la noi?!

Eu? Să le dau un sfat?

În primul rând că nu-mi puteam crede urechilor: mi se părea prea mult pentru capacitatea creierului meu de a prelucra informațiile. Și în al doilea rând, pentru că era ceva extraordinar! Minunat și neașteptat. Atât de omenesc și atât de simplu spus!

Chibzuit adânc și în amănunt. Care dintre femeile noastre, din cele pe care le-am cunoscut, cel puțin, n-ar fi văzut în toată istoria asta decât adulterul!

— Singur te-ai gândit la treaba asta, Ioane? El întârzie o clipă cu răspunsul.

— Ba Măria s-a înțeleș.

— Când mă chemi la cumătrie?

Măria mă fulgeră cu o privire în care puteam citi o nemărginită lumină și ieși afară.

— Îi băiețaș. Tot Ion, adică Ionică i-am zis. Peste vreo trei luni îl înțărca și-l aducem acasă.

Acum înțelegeam la ce neamuri se dusesse de vreo câteva ori mătușa Măria. Și la ce doctori. Dacă avea să-mi pară rău de cineva în satul ăsta, pe ei i-aș fi pus în primul rând. Pe mătușa Măria.

— Să vă trăiască, loane! Mulți înainte!

Ion se grăbi să umple paharele, ca să nu-l vadă că se făcuse roșu.

— Și zici că-i bună văduva, ai?

Îmi păru rău imediat de prostie, dar n-o mai puteam înghiți.

— Sănătoasă. Ion discuta cu mine, așa că nu luă în seamă gluma mea proastă.

— Bună femeie ai, loane.

— Bună. Numai că pedepsită de Cel de Sus. Mă gândeam s-o las, da pe urmă am socotit că nu face s-o pedepsesc și eu.

Maier și Viorica veniră aproape odată, iar la câteva minute în urma lor, brigadierul.

Mătușa Măria luneca în jurul mesei ca un fluture. Nu-și putea afla loc și ne îndemna mereu:

— Mâncați, mâncați!

O așezai cu forța alături.

— Mătușă Mărie, am un toast!

— Toast, toast. Încercă ea să-și amintească.

— Etimologia normandă a acestui cuvânt.

— Iaca, te duci, mă întrerupse, și nu mai învăț eu să vorbesc ca la oraș.

— Lelea Safta se supără când o ia Radu. Nicolaevici cu așa vorbe! Zise

Viorica.

— Dacă-i văduvă, săraca. O compătimi mătușa Măria.

— Nu ți-a plăcut adică să rămâi la noi, zise Ion.

— Ba, să-i placă! Îmi luă apărarea mătușa Măria. Omul se duce la un lucru mare! Da la noi.

Viorica mi se părea calmă și împăcată. N-am de ce mă îngriji. Se îmbrăcase însă într-o rochie de care-i spusese că nu-mi place. Voia să-mi facă o aluzie la ceva! La ce?

Maier zâmbea undeva în spațiu. Îmi părea rău de omul acesta, îmi era prieten aici, deși nu știam aproape nimic de dânsul.

— Lucru mare-i unde-i omul mare, zise brigadierul. Dar fiecare trebuie să lucreze unde dă mai mult!

Nu mă temeam să-mi transforme agapa într-o serată de dictoane și aforisme: cu câteva zile în urmă luase o spălătură grozavă la raion pentru „subminarea autorității direcției teritoriale”, alungase din sat un inspector, fost director de alimentară, care venise să-l învețe cum se pregătesc butașii.

Nu se închea o veselie cum se obișnuiește la asemenea mese. Nici eu ca gazdă nu știam, n-aveam nimic de spus. Aș fi preferat să rămân cu Viorica, să ne plimbăm, să ne vorbim, să tăcem. Nu mă puteam elibera de gândul că e în stare să considere plecarea mea ca o evadare, deși îmi dădeam seama de tot absurdul senzației. Știa doar de mult intențiile mele. Nu mai vorbisem de plecarea ei, nici de hotărârea mea fermă de a aranja cât mai curând posibil problema divorțului, ca să putem da un caracter oficial relațiilor noastre. Ultima dată îmi spusese: „Radule, nu-mi ești obligat cu nimic. Oare nu e de ajuns că te iubesc? Să nu mai vorbim.” Apoi, după chestia cu lonașcu, nu mai încercasem o discuție pe tema asta. Ar fi fost nelalocul ei.

Trebuia să plec cu primul autobuz și Maier cu brigadierul ne lăsară curând. Ion și mătușa Măria trecură și ei în odaia lor. O îmbrățișai:

— Încă două-trei săptămâni, Rico! Mă aranjez cumva, iau o cameră.

Ea se strecură din brațele mele:

— Condu-mă acasă, Radule.

Numai întunericul profund și drumul lunecos vorbeau de o toamnă târzie. Era cald, primăvărat de cald.

— O să-ți fie urât fără mine atâta timp, Rico? O să-ți scriu zilnic.

— Știi că o să-mi fie urât. Ai să-mi scrii.

În odaia ei nu se schimbaseră nimic în aceste câteva zile. Simții însă că mă cuprinde o neliniște imensă, inexplicabilă. Poate candela, pe care lelea Safta o aprinsese pentru întâia oară în fața icoanei? Da, desigur! Candela, numai candela!

Înțelegeam că e primul fir de pai de care mă apuc, dar altă explicație nu puteam și nu vroiam să găsesc.

Dragostea mea! Oare aceasta e dragostea pe care inconștient am pregătit-o atât în mine! Aceea de care nu puteam scăpa? De ce atât de calmă, aproape resemnată?

Cu Lida, atunci. Fiecare îmbrățișare, fiecare sărut de atunci nu era punctul acela de unde începe victoria și urmează pacea mult râvnită, ci doar începutul unei alte lupte, pătimase, fără sfârșit. Ori poate vârsta? Anii, experiența?

Nu! Aceasta era dragostea. Întâia.

— La ce te gândești, Radule?

La ce mă gândeam? La tine mă gândeam, iubită! La noi.

— Am să revin curând, Rico. Cu alai și rădvan de aur! Să-mi iau mica prințesă și s-o instalez pe viață în micul palat închiriat cu douăzeci și cinci de ruble pe lună, la un sângeros exploator de la marginea orașului! Și.

Ea își petrecu brațele pe după gâtul meu.

— Ne-a mai rămas atât de puțin timp împreună.

De n-ar fi fost candela cu pâlpâitul ei, aș fi putut-o afla în odaie după bătăile inimii.

— Rico, nu te-ai gândit că n-am vorbit încă nici o dată serios de cele ce ne-așteaptă, de ce avem de făcut?

Se ridică și începu să se plimbe prin odaie.

— Nu trebuie să vorbim nimic serios. Sau, poate, să vorbim numai serios. Ai să pleci și ai să rămâi pentru totdeauna așa cum ai plecat. Nu, lasă-mă să vorbesc, ascultă-mă! Știi că te iubesc. Știu că mă iubești cinstit și. Și mult. Dar pleci și ai să rămâi singur în fața dragostei. În fața unei abstracții, din acelea cu care operezi ca un virtuos în teoriile și în ipotezele tale. În fața unei abstracții, de care uiți imediat că ai putut formula, cu ajutorul ei, restul ecuației. La care te întorci numai în rarele cazuri când observi că ai scăpat o greșeală undeva. Nu, te rog, ascultă-mă până la capăt! Ești un om înzestrat, capabil de multe, un om în stare să-și facă și un nume, dar să și facă ceva ca să merite numele. Ești însă și un om care nu și-a pus un scop în viață. Din acei care nu fac altceva decât să-și formuleze mereu scopul, și de fiecare

dată – altul. Ori, mai bine zis, componentele unui scop, care în cele din urmă vor enunța țelul cel mare, însă prea târziu. Ascultă-mă, Radule. Tu încă nu știi ce vrei. Străduiește-te să afli precis. Închină tot ce ai, jertfește tot ce ai pentru ceea ce te vei hotărî. Și. Și dragostea asta. Tot! Am avut cele mai frumoase clipe cu tine. N-o să-mi pară rău. Adică o să-mi pară. Dar am să știu că te-am ajutat și eu și voi fi fericită! Înțelegi? Vorbesc acum așa cum facem adesea, toți: numim toate nenorocirile ce ne pot aștepta în superstițioasă nădejde că astfel vom scăpa de ele, pentru că le-am prevăzut. Și eu fac la fel. Pentru că te iubesc, Radule. Și aș vrea să te văd ceea ce ai putea fi. Ce poți fi. Chiar fără mine. Înțelegi? Eu nu mă supăr. Eu știu că va fi așa. M-am gândit la noi toate aceste zile. Știu.

Știu tot, deci nu mă mai poate durea. Am fost și sunt fericită cu tine. Înțelegi?

Stăteam fără s-o pot întrerupe. Câtă dreptate avea! Dar nu pentru mine, acel de azi. Pentru altul, pentru acela de până nu demult! Buna mea Viorica! Se temea pentru mine. Se temea să mă lase singur cu dragostea mea, cu abstracția pe care o numim dragoste! Dar mai era o abstracție? Când era ea, ea?

— De ce acest pesimism rural, mademoiselle? A trecut un regiment de ulani prin Recea-Veche, un tânăr și brav cavalerist a răpit inima frumoasei țărăncuțe Viorica și s-a dus mai departe regimentul, lăsând o inimă zdrobită. Vai! Ulanul Radu va reveni peste cel târziu o lună, pe un armăsar marca ZIL, douăzeci și opt de locuri, o sută cai putere, și frumoasa țărăncuță deznădăjduită îl va urma. Dixi! Mai avem chestiuni la ordinea zilei?

— Radu.

Radu. Radu. Radu. Prin toropeala ce mă cuprindea în autobuzul aproape gol îi auzeam glasul, îi vedeam ochii mari, uscați, o vedeam zgribulită de frig în pragul casei cu două trepte și brâuri albastre, cu paltonul aruncat pe umeri, tușind de aerul tare și rece, adunat în straturile groase, să ascundă parcă tot restul satului Recea-Veche, tot restul lumii.

Știam limpede ce mă așteaptă, pentru întâia oară știam.

Îmi puteam permite o oră și jumătate de somn, legănat cam grosolan la hopuri, dar legănat.

Viorica!

26 decembrie.

Dacă nu mi-ar fi spus Maier ce au de gând să facă, ar fi trebuit să ascult până la capăt murdăria asta! „Chestiuni personale”. Frumoasă formulă. Am trântit ușa. Maier a părăsit la fel adunarea peste vreo zece minute. „Purtarea amorală a înv. V. M. Vrabie și a fostului înv. R. N. Negrescu”. Câtă josnicie! Acum se va mai adăuga un punct: „Și purtarea nerespectuoasă față de adunarea profesională”. N-am să le permit această mică bucurie!

Radu nu-mi mai scrie de la douăzeci.

Dac-ar ști cât mi-i de greu! Cât îmi lipsește! Și ce dor mi-i. Ce dor!

31 decembrie.

Au pornit plugușoar ele. Ajunul. Spânu a adunat elevii înaintea vacanței și i-a prevenit: îi prinde cu sorcova sau cu plugușorul, îi dă afară!

Spre seară mi-au venit ai mei, cu Armașu în frunte. Au adus un plugușor grozav, născocit de ei, în care l-au băgat și pe bătrânul Noel! 1 Ar fi trebuit să le țin o conferință antireligioasă. Ce copii minunați! Era și Ludea. Am stat vreo oră. Acum vin alții: „Primiți plugușorul?” – „Primim, primim!”

Nimic de la Radu. Radule?! Să vin la tine poate, Radule? Ce s-a întâmplat?

Ai, Viorico, Viorico! Că nu te mai recunoaște Safta – treacă, meargă: „Da nu te mai omorî, atâta! Ș-al meu mare becher era, Dumnezeu să-l ierte, dar nu-mi făceam atâta inimă rea! Așa-s harmăsarii!” Simplu și înțelept.

Că nu te mai recunosc eu, iată ce mă doare! Femeie tare, caracter oțelit și minte mereu la rece. Vai, ce îngăduitori suntem cu noi înșine, și ce mărinimoși ne dăm calificativele! Mărinimoși chiar când ne autoflagelăm!

Adică la ce bun toate!

la-te în mâini, fetițo! Nasul sus, lacrimile în batistă, și zâmbetul pe buze, ca un drapel încercat în crunte bătălii.

1 Crăciunul (fr.).

Ura, înainte!

Nu s-a întâmplat nimic.

„A trecut acceleratul”.

14 ianuarie.

Nici un rând. Nimic.

Maier s-a întors de la minister. Inspecția care i se promisese nu mai vine. Nu l-am întrebat de ce. Știu. Dar. Oare nu suntem noi? Nu-l mai recunoaște nimeni pe omul ăsta. Atâta energie și optimism. Și când te gândești că a încasat-o și pentru că mi-a luat apărarea la adunarea ceea profesională!

Nu l-am întrebat de Radu. Cred că l-a văzut. Am înțeles și nu l-am întrebat.

Nu, nu s-a întâmplat nimic. Nu putea să se întâmple!

XVI.

Mă simt așa, de parcă și-ar fi făcut mâțele umblătoare în sufletul meu. Scrisorile ei vin regulat. Mă enervează optimismul lor, mă enervează că vin, mă enervează tot. Mă enervează Lida. Azi m-am hotărât: plec de la dânsa! Plec unde mă duc ochii! De ce mi-am bătut joc în halul ăsta de Viorica? O iubesc doar, abia acum îmi dau seama c-o iubesc cu adevărat. Lida. Dacă n-ar fi retras actele de la judecătorie, ar fi fost totul atât de bine!

De zeci de ori m-am gândit: oare să mă fi dezzechilibrat într-atâta insuccesul cu rezultatele calculului? Nu, nu se putea altfel. Aveam o presimțire mai demult, eram pregătit. Și n-a fost nici o noutate pentru mine când mi-a spus „tătuca”, între patru ochi, că trebuia să mă lase să mă conving personal de propria greșală. Adică m-a dat cu nasul la colț: lovește-te, ca să nu te mai lovești!

Nu, în mine trebuie să caut răspuns la toate. Numai în mine. Să rămânem singuri, amândoi, eu, cel de sus, și eu, cel de jos, și să avem un schimb de păreri „sincere și tovărășești-critice”.

De ce m-am întors la Lida? M-a impresionat gestul ei? Da, m-a impresionat. M-a cucerit. M-a făcut să mă topesc de mândrie pentru mine însumi: „Iată o femeie care e gata de asemenea jertfe, doar ca să fim împreună!” Dobitocul! Eu – dobitocul! La mine m-am gândit și nu la ea! Și nu la Viorica. Sunt un vițel, în stare să urmeze pe oricine la capătul pământului, dacă-l mângâie între coarne.

Lida trebuia să vină târziu. Îmi adunai boarfele în geamantan, pusei geamantanul lângă ușa și cheile pe noptieră, alături de portretul ei.

Mă așezai la masă și rupsei o foaie din blocnot.

„Lida, e o minciună tot. Ție nu ți-i groază de minciună? O viață trăită în minciună? Nu ne iubim. Ne înșelăm. Zi la zi, clipă de clipă. Să ne străduim a înțelege lucrul acesta și înțelegându-l – să iertăm. Amândoi. Nu plec pentru că e o altă femeie la mijloc. Plec pentru că minciuna ta presupusă și minciuna mea sigură mă sufocă deopotrivă. Nu fug nicăieri. Plec. Dar orice încercare să ne regăsim reciproc e zadarnică. Trebuie să ne regăsim pe noi înșine. Consideră că nu exist și cu atât mai puțin existăm! Nu uita: și porumbeii albi au umbra neagră.

Radu 13 ianuarie”.

Luai valiza, închisei ușa, o controlai dacă era bine închisă și coborâi scările.

Strada, cu forfota ei, mi se părea o lume nouă pe care abia acum trebuia s-o descopăr. Nu mă simțeam un Columb. Prea lung și obositor fusese drumul. Și prea multe recifurile de care îmi izbisem corabia. Și dacă mai continua să plutească vasul, doar pentru că inventam singur recifurile. Nu avea nici un pasager pe bord. Și nici un matroz care să mă ajute să ridic pânzele sau să le cobor.

Acum înțelegeam că e extenuantă asemenea călătorie – singur. Piedicile pe care ți le pun alții pot fi trecute. Dar ale tale te pot doborî.

Dacă nu poți răspunde de tine, trebuie să răspunzi de alții!

Maier! Bunul și bătrânul meu Maier! Cu același palton jerpelit și, probabil, pe desubt cu aceeași haină găurită de acizi, pe care n-o mai schimbase de atâția ani! În mijlocul acestui vacarm citadin avea aspectul unui cal de tracțiune la o expoziție de automobile ultramoderne. Nu bănuiam un loc mai nepotrivit să-l întâlnesc!

— Nu, nu mai beau, zise el, se vede doar ca să nu-mi dea posibilitate să-mi vin în fire. Dar nu se atinse de vinul ce i-l turnasem. Și când ieșirăm din bodegă, paharul lui rămase plin pe marmora măsuței, ca o mărturie a faptului că lumea se schimbă totuși!

— Peste o săptămână trebuia să avem inspecție frontală. Adică, mai precis, o comisie a ministerului, făcu el. Nu mai vine. Țâru a aranjat totul.

Doamne, cât vorbea! Ar fi putut deveni un campion al mușilor.

— Ca să explici ceva oamenilor, e mai bine să vorbești decât să taci! Am uitat să vorbim, Radule. Ori vorbim prea mult.

Mă acuza. În mine lovea. Nu-l mai puteam întreba nimic. Și nu-l întrebam. Avea de ce mă lovi. Avea de ce mă acuza. Avea dreptate.

— Nu s-a schimbat nimic la Recea noastră, îmi ghici el întrebarea.

Nu s-a schimbat nimic? Aici s-au schimbat multe? S-a schimbat un om, înțelegeți?

Un om a coborât pe pământ?

Eu!

Înțelegeți?

Îți mulțumesc că nu-mi spui nimic mai mult, că taci, că nu-mi faci nici un fel de aluzii. Îți mulțumesc, înțelegeți? Știu tot, nu trebuie să-mi spui nimic. Ai zis, neștiut de ce, că și cu o viorica se face primăvară. De ce „neștiut de ce”?

Eu înțeleg de ce, dar îți mulțumesc că n-ai spus nimic mai mult.

De ce mi-ai spus că o să am mult de luptat? Ce-ai vrut să spui? Oare e o luptă mai grea decât să lupți cu tine însuși? Și dacă te birui, dacă reușești să te învingi, ce altă luptă poate părea grea?

Bătrâne Maier, dac-ai ști ce bine-mi pare că te-am întâlnit acum, anume acum!

Nu, nu te mira că nu te întreb nimic. Nu aștepta să te întreb.

Și nici nu-mi spune nimic. Nu vine comisia? N-o să vină azi.

Măine o să vină. Lumea nu stă pe loc. Înțepenită. Nici tu nu stai. Și nici eu n-o să mai stau. Mă crezi?

Noroc, Maier! O să ne vedem repede!

Și altfel.

Anume altfel.

Vechea gazdă îmi păstra, conform înțelegerii, camera, plătită pe trei luni înainte. Arca ce va învinge potopul! Aici vom avea masa de lucru, una pentru amândoi. Patul și atât. Nici un prisos! Ca și cabinetul lui licurg. Dacă l-o fi avut. Și toate legile lui.

Ce-o fi făcând Viorica? Crede în mine, crede, când și eu eram <e punctul să nu mai cred, când eram să mă las în voia valurilor. Mi închipui că-i joacă zeci de mărunte feste Spânu și ai lui. Curios, mi-a venit odată ideea că peste două-trei sute de ani oamenii au să inventeze un aparat, cu care au să afle toate gândurile ce-au umplut cândva scâfârliile noastre, pe jumătate pământ atunci. Și mi-am mai închipuit ce mutre au să facă ei în fața tigvei lui Spânu, când aparatul respectiv o să tacă jenat o clipă, ca după aceea să enunțe tabla înmulțirii și regula de trei simplă.

Stă, probabil, serile în odăița aceea cu fotografiile îngălbenite, cu icoane și candela aceea ce nu mai arde, și corectează caiete. „Le chefe de la gare. Nu „chefe”, ci „chef”, prostuțo!” Și lasă apoi creionul roșu, își prinde fața în palme și se gândește, se gândește. Că a avut dreptate. Că singur în fața dragostei mele m-am pierdut, ori că nu m-am pierdut, ci am lăsat-o la o parte, ca orice abstracție pe care ai folosit-o într-o ecuație și nu mai revii la dânsa.

Ba da, revin! Ai avut dreptate, dar până la un punct! Din păcate ai avut dreptate. Dar în parte numai. Dacă n-ai fi avut dreptate în partea aceasta, n-aș fi înțeles întregul. Sau nu l-aș fi știut până la capăt. M-am împotmolit în minciună. Nu acum, cu Lida. Mai demult. Cu mult înainte. Atunci când am

crezut numai în mine! Când nu mă îndoiam numai de ceea ce spuneam eu. Am fost slugă minciunii, acum o voi face sluga mea. O dată doar.

O singură dată!

Azi.

Azi, când am să-ți scriu. Când n-am să-ți scriu tot. Când am să inventez ceva, când am să mint, ca să te scutesc de toată mizeria asta. În numele dragostei!

Am să te chem aici. Ca pentru o foarte însemnată întâlnire. Ori am să inventez altceva. Da, desigur! Și ai să vii. Și n-ai să mai pleci! Am să-ți scriu totul, ori aproape totul. Ai să mă înțelegeți, pentru că tu poți înțelege totul. Iar a înțelege înseamnă.

Nu, n-ai de ce să mă ierți. Să mă ierți că m-am regăsit? Să mă ierți că a biruit totuși dragostea pentru tine? Să mă ierți? De ce să mă ierți? Eu m-am iertat, și mai mult n-are nimeni dreptul să mă ierte sau nu. Pentru că nimeni nu mă poate ști și condamna așa cum eu singur o pot face.

Am crezut că viața începe de la capăt când îți poți lămuri scopul ei. Dar nu mi l-am lămurit. Am confundat scopul cu mijloacele.

Am nevoie de tine!

Tu mă poți ajuta acum.

Nu mă lăsa singur în fața dragostei. Nu mă lăsa singur cu mine însumi. Am să mă mint iar. Și am să mă pierd.

Sunt capabil, și tu o știi. Dar n-am punctul acela de sprijin pe care aș putea fixa pârghia tuturor capacităților mele. Te-am ales pe tine, și numai pe tine.

Poate-aș fi fost și eu altul, dac-ai fi fost întâia tu? Ori, poa-te-ai fi fost tu alta?

La ce bun aceste exhibiții mintale?

Dacă ți-aș spune ție toate aceste.

Ori dacă le-aș crede cel puțin eu, până la capăt.

Până acum nu le-am crezut. Mă prefăceam că le cred, dar undeva în adânc păstram slaba nădejde că totuși mă judec prea aspru. Că, de fapt, sunt mai bun decât mă consider. Mă temeam să despici firul până la capăt. E o operație prea dureroasă. M-am mințit, vai!

Acuma însă nu. Și mă doare. Întâia oară mă doare.

Stop! Câtă patetică, ah! Și câtă logică! N-ai oare prea multă logică în tine, ca să ai și dreptate, Radule? Adică stai? Stai!

Înțelegeți, Rico, e foarte greu să pătrundem, să percepem ceva nou. Suntem obișnuiți să apelăm la corespondente concrete pentru toate abstracțiile ce le folosim în discuții sau explicații. Dacă ar fi să vorbim de o cameră nouă, altfel decât aceasta în care mă aflu acum, și nu aici, în cameră, ci undeva, într-o pădure, de exemplu, am lua punct de plecare tot camera asta. Am reconstitui-o în cap imediat: acești patru pereți, acest tavan, aceste podele, aceste uși și ferestre, această mobilă. Și gândindu-ne la pereții aceștia cunoscuți, am vorbi de pereții camerei noi necunoscuți, de la ușa aceasta am porni, vorbind de ușa nouă.

Dar cum putem percepe ceva nou de tot, fără corespondent, fără model concret undeva în trecut? Când n-ai nici un punct de plecare nicăieri, când nu poți construi în creier camera aceasta, știută, ca s-o vezi pe cea nouă, ce nu există încă, dar care va exista și o știm, în măsura în care o cunoaștem pe cea veche?

Înțelegi?

Mă simt nu regăsit sau refăcut, ci într-atâta nou, într-atâta fără corespondent în „eu”-l acela de până ieri, încât va trebui să mă iei de la început și să mă cunoști.

Și mă vei găsi acel pe care l-ai fi vrut să fiu, dar pe care nu l-ai știut, pentru că n-ai avut din ce-l construi.

Eu sunt acela, Viorico!

La dracul autoironia în care m-am consumat, acum știi, doar pentru a face impresie!

Acum știi și simt că mă voi descoperi în tine și simt că mă voi putea iubi așa nou cum sunt.

Înțelegi, Viorico?

Mă așez la masă să aștern scrisoarea în care voi minți pentru ultima oară.

În numele dragostei noastre.

Pentru ultima oară.

24 ianuarie.

Lacul s-a transformat într-un excelent patinoar. Din păcate, n-am nici un partener, am numai spectatori. Până și pe lelea Safta am găsit-o astăzi pe mal: „Măi, măi, aracan de mine! Curat ca la teatru! Numai că hai acasă, să nu îngheți. Ia-te ce-ai înflorit!”

Să îngheț, lele Safto? Ba la Măgădan să vezi geruri! Și tot n-am mai înghețat!

19 Aureliu Busuioc Unchiul dm Paris Singur în fața dragostei.

APRECIERI.

Problema distanțării de lume, zugrăvirea unor aspecte de viață ce nu intră direct în experiența scriitorului, descrierea unor personaje în acțiune care fac parte din ambianțe diferite se poate rezolva numai printr-o lărgire considerabilă a puterii de imaginație. Acest lucru se poate rezolva în cazul unei culturi a scrisului, iar la mijloc e vorba și de inteligența scriitorului, de puterea lui de a sintetiza cele văzute, de a crea o lume imaginară prin analogie cu cea reală, nedeformând-o totodată.

Romanele Singur în fața dragostei și Unchiul din Paris se conformează în mare măsură acestei „cerințe” de detașare prin imaginație. Scriitorul vede lumea ca un spectacol, în care își joacă rolul fiecare potrivit firii sale. Spre deosebire de anumiți prozatori care introduc persoana lor proprie în acțiune, camuflând-o sub un nume poetic și acordându-i funcția de mentor, A. Busuioc se retrage îndărătul cortinei, lăsându-i pe eroi să-și croiască singuri drum în viață. Aceasta nu înseamnă însă o dispoziție totală autoricească – rămâne punctul de vedere personal, care străluminează sensul cărții.

Detașarea lui A. Busuioc se înfăptuiește firesc datorită ironiei, mijloc eficient împotriva înfrumusețării sau, mai bine zis, calofiliei; scriitorul cu bagaj sărac de cultură e înclinat îndeosebi spre comicul trivial. [.]

Distanțierea artistică contribuie la o mai adâncă tipizare a fenomenelor și oamenilor. De obicei, cititorul se supără când își vede caricaturizată profesia sau când sunt descoperite în adevăr păcate grave în activitatea unui colectiv. Tipizarea simplă nu lasă personajul împlântat într-un anumit mediu concret, ci îl înalță la rangul de general-uman, făcând ca în persoana directorului de școală cabotin să vedem o imagine a cabotinajului de pretutindeni. Această încercare de generalizare se observă în ambele romane ale lui A. Busuioc.

Unchiul din Paris Smgur în fața dragostei_291

Unchiul din Paris e un roman bine conceput, la temelia lui stă un contrast izbitor, contrastul dintre două epoci diferite. Unchiul vede o lume nouă și bogată acolo unde altădată sărăcimea murea înrădăcinată pentru vecie. [.]

A. Busuioc și de data aceasta ironizează comoditatea și suficiența nepotului și a rudelor, care nu observă schimbările, prefacerile profunde.

În proza lui A. Busuioc se simte un climat de intelectualitate, fenomen mai rar întâlnit în proza cu subiecte patriarhale de rutină. [.]

Vasile COROBAN. Romancierul (Despre romanele Singur în fața dragostei și Unchiul din Paris. – „Literatura și arta”, 26 octombrie, 1978, nr. 43.

Un om poate fi perfect instruit, orientându-se enciclopedic în toate ramurile de activitate omenească, poate fi extrem de corect, punctual și moralicește integru, și totuși să aibă o viață interioară spirituală cam redusă, dacă nu chiar sterilă. Cultura presupune o mare forță spirituală, epică, dacă vreți. Acesta e punctul de plecare al lui Busuioc, estetic și etic. Particularul apare la Busuioc tot în altă formă; el renunță la ideea unui om energetic (în parte numai! Căci și el cedează prin Maier), care schimbă radical lucrurile, și își pune întrebarea dacă sunt înșiși învățătorii destul de instruiți și educați ca să-i lumineze pe alții, dacă nu se adaptează la mediu [.] uitând ce-au învățat și devenind niște meseriași, străini de cultură și efort intelectual. Tabloul acesta îl schițează cu ironie mușcătoare Radu Negrescu în fața Vioricăi Vrabie, învățătoare de franceză, nou-venită la școală. [.]

Partea profesională a lucrului îl interesează pe Busuioc și o evidențiază, dar nu o limitează numai la această latură a vieții, căutând să pătrundă în mentalitatea oamenilor, și el constată că o mentalitate retrogradă poate înăbuși orice gând nobil, orice pornire a inimii spre bine și spre sferele mai înalte ale vieții spirituale. Un om schilod sufletește va aplica cel mai ideal principiu de educație în așa mod, încât el va deveni reversul sensului său. Directorul retrograd din Singur în fața dragostei, de pildă, nu observă energia tinerei învățătoare Viorica Vrabie, nu ține seama de cultura ei, de avântul tineresc; pe dânsul îl șochează în primul rând ținuta vestimentară la modă a învățătoarei. [.]

Eroul principal al romanului Singur în fața dragostei, lui Radu Negrescu, autorul îi dă deplină libertate de acțiune, eliberându-l mai întâi de certitudine infatuată și de catalogul obișnuit al poveștelor didactice și al ideilor primite. Adoptând o conduită de histrion, Radu Negrescu își poate permite observații ascuțite despre mediul în care se mișcă, despre sine însuși, adesea autoironizându-se. Eroul joacă rolul bufonului din comedii de altădată, care, sub masca voioșiei, a glumei și a observației jucolare, spune adevăruri supărătoare. Acesta e de fapt conținutul romanului Singur în fața dragostei, care vizează ironic multe neajunsuri în școală, în procesul de instruire și de educare, în viața spirituală a unor învățători. Încrâncenat împotriva ignoranței și a închistării în tipare stătute de viață și de lucru, Radu Negrescu adesea le demască prin formele paradoxale. [.]

Romanul Singur în fața dragostei dă o lovitură destul de serioasă unor scheme literare, rupte de realitate; romanul e interesant prin faptul că autorul nu-și face chipuri cioplite, zugrăvind pe ele virtuți idilice abstracte, pentru ca să bată mătâni în fața lor, ci privește mai real, mai obiectiv la lucruri și la oameni.

Vasile COROBAN. Romanul moldovenesc contemporan, Editura Cartea moldovenească, Chișinău, 1969, p. 221, 223, 225, 227, 228.

Arta de romancier a lui Busuioc e arta punerii în lumină a ridicolului, a paradoxului, prin alternarea situațiilor contrastante, prin însușirea unor paranteze ușor persiflante, dar cu un caracter buf frapant (aparatele viitorului menite să afle gândurile „o să tacă jenate o clipă în fața lui Spânu. ca după aceea să enunțe tabla înmulțirii și regula de trei simple”; „Cum aș fi vrut să fie arsă canalăia aceasta, Spânu, cum aș fi dansat pe cenușa lui, deși prostia și meschinăria pot imita întru totul nobila pasăre Phoenix.”). [.]

Romanul Singur în fața dragostei, luat în ansamblu, e o parabolă, ce sugerează imposibilitatea realizării absolute a unor aspirații, veleități în condiția umană a unui cotidian mărunț, necurățat de rutină, inerție, meschinărie, obtuzitate, elemente retrograde.

Singur în fața dragostei e ca o bucată de muzică ușoară: sprinten, plăcut, ușor, transparent, ieftin, tulburător pe alocuri. El nu rămâne nicidecum un joc inteligent al unui poet.

Mihai CIMPOI. Prospețime, inteligență, sobrietate, „Cultura”, 11 septembrie, 1965, nr. 24.

Unchiul din Paris Simgur în fața dragostei_293

Proza și dramaturgia sunt ale unui poet, dat fiind deficitul de substanță epică și construcție dramaturgică, recuperat însă de sentimentul dramaticității vieții. Dotat cu inteligență și spirit de observație și umor, Busuioc reprezintă tipul rar de scriitor „urban” care valorifică cu predilecție un material de viață rural. Proza sa refuză relatarea domoală moldovenească, fiind dinamică, „cinematografică”, eseistică și având nerv ironic. Perspectiva observației acide permite o creionare rapidă a fișelor caracterologice: creierul unui director de școală „are două circumvoluțiuni”. Încercarea de a pune problema societății contemporane e pe alocuri timidă, dar prin prisma ironiei aspectele urâte sau chiar monstruoase apar oricum în relief. Un erou

memorabil este Radu Negrescu din Singur în fața dragostei, proiectat pe fundalul unui mediu sătesc dominat de ignoranță, lăncezeală socială, frazeologie goală, prostie, ipocrizie. După ce îmbracă mai întâi masca unui Don Quijote al satului basarabean, personajul se vindecă de „romantism”, lasă în pace morile de vânt, așteptând „marele semnal” – chemarea la aspirantură, la oraș. Este singura soluție salvatoare din acest mediu afectat de idioțenie, mediocritate, rutină și optuzitate. Romanul utilizează procedeul „scrisorilor” celor doi eroi îndrăgostiți, recurgând la faceție, speculație metafizică spumoasă, gratuită.

Mihai CIMPOI. O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura ARC, Chișinău, 1997, p. 184.

Romanul Singur în fața dragostei este o expresie preponderent ironică, până la urmă nelipsită de gravitatea necesară, a vieții unui colectiv de pedagogi în care pe neașteptate vine un profesor nou, inteligent, în măsură să introducă un minim de aer primenitor în activitatea școlii. Adică așa se întâmplă în majoritatea nuvelor și romanelor de până la Singur în fața dragostei (tip: Lasă vântul să mă bată. de Ana Lupan). Aureliu Busuioc îl prezintă pe Radu Negrescu drept venit în sat numai pentru a-și satisface stagiul obligator și a aștepta invitația la Academie („marele semnal”). Acesta e primul semn al parodiei. Radu Negrescu nu-și propune o primenire a stării de lucruri din școală, el nu se dorește un profesor-minune, nici nu se gândește să rămână pedagog.

Intenția scriitorului de a răsturna o situație devenită între timp șablon în proza timpului I-a determinat pe eruditul critic Vasile Coroban să numească romanul lui Aureliu Busuioc faceție (de la latinescul *facetia* – glumă, umor; în italiană, *fax*- făclie, flacăra) – specie literară umoristică, nuvelă sau anecdotă cu final surprinzător, spiritual.

Scriitorul a abordat o schemă răspândită în proza anilor '50 pentru a o discredita oarecum din interior. Romanul său constituie o replică la atare scheme.

Ion CIOCANU. Aureliu Busuioc – romancierul. În revista „limba Română”, 1997, nr. 5, p. 133.

Singur în fața dragostei e o replică ironică la romanele în care conflictele erau atât de mult la suprafață, încât cititorul știa dinainte orice deznodământ posibil și nu se mai aștepta la nimic inedit nici în plan tematic, nici artistic. „Nu vreau, zice Radu Negrescu, să par altcineva decât sunt, dar într-adevăr, citesc puțină, cum să-i zic. Beletristică. Mă enervează uneori prea multă ei asemănare cu viața, ori alteori mă scoate din sărite siropul pe care-l servește drept viață.” [.]

Pentru Radu lumea e ca paharul de apă privit la microscop. Ceea ce constituie două părți de hidrogen și o parte de oxigen e formula ideală. Formula reală, însă, include pe lângă cea ideală, numeroase depuneri și stratificări, ceea ce o face întrucâtva de altă compoziție. Orice întâlnire cu viața e pentru el un prilej de confruntare a acestor formule. Drept formulă ideală, Radu, ca antierou, ia propriul univers interior. După confruntarea acestui univers cu universul primei soții, Lida, „. A urmat deziluzia”. În

sufletul Vioricăi, dimpotrivă, s-a regăsit: „O iubesc pentru că mă iubesc într-însa.”. Colectivul e stimat de el pe atât, pe cât acesta corespunde universului său interior: „Ca membru al unui colectiv, e altă gâscă: când ideile și tendințele lui corespund cu ale mele, sunt cu el; când avem păreri felurite, sunt eu”.

Viața fixată în formulă și viața în stare naturală se dovedesc a fi în multe privințe noțiuni diferite. Radu – antieroul și Radu – omul, care se ciocnește de dramatismul policrom al vieții, trebuiau să discute în contradictoriu.

Dincolo de aceste dezbateri interioare se mai resimte în roman o viziune – cea a mentalității eroului pozitiv, conform căreia răul trebuie să întâmpine numaidecât rezistența idealului pozitiv. În roman ea domină. De ea, chiar dacă n-ar vrea, nu poate să nu țină cont și Radu Negrescu. De aici și o nouă dedublare a lui – pe de o parte, ca antierou, el consideră o ineptie să intri în conflict cu Spânu și cu cei „. Formați la școala lui.”: „Nu pot suferi prosUnchiul din Paris Simgur în fața dragostei_295 tia și-mi bat joc de ea, dar nici atât de caraghios nu-s ca să pornesc o cruciadă împotriva ei”, iar, pe de altă parte, el simte că, ignorând tradiția de a ataca răul, ce ține de eroul pozitiv, apare într-o lumină nefavorabilă. De aici vin și acușările cu care e tratat și autoflagelările la care se expune el însuși: egoist, individualist, orgolios, sceptic etc.

Farmecul acestui personaj constă anume în faptul că, atât în plan intim cât și exterior, el rupe, riscând de a i se aduce orice învinuiri, cu o tradiție de împotrivire a răului mult prea încetățenită și de aceea inertă. În acest sens el e antierou. [.]

Tot astfel și Viorica nu atât acționează, cât se deschide din interior. Aceste trăiri au prețioasa calitate de a condensa la maximum timpul și evenimentele, „în trei zile, constată Viorica în momentul când a înțeles definitiv că e îndrăgostită de Radu, am trăit o viață și am nevoie de o altă viață ca să înțeleg ce-am trăit!”

Consemnările din zilnicul Vioricăi reproduc aproape în întregime conflictul romanului, numai că el e prezentat în manifestările lui exclusiv intime. Acest mod de expunere imprimă narațiunii o densitate aidoma replicii dramatice.

Singur în fața dragostei de A. Busuioc a rezolvat două probleme, ce stăteau în fața romanului: a dat expresie necesității unui nou tip de erou și, prin intermediul monologului interior, a reușit să comprime la maximum timpul.

Nicolae BILEȚCHI. Romanul și contemporanietatea, Chișinău, Editura Știința, 1984, p. 233-239.

Spre deosebire de alte lucrări cu tema intelectualității de la țară, romanul Singur în fața dragostei are în centrul atenției sale nu atât acțiunile săvârșite de eroi, cât trăirile, reacțiile psihologice și zbuciumul lor sufletec. Dacă în romanele anterioare eroii centrali sunt, în majoritatea cazurilor, oameni cu un scop bine definit, apoi eroii romanului Singur în fața dragostei sunt cu totul de altă natură. [.]

Dezvăluirea personajelor centrale - a lui Radu Negrescu, învățător de matematică, și Vioricăi Vrabie, învățătoare de limbă franceză.

— Autorul o face cu măiestrie, servindu-se de două modalități artistice eficiente de zugrăvire: narațiunea la persoana întâia (Radu) și reproducerea notițelor de zilnic (Viorica). [.]

O trăsătură dominantă a caracterului lui Radu este scepticismul lui, uneori cam exagerat. [.]

Considerându-se superior în comparație cu muritorii de rând, Radu privește la ei (și atunci când o merită, și atunci când nu!) cu un oarecare dispreț și cu o permanentă ironie înțepătoare. În goană după „neobișnuit”, după poză, el e gata să pună la îndoială până și unele adevăruri adevărate, săvârșind în acest fel „prostii”.

În fond, Radu rămâne un om bun la suflet: el iubește tot ce e bun în oamenii buni. O admiră, bunăoară, pe Viorica, atunci când aceasta se ia la harță cu directorul. [.]

Radu e un sceptic și un dezamăgit, care mai mult raționează despre dragoste (chiar și atunci când o are în față!) și mai puțin pune în ea sentimente adevărate, care ar putea să-l facă fericit; de aceea el și rămâne, până la urmă, singur în fața dragostei. [.]

Până la un punct, Radu e un erou-excepție, adică nu poate fi numit tipic. A făcut oare bine A. Busuioc atunci când l-a situat pe Radu în centrul romanului? Balzac spunea că „. Eroii romanului niciodată nu trebuie să fie excepții” și că „excepția întotdeauna trebuie să joace în roman numai un rol secundar”. Aceasta din cauza că „. Orice personaj tipic devine grandios anume în virtutea caracterului său tipic”.

Cu toate neajunsurile, însă, Radu izbutește să câștige o anumită simpatie.

Îl avem aproape de noi mai ales pentru faptul că el e sincer și cu sine, și cu ceilalți eroi, și cu cititorul; iar atunci când omul e sincer, el tinde și spre bine, spre puritate sufletească. Ce-i drept, în același timp eroul ne displace prin egoismul și individualismul său cras, prin scepticismul ironic și oarecum răutăcios, prin indiferența sa, prin lipsa de scop și acțiune. Și atunci nu putem să nu-i reproșăm autorului o complacere în a poza în toate, până și în limbajul eroilor. [.]

Romanul Singur în fața dragostei abundă în sentințe și maxime inedite, îndărătul cărora descoperim o bogată experiență de viață a scriitorului. Aceste cristale de înțelepciune fac romanul mai concentrat și în același timp mai sugestiv.

Romanul [.] se impune prin spirit și inteligență, prin ironie și umor, prin subtilitate stilistică, prin eroi înzestrați cu un interesant univers intelectual.

Mihai, DOLGAN. Marginalii critice, Editura Cartea moldovenească, Chișinău, 1973, p. 179-185.

Unchiul din Paris Simgur în fața dragostei_297

Prima încercare a epicii de ample proporții e romanul Singur în fața dragostei, urmat de Unchiul din Paris. În ambele se relevă spiritul de observație al scriitorului, arta dialogului, un mod analitic, concentrat și

susținut, mobilitatea intelectuală a unor eroi, prinși în reacțiile și manifestările lor esențiale. Radu Negrescu și Viorica Vrabie, Alexandru Stanca și Riki îmbogățesc galeria personajelor complexe din proza moldovenească, romanele arătând preocupările scriitorului pentru problematica morală (inclusiv pentru căutările etice ale tinerei generații), proiectată pe un fundal social-uman bine cunoscut și bine reprezentat. Pline de culoare și autenticitate, captivante ca problematică, subiecte și modalități concise, scrierile acestea erau veritabile mostre de analiză lucidă a unor cazuri umane cu semnificații relevante, ocupând în ierarhia prozei contemporane un loc de prim-plan. Ele afirmă un scriitor dotat din plin cu inteligență narativă, cu virtuți de nuanțat observator al naturii umane, cu un mod al său de a percepe realitatea, cu evidente aptitudini de ironist.

Eliza BOTEZATU. Literatura moldovenească (Manual pentru instituțiile de învățământ superior), Editura Lumina, Chișinău, 1984, p. 185-186.

Apariția romanului Singur în fața dragostei a stârnit discuții aprinse în rândul cititorilor și criticilor nu numai datorită problemei importante pe care o abordează, ci și modalității artistice folosite de autor. Romanul este alcătuit dintr-un jurnal intim, dintr-o destăinuire a eroului principal. Nu știu dacă alegerea confesiunii intelectuale trădează o modalitate epică sau numai plăcerea de a produce idei și de a le emite în deplină libertate. Cert este că intelectualul joacă un rol deosebit în compunerea acestei proze de o rară acuratețe și rafinată pătrundere psihologică [.]

S-ar părea că A. Busuioc și-a conceput lucrarea în aceeași manieră întâlnită și în alte lucrări scrise pe această temă. După terminarea facultății Radu Negrescu, eroul romanului, refuză propunerea de a rămâne la aspirantură și pleacă să lucreze într-o școală din sat. Colectivul din Recea-Veche, unde nimerise, nu e dintre cele mai exemplare. Directorul școlii, Spânu, și-a înjghebat un colectiv pe potriua lui, iar el, după părerea lui Negrescu, era un om care „n-avea decât două circumvoluțiuni pe creier”.

A vrut la început să se opună. „Și eu l-am jucat pe Don Quijote la început”, îi spune el Vioricăi. Degrabă, însă, se resemnase. [.]

Odată cu intrarea Vioricăi în acțiune, romanul, care la început părea modest și obișnuit, capătă dintr-o dată o anumită densitate analitică, autorul simțindu-se în largul său, manifestă deosebite calități de analist și creator de caractere puternice. Radu o îndrăgește pe Viorica pentru fermitatea cu care aceasta înfruntă tot ce e perimat și plafonat. Meritul cărții constă în schimbările care au loc în conștiința lui Radu. Ca tip, Radu nu e nou în literatura noastră pe această temă. El se impune însă prin autenticitatea drumului parcurs. Intrat într-un mediu oarecum străin, Radu dobândește treptat conștiința propriei sale puteri. Această evoluție firească este reflectată literar printr-o concretizare într-un mediu de o mare diversitate umană, departe de a fi numai un simplu cadru mai mult sau mai puțin favorizant. [.]

Imaginea pe care și-a făcut-o Radu despre sine îl împiedică să devină el însuși. În timp ce credea că domină, el era de fapt dominat. Și până la urmă, ajunge să înțeleagă că trebuie să se regăsească. [.]

Eroul romanului nu trece decât aparent printr-o criză erotică. Sub învelișul simbolic al iubirii în conștiința învățătorului Negrescu are loc un salt de natură etică. El are revelația participării efective la viața socială. Iubirea sa pentru Viorica este așadar un catalizator sau poate o simplă coincidență, căci necesitatea ce modifică psihologia lui este una socială. Alături de semnificația lor etică, neliniștile și căutările eroului au și sens specific psihologiei intelectuale.

Romanul Singur în fața dragostei denotă o acută efervescență intelectuală și o frământare problematică, atât în plan social, cât și în psihologia individuală a personajelor. Eroii nu mai devin exemplificări, cazuri „tipice”, ci individualități complexe, de o mare intensitate psihologică și afectivă, care în fața unor transformări reacționează diferit, deloc previzibil, în funcție de personalitatea lor, de împrejurările concrete în care trăiește. Chipurile eroilor se impun convingător, cu multă pregnanță, manifestările lor sunt verosimile, situațiile, pe care le străbat în mediul și în conștiința proprie, creează o reală tensiune dramatică.

Gheorghe CHIRA. Profiluri literare, Editura Lumina, Chișinău, 1972, p. 82-85.

Radu și Viorica sunt doi tineri intelectuali care repudiază un mod de viață impersonal, la nivelul unor impulsuri și trebuințe primare, guvernate de „principiul adaptării la mediu”, la adăpostul unor obișnuințe comune; penUnchiul din Paris Smgur în fața dragostei_299 tru ei dragostea este nu numai o atracție erotică reciprocă, ci o unitate de convingeri, de principii. Or, tocmai de această unitate ei se îndoiesc, ba chiar sunt convinși la început de polaritatea poziției lor. Cum putem să-i pretindem autorului să zugrăvească o trăire mai emotivă a dragostei de către eroi, când el ne descrie anume lupta cu sentimentul de dragoste, ambii căutând în fel și chip de a i se opune, ridicând în calea sentimentului lor diferite baraje de raționamente de tot felul? Tocmai faptul că dragostea eroilor săi nu se consumă în sfera sentimentului, ci se ridică din sfera trăirii erotice subconștiente în sfera cugetărilor analitice asupra sensurilor vieții, ale obligațiilor sociale, constituie, credem, mai curând un merit al autorului. Anume atitudinea raționalistă („teoria” egoismului) a lui Radu față de sentimentul de dragoste este acea ușiță tainică, prin care putem pătrunde în lumea internă a eroului, cunoscând-o fără „floricelile” pozelor sale afișate. [.]

Critica a urmărit două ipostaze de manifestare a lui Radu Negrescu: afișarea ostentativă a pozelor („Pozezi numai atunci când ai spectatori.”, nota Viorica în jurnalul său printre primele impresii contradictorii ce i le-a lăsat Radu) și mărturisirile pe care eroul ni le face „între patru ochi”, sinceritatea cărora ne poate induce în eroare, luând aceste mărturisiri drept caracterizări obiective, înfăptuite de autor prin gura personajului. Or, toată intriga acestui caracter rezidă, în ultimă instanță, în a treia ipostază a sa – în acea luptă interioară cu sine însuși, care se desfășoară pe trei sferturi în subconștient și care își găsește în conștiința de sine a eroului, în reflecțiile și „teoriile” lui deseori o „imagine răsturnată” [.]

Dacă Radu luptă cu sentimentul său de dragoste, defăimând însuși idealul de dragoste, definind-o ca o manifestare a egoismului, Viorica pune în calea atracției sale crescânde față de Negrescu idealul unei dragoste adevărate, care nu se reduce la sentimentul erotic, ci presupune o unitate de principii de viață. „Ai tot ce-ar putea constitui idealul unei găsculițe, ba chiar și al unei femei serioase, dar nu poți fi, n-ai să fii niciodată idealul meu!”, notează ea în jurnalul său, drept concluzie la părerile sale critice despre comportarea lui Negrescu. Treptat, însă, caracteristicile negative cedează tot mai mult locul celor pozitive. Până la urmă relațiile intime ale eroilor ajung la punctul culminant, când ambii nu-și mai pot ascunde dragostea lor. [.]

Radu, însă, se retrage din fața dragostei și încearcă din nou să se claustreze în „cercul strâmt și rece” al individualismului egocentric. În zadar încearcă Radu să-și înjosească dragostea sa, să se convingă că în dragoste principalul este eul său egocentric, iar în locul Vioricăi poate fi oricare alta. Pentru că iubirea este mai curând uitarea de sine decât dragostea de sine. În orice caz, Radu nu-și mai poate regăsi liniștea, claustrându-se într-un eu egocentric, fiindcă nu-și mai poate ascunde dedublarea în „eu, cel de sus”, și „eu, cel de jos”, care fac un „schimb de păreri sincere și tovărășești-critice”.

Astfel, respingând didacticismul ilustrativist, rectiliniar ce caracteriza un tip de erou pozitiv frecvent în literatura noastră de atunci [.] , A. Busuioc a zugrăvit, prin tipul de erou anterior al unui personaj de o complexitate tipologică și caracterologică rară la noi încă, eșecul interior al individualismului supus examenului dragostei, zugrăvită nu doar ca un fenomen sentimental, ci într-un plan filosofico-moral susținut convingător de chipurile artistice ale eroilor principali – doi tineri cu personalitate și cu o dezvoltată conștiință de sine, la care dragostea declanșează un proces de conștiință, o confruntare inteligentă și originală de opinii asupra unor principii fundamentale de comportare umană.

Anatol GAVRILOV Singur în fața dragostei la o nouă lectură. Revista „Nistru”, 1983, nr. 2, p. 131-141.

Rafinat, un pic sceptic și mai mult persiflant, ironic (de cele mai multe ori autoironie), creator de închipuiri și tot el un necruțător dărâmat al lor, Riki (numele acesta nu este numai un diminutiv arbitrar!) ne comunică confidențial (o confidență de salon) cu gravitatea-i în care ușor sesizăm masca bonomie: „Vine unchiul din Franța. De la Paris”. Evenimentul, care la început lua proporții în imaginația lui (Riki sperând că din aceasta se va alege cu ceva), coboară mai apoi la un amănunt fără vreo importanță, plictisitor și banal. Imaginația și de data aceasta lucrează în tactul ei egal, menținut permanent de o poză ironico-sceptică, în direcția opusă, reprezentând un fotoliu cu roți de bicicletă și pe unchi în locul „Mercedesului-220” sau a „Jaguarului” sperat.

Însă din prima clipă, când unchiul coboară din tren și se apropie de el (în primul rând de el – sic!) până la ultima scenă a romanului – moartea unchiului – lui Riki i se relevă un adevăr perplex, cu atât mai perplex și mai revelator cu cât Riki e tentat mereu să ironizeze în presupunerile sale privind personalitatea și viața trecută a unchiului. Realitatea apare astfel mai

credibilă, fiind pusă permanent la îndoială, adevărurile aflându-se întotdeauna sub semnul întrebării. Cele două atitudini în fața vieții sunt dezvăluite meticulos, una desenând o curbă ascendentă, cealaltă aflată în descendență, dar ajungând ca într-un punct să se întretaie și să se contopească într-un destin eroic comun – acel al unchiului. Atitudinea inițială a lui Riki nu este o certitudine (în sens uman, nu artistic), nu-i constituită într-un destin, el n-are o personalitate, sau, mai exact, caracteristica lui este lipsa de personalitate. Să nu fim însă greșit înțeleși: el prezintă, totuși, un caracter literar și este hazardat să-i cerem scriitorului o includere mai activă a eroului său în viață. Discrepanța dintre Riki din prima parte a romanului și Andrei (aceiași personaj) din partea a doua este mai întâi una de calitate și, implicit, de cantitate. Riki schițează inițial unele eforturi de a se debarasa de diminutivul său, dar nu face mai mult decât un gest de epatare printr-o ținută ironică. Abia în final ajunge să-și merite numele adevărat, Andrei, destinul lui dintr-o potență incertă se face o realitate obiectivă. E de notat că spre sfârșit atitudinea ironică dispăre, făcând loc ieșirilor patetice și confesiunilor lirice. Ironia este de la bun început o mască a incertitudinii. Riki e superior lui (să ne ierte autorul pentru acest „lui” împrumutat de la el) Mimi, „copil al naturii”, care vegetează elementar, el se știe capabil de ceva mai mult, dar vegetează și dânsul într-o inactivitate lipsită de griji și complicații mai serioase. De aici și nesiguranța valorii sale, în particular (persiflările atât de abundente la propria-i persoană nu sunt numai niște glume spirituale) și a posibilităților de existență a altor valori superioare, în general (atitudinea ironică o spune atât de elocvent!). Deocamdată, el e capabil numai de aceasta, adică de o poză ironică, ce voalează propria incertitudine. Ironia încă nu s-a convertit în scepticism: douăzeci și unu de ani e o vârstă totuși prea fragedă pentru aceasta (probabil că Radu Negrescu arată tot așa la anii lui Riki). Îi lipsește lui Riki o conștiință de sine clară, care o va căpăta abia după comunicarea spirituală cu unchiul Alexandru Stanca. Întors în țară, unchiul nu va aduce cu sine nostalgia după un oraș cu atâtea locuri și oameni celebri, după cum se aștepta Riki, ci povestirea dramatică (ce e drept, pe alocuri cam aridă și declarată) a vieții sale: un trecut eroic și o conștiință tragică a înstrăinatului. [.]

Călătoria pe care o vor întreprinde în doi, apoi în trei, cu Aura, are sensul unei revelații insolite. Riki nu numai că află trecutul unchiului, lui i se încep a contura și perspectivele vieții sale viitoare, pe care atâta timp el nu le-a putut întrevădea. Se simte venit de la Paris nu numai Alexandru Stanca, uimit și entuziasmat de atâtea transformări descoperite în țara natală, dar și Andrei, care până atunci n-a știut să prețuiască acest pământ. Semnificativă în această călătorie este alăturarea la cei doi a Aurei. Ea va porni cu dânsul după ce călătoriseră singuri, după ce Andrei a ascultat o parte din povestirea unchiului și procesul de convertire interioară era pe cale de înfăptuire. Relațiile dintre Andrei și Aura, ce la început se rezumau la un flirt atractiv, el întrebându-se mereu în incertitudinea sa dacă o iubește sau nu pe Aura, trec mai apoi într-o dragoste adevărată (să se compare în acest sens și cele două visuri ale lui Andrei). Iubirea semnifică, astfel, o înălțare și în planul intim, o

ridicare la o înălțime egală cu idealul social, de fapt cu idealul superior al vieții sale.

SFÂRȘIT